

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií**

Katedra sociální a kulturní ekologie

**Reprezentace jaderné energetiky v médiích v období před a po
havárii ve Fukušimě**

Obsahová analýza vybraných českých deníků

Diplomová práce

Bc. Lucie Podzemná

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Rokycanech 23. června 2014

Bc. Lucie Podzemná

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Arnoštu Novákovi za cenné rady, připomínky a inspiraci při psaní práce.

Abstrakt

„Reprezentace jaderné energetiky v období před a po havárii ve Fukušimě“

Magisterská diplomová práce se zabývá reprezentací jaderné energetiky ve dvou českých tištěných denících – MF Dnes a Právo. Práce využívá kvantitativní výzkumnou metodu, obsahovou analýzu, k zachycení změn ve výsledné reprezentaci jaderné energetiky v období před a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima. Teoretická část představuje některé základní teorie mediálních studií (nastolování agendy, stereotypy, rámování, morální paniku) a mechanismy, kterými jsou konstruovány jednotlivé zprávy (zpravodajské hodnoty, přístup do zpráv, primární definující, gatekeeping). Empirická část zkoumá změny, ke kterým došlo během sledovaného období, a to jak v oblasti mediální pozornosti k tématu, tak také ve využití vybraných konstrukčních mechanismů zpráv. Výsledkem výzkumu je pak reprezentace jaderné energetiky ve vybraných tištěných denních za celé sledované období.

Klíčová slova: jaderná energetika, havárie ve Fukušimě, média, obsahová analýza

Abstract

„Representation of nuclear energy in media in the period before and after the accident in Fukushima“

This master's thesis examines media representation of nuclear energy within one year before and one year after the Fukushima Nuclear Disaster. The sample of news was selected from the print edition of the two main Czech dailies – MF Dnes and Právo. The method used in the thesis is content analysis. In the first part, some of the main theories of media studies (agenda setting, stereotypes, framing, and moral panic) and mechanisms which single news are constructed by (news values, access to news, primary defining, and gatekeeping) are introduced. In the second part, shift in both the focus of the media on the issue of nuclear energy and utilizing of the selected mechanisms of construction of the news is examined. In conclusion, the thesis identifies how the representation of the nuclear energy is constructed in the above said dailies over the period given before and after the Fukushima nuclear disaster.

Key words: nuclear energy, the Fukushima nuclear disaster, media, content analysis

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	1
1. ÚVOD	1
2. MÉDIA	2
2.1 Média a konstrukce sociální reality	2
2.2 Média a společnost	4
2.2.1 Agenda setting	5
2.2.2 Morální panika.....	6
2.2.3 Framing.....	7
2.2.4 Stereotypy.....	8
2.3 Zpravodajství.....	10
2.4 Charakteristika zprávy	12
2.4.1 Zpravodajské hodnoty	12
2.4.2 Gatekeeping	14
2.4.3 Přístup do zpráv	15
2.4.4 Primární definující.....	16
2.5 Environmentální zpravodajství.....	17
2.5.1 Riziková společnost.....	18
2.5.2 Katastrofy, krize	20
3. JADERNÁ ENERGETIKA.....	22
3.1 Počátky jaderné energetiky	22
3.2 Jaderná energetika po druhé světové válce	22
3.3 Komerční využití jaderné energie	23
3.4 Jaderné havárie.....	25
3.4.1 Havárie jaderných elektráren Three Miles Island a Černobyl.....	27
3.4.2 Havárie jaderné elektrárny Fukušima.....	28
3.5 Jaderná energie a ČR.....	33
EMPIRICKÁ ČÁST	36
4. METODOLOGIE	36

4.1 Výzkumný cíl	36
4.2 Výzkumná metoda	36
4.3 Výzkumné téma.....	38
4.3.1 Operacionalizace výzkumného tématu	38
Tématem výzkumu byla reprezentace jaderné energetiky v médiích rok před a rok po havárii v jaderné elektrárně Fukušima.	38
4.4 Charakteristika analyzovaných deníků.....	38
4.4.1 MF Dnes	39
4.4.2 Právo.....	39
4.5 Výzkumné otázky a hypotézy reprezentace jaderné energetiky	40
4.5.1 Operacionalizace hypotéz.....	43
4.6 Výzkumný vzorek	47
ANALÝZA	48
5. ANALÝZA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	48
5.1 Charakteristika výzkumného vzorku	48
5.2 Analýza výzkumného vzorku a interpretace dat	49
5.2.1 Mediální pozornost a nastolování témat.....	49
5.2.2 Konstrukce zpráv o jaderné energetice.....	56
ZÁVĚR.....	64
LITERATURA.....	67
PŘÍLOHY	74

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod

Východiskem této práce byl předpoklad, že média jsou nejen hlavním zprostředkovatelem, ale i tvůrcem naší každodenní reality. Média svou činností informace pouze nezprostředkovávají, ale spíše je konstruuji, proto jsou považována za jednoho z nejdůležitějších sociálních aktérů. Kromě toho, že příjemcům nabízí konstruovanou realitu, vymezují i společensky platné významy, mají vliv na publikum a jeho postoje, čímž ovlivňují veřejné mínění. Obsahy, které jsou příjemcům předkládány, jsou tedy výsledkem řady selekčních procesů, přičemž se vždy jedná jen o interpretaci skutečnosti, která je následně zpracovávána do jednotlivých zpráv.

Informace, které média přinášejí, jsou často neověřitelné. Jaderná energetika, která byla předmětem výzkumu práce, je pak jedním z témat, kdy se příjemci většinou musí spolehnout na informace z médií. Podnětem pro tuto práci byla událost v jaderné elektrárně Fukušima, ke které došlo v březnu 2011. Přestože se média i před havárií věnovala v určité míře jaderné energetice, havárie zvýšila jejich pozornost vůči tomuto tématu. Všeobecně se média z oblasti environmentální tematiky zaměřují více na krátkodobé události nebo katastrofy, jako byla havárie v jaderné elektrárně Fukušima.

Práce je strukturovaná do dvou částí. V první části jsou představeny teoretické koncepty, ve druhé je pozornost věnována metodologii a provedení samotného výzkumu. Teoretická část se věnuje teorii agenda setting, morální panice, tvorbě stereotypů a rámování. Podkapitola zpravodajství se věnuje nejprve zpravodajství obecně, a to tvorbě zpráv, pojmu gatekeeping, přístupu aktérů do zpráv, primárním definujícím, a poté také specifickým z oblasti environmentálního zpravodajství, na které navazuje teorie rizikové společnosti a definování pojmů katastrofa a krize. Do teoretické části spadají také informace o jaderné energetice, která byla hlavním tématem práce, a to zejména historie, komerční užití, popis největších havárií v jaderných elektrárnách a také popis havárie v jaderné elektrárně Fukušima společně s časovou linií události. V empirické části je představena realizace samotného výzkumu, který zahrnuje představení metodologie, výzkumných otázek, jejich operacionalizace, analýzu a interpretaci dat. Výsledkem výzkumu je pak reprezentace jaderné energetiky v českých denících MF Dnes a Právo v období rok před havárií v jaderné elektrárně Fukušima a rok po ní.

2. Média

2.1 Média a konstrukce sociální reality

Média jsou neodmyslitelnou součástí společnosti, jsou to prostředky, které slouží k výměně či získávání informací. Pojem pochází z latinského slova *medium*, které obecně označuje „...*to, co existuje uprostřed a vzájemně spojuje dvě nebo více stran.*“ (Reifová, 2004: 139). V oborech, které se věnují mezilidské či sociální komunikaci „...*je medium to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy medium komunikační.*“ (Jirák, Köpplová, 2003: 16). V rámci společnosti, ve které média plní roli společenské instituce, lze rozlišit dva typy médií: interpersonální a masová. Interpersonální média slouží ke komunikaci mezi jednotlivci, jejich charakteristickým rysem je, že umožňují přijímat i posílat sdělení oboustranně. Masová média¹ na rozdíl od interpersonálních slouží k celospolečenské komunikaci, tedy ke komunikaci mezi jedním výchozím bodem, který sdělení vysílá, a vysokým množstvím cílových bodů, které je přijímají (Jirák, Köpplová, 2003). Jak již naznačuje samotný pojem, jedná se o komunikaci,² která je určena „masám“, tedy obecně velkému množství lidí rozptýlených v prostoru, mezi kterými nejsou sociální či fyzické vazby (Reifová, 2004). Toto rozšíření a působení na masy umožňují masovým médiím výrobní postupy, které si vytvořily, a prostřednictvím kterých mohou v krátkých intervalech (denní tisk) nebo průběžně (internetová média, televize) produkovat mediální obsahy (McQuail, 2002).

Masová média přinášejí řadu různorodých sdělení, které zprostředkovávají publiku, jejichž podoba je ovlivněna ustálenými postupy. Za jednu z hlavních funkcí masových médií lze označit proces *mediace*, tedy přenesení mediálních sdělení k příjemcům. Média jsou považována za prostředníky komunikace mezi jednotlivými skupinami ve společnosti, kterým také nabízejí představu o tom, jak je daná společnost uspořádána. V tomto smyslu lze chápat masová média jako aktivního činitele formování společenských vztahů, která svou činností (mediací) informace pouze nezprostředkovávají, ale spíše konstruují (Jirák, Köpplová, 2003). Masová média lze tak považovat za jednoho z nejdůležitějších sociálních aktérů, kteří interpretují, definují, a tedy konstruují realitu (Reifová, 2004).

¹ Pojem masová média vznikl koncem třicátých let 20. století. Mezi masová média se řadí noviny, časopisy, knihy, televizní vysílání atd., ale dnes již také sdělení na internetu jako zpravodajské portály, příspěvky uživatelů, autorské blogy a jiné. (McQuail, 2002).

² Komunikaci lze chápat jako dynamický proces, jehož prostřednictvím jsou sdělována, předávána, přebírána či přijímána sdělení (McQuail, 2002).

Konstruktivistické pojetí společenských problémů se objevilo na konci šedesátých let 20. století. Sociální konstrukce reality představuje teorii, která vychází z teze, že skutečnost, která je vnímána jako objektivní, je pouze objektivizovanou realitou, protože si lidé neuvědomují, že sociální svět je výsledkem jejich vlastních činností a myšlenek (Reifová, 2004). Východiskem této teorie i samotné diplomové práce je dílo autorů Petra L. Bergera a Thomase Luckmanna *Sociální konstrukce reality - pojednání o sociologii vědění*. V tomto díle se autoři věnují procesu vytváření sociální reality, pro něž jsou klíčové pojmy: **realita** a **vědění**. Realita je v jejich pojetí přisuzována vlastnostem, které náleží jevům, které jsou nezávislé na naší vůli, a vědění je definováno jako jistota, že tyto jevy skutečně existují (Berger, Luckmann, 1999).

Berger s Luckmannem (1999) tvrdí, že **sociální realita**, která je lidmi vnímána jako reálná, **není objektivní realitou**, ale je **neustále konstruována**, potvrzována či vyvracována prostřednictvím lidské komunikace a interakce.³ Konstrukce sociální reality je tvořena třemi procesy: **externalizací**, **objektivací** a **internalizací**. V procesu externalizace prostřednictvím svých činností člověk vytváří určité vzorce (Berger, Luckmann, 1999). V průběhu objektivace se tyto vzorce a normy objektivují a stávají se sociálními normami. Nakonec jsou sociální normy v procesu internalizace zvnitřněny tím, že jsou během socializace předávány jako objektivní pravdy a utváří to, co je jedincem chápáno jako subjektivní realita. Člověk si ale už neuvědomuje, že to, co je součástí reality, vytvořil on sám. „*Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti.*“ (Berger, Luckmann, 1999: 64). Sociální konstrukce reality probíhá neustále, a je tudíž nekonečným procesem.

Během procesu konstrukce sociální reality se vytváří zásoba sociálního vědění, která představuje soubor znalostí, který lidé využívají v každodenním životě. Prostřednictvím tohoto vědění je realita naplňována objektivacemi, které zároveň existenci reality umožňují (Berger, Luckmann, 1999). Pro lidstvo je důležitou **objektivací označování** neboli **vytváření znaků**.⁴ Znaky se slučují do různých systémů, lze rozlišit systémy gest, tělesných pohybů či materiálních artefaktů. Nejvýznamnějším znakovým systémem je pro lidstvo **jazyk**, tedy systém zvukových znaků. Pro realitu každodenního

³ Podobně Thomasův teorém (1927) „...je-li situace definována jako reálná, je reálná i ve svých důsledcích...“

⁴ Podobně k systému znaků přistupoval i Ferdinand de Saussure, který tvrdil, že mezi lidskou společností a světem, který vnímají, existuje systém znaků. Znaky nabývají významu tím, že jsou strukturovány do kódu, přičemž hlavním kódem je jazyk. Roger Fowler (1991) dále připomíná, že kódy jsou upořádány do kategorií a vztahů, a proto neodrážejí přirozený svět, ale reprezentují zájmy a hodnoty lidské společnosti (Fowler, 1991).

života je jazyk zásadní, protože je to prostředek, skrze který lidé vytváří a sdílí společné obsahy, které jsou objektivizovány, což znamená, že se projevují jako řád objektů, a proto jsou vnímány jako realita. Obdobnou důležitost připisoval jazyku i americký vědec Edward Sapir, který již ve dvacátých letech 20. století formuloval tezi,⁵ ve které tvrdí, že pokud určité společenství užívá konkrétní jazyk, má tento jazyk vliv na pojetí sociálního i fyzikálního světa jeho uživatelů, což ovlivňuje interpretaci jejich pojetí reálného světa (DeFleur, Ballová - Rokeachová, 1996). Podobné pojetí přinesla i teorie symbolické interakce, která říká, že komunikace prostřednictvím jazyka odkazuje k významům symbolů, tedy k tomu, co je v dané společnosti konstruováno jako společné pojetí reality, a ta je příslušníky společenství vnímána jako platná (Jirák, Köpplová, 2003). Jazyk je klíčovým prostředkem procesu konstrukce reality, protože má schopnost přesáhnout osobní zkušenosti člověka a toho, co se děje „tady“ a „ted“: „*V důsledku těchto přesahů je jazyk schopen zpřítomnit různé objekty, které nejsou prostorově, časově a sociálně „tady“ a „ted“ přítomny.*“ (Berger, Luckmann, 1999: 44). Tím se do stávajícího souboru vědění začleňují nové zkušenosti, které jsou poté dostupné všem členům společnosti.

Média mají v konstruování sociální reality stále větší význam, protože umožňují komunikovat na velké prostorové i časové vzdálenosti a tím zprostředkovávají realitu, která se nachází za hranicemi bezprostřední osobní zkušenosti člověka (Jirák, Köpplová, 2003; Thompson, 1995). Konstrukce reality prostřednictvím médií probíhá také tím, že přinášejí informace, které příjemcům přímo nabízejí „konstruované“ obrazy toho, co je přijatelné a co ne, vymezují společensky platné významy, ovlivňují publikum či usměřňují jeho postoje, a podílejí se také na nastolování témat (Jirák, Köpplová, 2003).

2.2 Média a společnost

Média hrají tedy důležitou roli v uspořádání i v každodenním životě moderní⁶ společnosti. Nejen že se média podílejí na konstrukci reality, tvorbě významů, ovlivňování publika, nastolování témat či usměřňování postojů, ale také podporují soudržnost a stabilitu společnosti, nebo upořádání moci, které je v dané společnosti platné, je prezentováno jako přirozené (Jirák, Köpplová, 2003, McQuail, 2002).

⁵ Při spolupráci E. Sapira a B. L. Whorfá, který jeho úvahy rozpracoval, se poté vžil název Sapir - Whorfova hypotéza, která je dnes přijímána spíše skepticky pro její přílišný redukcionismus (DeFleur, Ballová - Rokeachová, 1996).

⁶ Výraz „moderní“ je užíván od poloviny 19. století, označuje společnost, která je založená na urbanizaci, masové výrobě a na kapitalistické ekonomice a souvisejících politických a společenských vztazích (McQuail, 2002).

Některé teorie a koncepty, které souvisí se vztahem společnosti a médií a které jsou relevantní pro tuto práci, budou představeny v této části. Konkrétně zde bude věnována pozornost teorii agenda setting, konceptu morální paniky a rámování a stereotypům, které média produkují.

2.2.1 Agenda setting

Teorie nastolování agendy⁷ (nastolování témat) se zabývá procesy, kterými se prosazují určitá témata a problémy do veřejného diskurzu. Klíčovým východiskem této teorie je představa, že média nejsou schopna ani tak ovlivňovat to, **co** si lidé **myslí**, ale především to o čem **přemýšlejí**⁸ (Reifová, 2004; Trampota, 2006). Média prostřednictvím mediální agendy formují veřejnou agendu⁹ a působí na ni. Teorie vychází z přesvědčení, že veřejnost považuje za důležitější ta témata, která jsou médiu označována jako hlavní, to znamená, že se objevují na titulní straně, jejich nadpis je výraznější než u ostatních článků nebo jim je věnována větší pozornost (McCombs, 2004).

Teorii nastolování agendy se poprvé empiricky věnovali Maxwell E. McCombs a Donald L. Shaw ve studii *The agenda setting function of the mass media* v roce 1972. Ve výzkumu, který je znám také jako *Chapel Hill Study*, se zabývali postoji nerozhodnutých voličů během předvolební prezidentské kampaně. Během tří týdnů sledovali postoje nerozhodnutých voličů tím, že se jich dotazovali na nejdůležitější problémy, na které by se vláda měla soustředit (Reifová, 2004; Kalvas, 2009). Výsledek výzkumu prokázal téměř ideální korelaci mezi mediální agendou a tématy, která jmenovali nerozhodnutí voliči jako nejdůležitější. Z toho McCombs a Shaw usoudili, že veřejnost považuje za důležitější ta témata, kterým je v médiích věnováno více prostoru a objevuje se o nich více zpráv (Kalvas, 2009). Další výzkumy představu McCombse a Shawa spíše

⁷ Mezi první autory vůbec, kteří se tímto tématem začali zabývat, se řadí: Robert. E. Park s dílem *The Immigrant Press and Its Control* (1922), Walter Lippmann a jeho dílo *Public Opinion* (1922) a Bernard Cohen s knihou *The Press and Foreign Policy* (1963) dle (Reifová, 2004; Kalvas, 2009).

⁸ Autorem myšlenky je Bernard Cohen, který ji uvedl v knize *The Press and Foreign Policy* v roce 1963 (Kalvas, 2009).

⁹ Formování veřejné a mediální agendy popsal Anthony Downs (1991), který tento proces rozdělil do pěti fází. V první fázi, tzv. před - problémové fázi, se objevují nepříznivé objektivní podmínky, které však ještě nejsou veřejností chápány jako problém. Pro druhou fázi je charakteristické znepokojující objevení. V důsledku dramatické události se stává z problému veřejný problém. V další fázi si veřejnost uvědomuje náklady na řešení problému a obtíže s ním spojené, např. různá omezení či finanční výdaje. Postupný pokles intenzity veřejného zájmu se objevuje jako důsledek třetí fáze. Autor rozlišuje tři reakce veřejnosti: lidé jsou odrazeni náročným řešením problému nebo jsou jím znepokojeni, a proto se snaží problém vytěsnit, jiné pak problém začne nudit a přestanou se o něj zajímat. Dle Downse se vždy objeví minimálně jeden z výše zmíněných důvodů. V poslední fázi, post-problémové fázi, mizí problém z veřejné agendy, avšak zůstávají instituce a opatření, které byly zavedeny k jeho řešení (Downs, 1991).

vyvrátily a prosadila se představa, že nastolování veřejné agendy je více ovlivněno způsobem zarámování tématu, tedy druhem zpracování, interpretace a dobovým společenským kontextem (Jirák, Köpplová, 2003). Přebírání mediální agendy veřejností je také ovlivněno individuálními vlastnostmi jednotlivých příjemců. Důležitou roli hrají následující faktory: věrohodnost média, demografické ukazatele, interpersonální komunikace, intenzita užívání média a osobní zkušenost příjemce s tématem. Přičemž koncept nastolování agendy funguje spíše u témat, s nimiž příjemci nemají vlastní zkušenost (Trampota, 2006).

Nastolování agendy je dlouhodobým účinkem médií, zejména zpravodajská média tím, že vybírají témata, aktéry a události, které zařazují do zpráv a které nikoli,¹⁰ se podílejí na konstruování reality (Trampota, 2006; Reifová, 2004). Média tím, že selektují události, mají schopnost usměrňovat pozornost k prioritám, tématům a problémům (McQuail, 2002).

2.2.2 Morální panika

Jedna z variant teorie nastolování agendy dokonce tvrdí, že média definují jako problémy jevy, které společnost znepokojují, čímž se zabývá koncept morální paniky (McNair, 2004). Podstatou morální paniky je skutečnost, že média některým jevům přiřkládají daleko větší význam, než odpovídá skutečnosti, čímž vyvolávají společenské **znepokojení, které neodpovídá nebezpečnosti daného jevu.**

Jako první se tomuto konceptu věnoval Yock Young (1971), který ve své studii mluvil o tzv. spirálovém účinku, jenž je vytvářen interakcí médií, veřejného mínění zájmových skupin a politiků, prolínáním těchto skupin vzniká morální panika (Volek, 2000). Young připomínal, že s fenoménem morální paniky úzce souvisejí média tím, jak pokrývají určité problémy, které mohou probouzet veřejné obavy, čímž se značně podílí na konstrukci daného tématu. Systematicky se konceptem morální paniky zabýval o rok později Stanley Cohenem (1972) ve studii *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*,¹¹ pojem popisuje jako sociální znepokojení, které je založené na dojmu, že určitá situace, osoba, skupina osob nebo stav představuje hrozbu pro společnost, pro její hodnoty a zájmy (Cohen, 2002; Volek, 2000).

¹⁰ Více o výběru událostí do zpravodajství kapitoly: 2.4.2 gatekeeping a 2.4.1 zpravodajské hodnoty.

¹¹ Studie se zabývala reakcí médií, veřejnosti a jiných společenských institucí v souvislosti s nepokojí mladých Britů v přímořském Clactonu. Důležitou roli hrála média, která učinila z této události senzaci, i když se jednalo o okrajovou záležitost (Volek, 2000).

Dle Cohena jsou důležitými rysy morální paniky **strach, obava či nejistota**, které jsou živeny výskytem dalších možných rizik, a to technologických (jaderná, chemická, biologická, toxická či ekologická rizika) nebo zdravotních, potravinových a bezpečnostních (obavy z terorismu). Konstrukce rizik není založena jen na faktických informacích o nebezpečí, ale zahrnuje v sobě také hodnocení a klasifikaci, a tedy způsob, jakým mají být chápány (Cohen, 2002). Cohen (2002) přirovnává morální paniku k průběhu přírodní katastrofy,¹² kdy účastníci vnímají hrozbu a přijímají opatření k jejímu zabránění. Často se při těchto událostech vyskytuje předpověď blížící se zkázy, předběžná varování či spekulace o tom, co se stalo aj. (Goode, Ben-Yehuda 2009). Goode a Ben-Yehuda (2009) konstatují, že mezi přírodní katastrofou a morální panikou jsou rozdíly, u přírodní katastrofy neexistuje „*folk devil*“, tedy nepřítel,¹³ který by byl odpovědný za způsobené ohrožení. Naopak je tomu u morální paniky nebo technologické katastrofy (jaderné havárie či nehody s únikem toxických látek), u nichž většinou osoby, které jsou odpovědné za škody, existují (Goode, Ben-Yehuda 2009).

Média často zobrazují svět nebezpečnější a rizikovější, než ve skutečnosti je, čímž vyvolávají znepokojení, které může ovlivnit příjemce a poté i společnost. McNair upozorňuje, že: „... *k mediálně vyvolanému zděšení je vždy nutno přistupovat s nedůvěrou vyváženou vědomím, že pravidla vytváření zpráv a touha mít dobrý příběh vedou k upřednostnění dramatických a působivých událostí před spletitými a bezvýraznými – to vše často na úkor informační přesnosti.*“ (McNair 2004: 60).

2.2.3 Framing

S agendou setting souvisí i další koncept, a to *framing* (neboli rámování, rámcování nebo také zarámování). Od teorie agendy setting, která se zabývá prosazováním témat do veřejného diskurzu, se koncept framingu liší v tom, že se zabývá způsobem prezentace tématu v médiích. Rámování představuje způsob, jakým jsou prezentovány a zdůrazňovány vlastnosti jednotlivých událostí a osob v médiích. Základem této teorie je tvrzení, že zprávy, které média přinášejí, v sobě obsahují určité hodnotové rámce. Tím, že některé

¹² Lze rozpoznat šest základních fází (Cohen, 2002): (1) varování – něco se může stát; (2) hrozba – je jisté, že se něco stane; (3) dopad – už se to stalo, reakci na ohrožení; (4) soupis – předběžný obraz události; (5) záchrana – těch, kteří přežili; (6) náprava.

¹³ Pokud by v případě některých přírodních katastrof nebyl nepřítelem člověk sám o sobě, jako člen společnosti, která se podílí na klimatických změnách a s tím souvisejícím vzniku katastrof (Beck, 2004).

informace zdůrazňují, nabízejí určitý způsob interpretace reality a hodnocení problémů, čímž pomáhají porozumět popisovaným zprávám (Entman, 1993).

Rámce představují tedy meze, ve kterých média nebo příjemci o nastoleném tématu uvažují. Prostřednictvím rámců jsou na jedné straně některé informace vyzdvihovány a na druhé straně jsou některé informace vynechávány. Vzhledem k tomu, že rámování může mít vliv na určování významu, který bude předkládán příjemcům, se řada aktérů snaží prosazovat své vlastní zarámování témat (Trampota, 2006). Neboť ten, kdo má možnost zarámovat problém, může ovlivňovat do jisté míry myšlení, nebo spíše uvažování o něm (Entman, 1993). Lze rozlišit epizodické zarámování, ve kterém se užívá konkrétních příkladů, nebo tematické, které užívá zasazení do širšího abstraktního kontextu (Trampota, 2006).

Rámováním jaderné energie se zabývali Gamson a Modigliani (1989) ve studii *Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A constructionist Approach*. Rámce popisují jako *media packages*, tedy „mediální balíčky“, které obsahují klíčová slova pro popis rámce, na jejichž základě lze samotné rámce identifikovat (Gamson, Modigliani, 1989). Balíčky se dostávají do mediálního diskurzu prostřednictvím kombinace sponzorských aktivit, mediálních norem a kulturních hodnot. Pro využívání jaderné energie k výrobě elektřiny definují rámec „pokrok“, do kterého spadá závazek společnosti technologického pokroku a ekonomického růstu. Pod pokrok spadají například kategorie „méně rozvinuté země mohou těžit z mírového využití jaderné energie“ nebo „jaderná energie je nezbytná pro hospodářský růst a náš způsob života“. Další rámce, které identifikují, jsou energetická nezávislost, odpovědnost veřejnosti, opuštění jádra a další.

2.2.4 Stereotypy

„Stereotypy jsou konstitutivním prvkem sociální konstrukce reality – jsou především typizovanými nositeli soudů, postojů, názorů, případně předsudků.“ (Burton, Jiráček, 2001: 189). Stereotypy představují zjednodušenou, neověřitelnou, zobecňující reprezentaci určitého lidského rysu, projevu či postoje. Znázorňují předlohu vždy zjednodušeně, deformují její rysy a často je přehání, čímž se stává snadno rozpoznatelnou. Představují sociálně konstruované mentální kategorie, do kterých jsou tříděny události a jednotlivé osoby, čímž se tyto události a osoby stávají srozumitelnými (Fowler, 1991). Stereotypy jsou také nositeli hodnotových soudů, které jsou pak

předkládány příjemcům (Jirák, Köpplová, 2003). Stereotypy se ustanovují řadu let jak v komunikaci každodenního života, tak v médiích.

Walter Lippmann (1922) se stereotypům věnoval v knize *Public Opinion*, ve které definoval nejen samotný pojem jako ustrnulé představy ve vědomí lidí, které jsou obvykle přejímány z jiných zdrojů, a nikoliv z vlastní zkušenosti (Linhart, Petrusek, Vodáková, Maříková, 1996), ale také vymezil čtyři funkce stereotypů:

1. Stereotypy pomáhají lidem **uspořádat** svět kolem sebe tím, že organizují realitu do pochopitelné podoby.
2. Stereotyp je **zkratka**, která na základě zjednodušení pomáhá rychle pochopit význam sdělení.
3. **Odkazuje ke světu a k realitě** tak, jak jsou chápány společnostmi, protože každá společnost má své ustálené konstrukce sociální reality a ideologické hodnoty, tedy společný pohled na svět.
4. **Vyjadřují hodnoty a postoje** dané společnosti a pomáhají posilovat platné mocenské vztahy ve společnosti (Burton, Jirák, 2001; Jirák, Köpplová, 2003).

Tím, jak média opakovaně znázorňují určité skupiny osob, dochází ke stereotypizaci těchto skupin a vzniku stereotypů, přičemž platí, že publikum je přijme zejména tehdy, pokud nemá vlastní zkušenost s danou skupinou (Jirák, Köpplová, 2003). Stereotypy se na konstruování sociální reality mohou podílet jak pozitivně (například pomáhají orientovat se ve světě), tak negativně (například jako zdroj vytváření předsudků).¹⁴ V médiích se uplatňují zejména stereotypy, které jsou vytvářeny dominantními společenskými vrstvami či souvisí s dominantní ideologií. Zpravodajství využívá stereotypního zobrazování postav a institutů zejména proto, že šetří čas a prostor a umožňuje rychle a stručně popisovat aktéry zpravodajského příběhu (Trampota, 2006).

Fowler (1991) definuje stereotypy jako sociálně konstruované „škatulky“, do kterých mohou být zařazeny události a jednotlivci. Dále uvádí, že havárie jaderné elektrárny Černobyl splnila mnoho zpravodajských stereotypů, protože představovala extrémně negativní náhlou událost s velkou intenzitou dotýkající se elitních národů,¹⁵ která se projevila strachem z kontaminace potravin a jaderné energetiky obecně. Fowler (1991) tvrdí, že tato událost konsolidovala stereotypy jaderné havárie ve veřejném mínění a zvýšila povědomí o této tematické. Černobylská havárie naplnila nejhorší obavy, které

¹⁴ V českém prostředí se setkáme například s předsudky týkajícími se menšin a minoritních etnik (Trampota, 2006).

¹⁵ Pro to, co Fowler (1991) nazývá stereotypy, Galtung a Rugeová (1965) užívají pojem zpravodajské hodnoty.

jaderná energie vyvolávala, a stala se obrazem pro tento typ jaderných havárií. V souvislosti s tím se v následujících letech po havárii v médiích objevovala řada různých případů úniků radiace, požárů, explozí, protože spadala pod nově vytvořený stereotyp, stereotyp jaderné havárie (Fowler, 1991).

2.3 Zpravodajství

Vzhledem k velkému množství médií a jejich masovému rozšíření lze rozpoznat mnoho různých obsahů, které nám tato masová média přinášejí. Rozlišit lze například obsahy věnující se zábavě a odpočinku (filmy, seriály, křížovky), zdraví nebo vzdělávání. Zpravodajství má v rámci těchto obsahů poněkud odlišnou pozici, protože přináší informace, které mohou být pro jejich příjemce důležité či užitečné, a právě proto je mu přisuzováno jakési výsadní postavení mezi ostatními obsahy (Trampota, 2006).

Přestože zpravodajství představuje dominantní složku většiny médií, není jednoduché jej definovat. O vymezení zpravodajství se snažili zakladatelé sociologie zpravodajství Walter Lippman a Robert Park. Lippman (1922) zastával názor, že shromažďování zpráv je pátráním po „*objektivním jasném signálu, který označuje událost*“, protože zpráva neodráží společenské podmínky, ale je to výpověď o „*věci, která se něčím vnucuje*“ (Lippman, 1922 in McQuail, 2002: 299). Park (1940) pak definici zpravodajství uchopil komplexněji, vycházel ze srovnání zpravodajství a historie, protože historie stejně jako zpravodajství zaznamenává minulé události (McQuail, 2002). Na základě tohoto srovnání definoval několik hlavních bodů, které charakterizují zpravodajství, jsou jimi například časové určení, systematicčnost či předvídatelnost.¹⁶

Zpravodajství se v oblasti mediálních studií věnuje velká pozornost, protože představuje významný zdroj informací o světě, které jsou vnímány jako relativně objektivní, autentické a věrohodné (Burton, Jiráček, 2001). „*To, že zpravodajství představuje tak přesvědčivé zdání skutečnosti, lze vysvětlit tím, že zprávy...jsou zpravidla tím jediným, s čím si musíme vystačit jako s představami o skutečnosti, která je mimo nám známé a námi dosažitelné prostředí...*“ (Watson, 1998: 107 in Burton, Jiráček, 2001: 237). Zprávy

¹⁶ Zpravodajství je **časové** - se týká nedávných, periodických událostí. Zpravodajství je **nesystematické** – věnuje se různým událostem, které spolu nesouvisí. Zpravodajství je **pomíjivé** – trvá pouze tehdy, pokud jsou samy události aktuální. Události ve zpravodajství by měly být **nečekané** nebo **neobvyklé**. Zpravodajství slouží **orientaci a směřování pozornosti**, ale nenahrazuje skutečné vědění. Zpravodajství je **předvídatelné**: „*je-li neočekávané to, co se stane, není úplně nečekané to, co se dostane do zpráv. Události, které nyní stejně jako dříve dávají původ zprávám, jsou vlastně očekávané věci. Všeobecně jde o náhody a nehody, na které je veřejnost připravena, ...věci, jichž se někdo bojí nebo v něž doufá.*“ (Park, 1940 in McQuail, 2002:300).

se tak často pro jejich příjemce stávají jediným zdrojem informací o skutečných událostech, leč představují pouze zprostředkovanou konstruovanou realitu. Všechny zprávy, které nám média přinášejí, jsou tedy konstruovány, což se výrazně projevuje v jejich obsahu (Trampota, 2006). Podobně upozorňuje Hall et al. (1978), který konstatuje, že zpravodajství pouze nereferuje o událostech, ale aktivně se podílí na konstruování sociální reality, protože vytváří výkladové rámce k událostem, o kterých referuje.

Zprávy, které zpravodajství přináší, jsou výsledkem ustálených činností nejrůznější podoby. Patří mezi ně specifický způsob novinářské činnosti, novinářské rutiny, zpravodajské hodnoty či organizace mediálních institucí, které se promítají do mediálních obsahů (Trampota, 2006). Výroba mediálních obsahů představuje stálé pravidelně se opakující stereotypní postupy, jejichž výsledkem jsou zprávy, a proto také v mediálním sdělení není výhradně přítomna jen realita, ale vždy se jedná pouze o určitou interpretaci skutečnosti, která je zpracována podle zažitých postupů do textů (Burton, Jiráček, 2001). Přestože zpravodajské texty mají odlišný charakter od ostatních mediálních obsahů, které jsou založené na fikci, jsou také určitým druhem příběhů. Zpravodajské příběhy nejsou jen smyšlené děje, ale vycházejí i z faktů a věcných podkladů. V rámci mediálních studií se v tomto smyslu mluví o vyprávění neboli naraci (McQuail, 2002; Reifová, 2004). V mediální produkci lze odlišit dva druhy narace¹⁷ prvním typem je **vyprávění o událostech**, které informuje o tom, co a jak se stalo, a druhým je **vyprávění o dramatech**, které se zaměřuje na konkrétní příběhy postav a jejich vztahů (Burton, Jiráček, 2001). Ve zpravodajství má většina vyprávění zřetelnou a pravidelnou strukturu, která pomáhá příjemcům lépe porozumět předkládanému sdělení. Jednotlivé články v novinách jsou od sebe jasně odděleny, mají titulek, začátek, konec a jiné atributy, díky nimž jsou pro příjemce lépe pochopitelné. Stejně tak mají pevnou a ustálenou strukturu i noviny a časopisy, to znamená, že se konkrétní témata objevují stále na stejných místech, což přispívá k lepší orientaci čtenářů a také podporuje prodej daného média. Zprávy v nich mnohdy nejsou seřazeny chronologicky, ale tak, aby představovaly konzistentní celek, který čtenáře upoutá (Burton, Jiráček, 2001; McQuail, 2002).

Zpravodajství je tedy konstruováno na několika úrovních, mezi ně patří: výběr událostí, způsob jejich zpracování, místo a prostor, který je jednotlivým zprávám v médiu věnován (Burton, Jiráček, 2001). Konstrukce zpráv není jediná skutečnost, která podobu zpravodajství ovlivňuje, důležité jsou také společenské podmínky, ve kterých média působí, neboť zpravodajství je nedílnou součástí prostředí, ve kterém vzniká, a proto se do

¹⁷ Ve zpravodajství jsou kombinovány oba typy narací (Burton, Jiráček, 2001).

něj promítají základní ideje, hodnoty a dominantní představy dané společnosti (Trampota, 2006). Přičemž každá společnost promítá do zpravodajství své vlastní představy o tom, jak by mělo pracovat a jaká by měla být struktura předkládaných informací. „*Obsahy zpráv nejen vypovídají o vlastnostech médií, ale jsou i celkovou (třebaže různě pokrivenou) reflexí společenského prostředí, převládajících hodnot, názorů a idejí.*“ (Trampota, 2006: 59).

2.4 Charakteristika zprávy

Zprávy, které jsou příjemců předávány, podléhají selekčním procesům. Jde nejen o samotný výběr událostí, které jsou vybírány tzv. **gatekeepery**, ale také o výběr **aktérů (zdrojů)**, adekvátních informací a míst, které novináři do zprávy zahrnou, ale i ty které vynechávají. Na těchto úrovních výběru musejí novináři zohledňovat plnění dobově a sociálně podmíněných nároků tzv. normativních požadavků (objektivita a vyváženost), ale i estetické požadavky (důraz na dobrý novinářský příběh). Samotné události jsou pak přetvářeny, aby výše zmíněným požadavkům vyhovovaly, a výsledkem tohoto přetváření jsou pak jednotlivé zprávy. S vymezením toho, co jsou to zprávy, je spjata koncepce **zpravodajských hodnot** (Trampota, 2006).

2.4.1 Zpravodajské hodnoty

Zpravodajské hodnoty představují soubor vlastností, které musí událost splňovat, aby se stala zprávou a byla zařazena do zpravodajství. Šance, že se událost dostane do zpravodajství, je tím větší, čím více odpovídá nárokům médií, tedy tomu, co je v určitém období a kulturním a sociálním prostředí typické, resp. přijatelné, a tudíž vhodné ke zpracování (Reifová, 2004; Trampota, 2006).

První empirický výzkum věnující se zpravodajským hodnotám,¹⁸ jehož autory byli Mari Rugeová a Johann Galtung, vznikl v polovině šedesátých let 20. století (Reifová, 2004). Ve výzkumu (Galtung, Ruge, 1965), o který se opírá i soudobé pojetí

¹⁸ Jako první použil pojem zpravodajské hodnoty (*news values*) Walter Lippman v roce 1922 v knize *Public Opinion* (Trampota, 2006).

Již dříve (od druhé poloviny 17. století se však objevují první diskuze o žádoucím výběru zpráv: v roce 1676 to byl Christian Weise, který vnesl požadavek na oddělování pravého a nepravého v žurnalistice. V roce 1695 se pak autor Kaspar Stiler v knize *Zeitungs Lust und Nutz* zmiňuje o faktorech *důležitosti, blízkosti, dramatičnosti a negativity* jako zpravodajských hodnotách (Reifová, 2004).

zpravodajských hodnot, formulovali hypotézu, že událost má větší šanci stát se zprávou, splňuje-li určitá organizační a některá kulturní kritéria. Skrze analýzu tištěného zahraničního zpravodajství definovali dvanáct zpravodajských hodnot: *frekvence, práh pozornosti, jednoznačnost, význam, souznění, překvapení, kontinuitu, kompozice, vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita* (Galtung, Ruge, 1965). Při výběru událostí se uplatňuje **princip selekce**, jenž říká, že čím víc zpravodajských hodnot událost obsahuje, tím je pravděpodobnější, že se stane zprávou, a **princip deformace**, jenž říká, že hodnoty, které byly pro výběr události klíčové, jsou při vytváření zprávy zdůrazňovány (Trampota, 2006). Samotná studie se však potýká s některými metodickými omezeními, protože se zaměřovala pouze na tištěné zahraniční zpravodajství, které se věnovalo konkrétním událostem, krizím v Kongu, na Kypru a Kubě, avšak je nutno dodat, že se studie primárně nezaměřovala na definování zpravodajských hodnot. Na jejich výzkum poté navázali ještě další analytici například Winfried Schulz studií z roku 1983 nebo později se o její revizi snažili Tony Harcup, a Deirdre O'Neill (2001) ve studii *What Is News? Galtung and Ruge Revisited* (Burton, Jiráček, 2001).

Zpravodajské hodnoty lze obvykle rozdělit do dvou skupin na **obecné** hodnoty, které jsou podstatné při výběru události, a **zpracovatelské** hodnoty, které jsou důležité pro ztvárnění události (Burton, Jiráček, 2001). K **obecným** hodnotám patří již výše zmíněných dvanáct hodnot, které zmiňují Galtung a Rugeová, a také některé další jako blízkost, novost, průběžnost, možnost dalšího vývoje, předvídatelnost a variace. Mediální organizace zejména z časových důvodů preferují události, které splňují následující kritéria: odehrají se náhle, mají velký rozsah, intenzitu, jsou jasné, nečekané a mají kontinuitu (McQuail, 2002). Vedle výběru události (obecné hodnoty) hrají významnou roli i **zpracovatelské** hodnoty, které se také podstatně podílejí na výběru události do zpráv, patří k nim technologické a organizační možnosti zpracování události daným médii. Důležitou roli hraje dostupnost obrazového materiálu, možnost dramatizace nebo možnost podat příběh o jedinečném lidském osudu (Reifová, 2004).

Posledně jmenovaný faktor se mnohdy objevuje ve zprávách o přírodních katastrofách. Zpravodajství často tyto události pojímá jako dramatické vyprávění o osudech jednotlivců, kteří byli zasaženi přírodní katastrofou. Ve zprávách se objevují rozhovory s oběťmi, úryvky emotivních nářků či fotografie místa apod. (Burton, Jiráček, 2001). Příjemce se pak sice dozví, co se stalo, ale hlavně je mu nabídnut dojemný příběh, např. jedince, který přišel o domov.

U katastrof, jako byla havárie jaderné elektrárny Fukušima, lze rozeznat celou řadu zpravodajských hodnot, jedná se o typ události, která byla náhlá, jednoznačná, nečekaná, jedinečná, velkého rozsahu, vyvíjející se v čase a mající vztah k elitním národům a osobám (Hannigen, 2006).

2.4.2 Gatekeeping

Zpravodajské hodnoty tvoří pouze jednu z částí produkce zpráv. Stejně podstatné jako jsou samotné hodnoty, je i způsob jejich využívání, jenž je spojen s osobou zpravodaje, editora či redaktora aj., kteří rozhodují o tom, ze kterých událostí se stanou zprávy a ze kterých ne. S tímto rozhodováním je spojen výzkum amerického sociologa Davida Manninga Whita, který se empiricky jako první zabýval výběrem událostí do zpráv a který zavedl do mediálních studií pojem *gatekeeper*¹⁹ neboli „vrátný“ (McQuail, 2002).

Vzhledem k tomu, že každá událost má potenciál stát se zprávou, vytváří si každá mediální organizace vlastní systém kritérií, prostřednictvím kterých jsou události do zpravodajství vybírány (McQuail, 2002). V mechanismu výběru události hrají významnou roli konkrétní lidé, které mediální výzkum označuje jako *gatekeepery*. Jsou to jedinci, kteří vybírají z velkého množství událostí jen některé a rozhodují o tom, která zpráva projde „branou“ médií a dostane se do zpravodajství a která nikoliv (Reifová, 2004). Ačkoli se na první pohled zdá, že pod pojmem *gatekeeper* se skrývá pouze jedna osoba, opak je pravdou. Rozhodovací proces, který určuje obsah zpravodajství, je zpravidla vícestupňový, je do něj zapojena celá řada *gatekeeperů* od reportéra k přepisovači, vedoucího oddělení, editora a dalších, přičemž každý z nich zaujímá v rámci hierarchie mediální organizace jiné postavení (Burton, Jiráček, 2001; Trampota, 2006).

Do konečné podoby zpravodajství se promítá mnoho dalších vlivů, kterými jsou i samotní *gatekeeperi* ovlivňováni. Na **individuální úrovni** jsou to osobní charakteristiky gatekeepera (vzdělání, zkušenosti, postoje, politické názory aj.) a jeho vlastní představy o tom, co je zpráva a co ne, a také vnímání vlastní role a profese sám o sobě ale i v rámci mediální organizace. Dalším faktorem jsou **mediální rutiny**, které představují rutinní soustavu pravidel, tedy pravidelně se opakujících vzorců jednání, které umožňují zpracovávání velkého množství informací. Mediální rutiny pramení ze tří základních tlaků,

¹⁹ Pojem zavedl sociální psycholog Kurt Lewin (1947), který se ve svém výzkumu zabýval rozhodováním při rodinných nákupech (McQuail, 2002).

a to od publika (co je přijatelné pro publikum, mediální organizace (co médium dokáže zpracovat) a zdrojů (jaký materiál je dostupný) a tím se podílejí na určování toho, jaká událost se stane zprávou (Shoemaker, Resse 1996). Jako příklady mediálních rutin uvádí Burton s Jirákem (2001) využívání služeb pro styk s veřejností, zpráv tiskových agentur či získávání informací ze zavedených zdrojů. Stejně tak Trampota (2006) zmiňuje, že novináři rutinně využívají informační zdroje, kdy se soustřeďují pouze na omezený počet osvědčených zdrojů, které oslovují. Dalším příkladem mediální rutiny je využívání zpravodajských sítí,²⁰ které vznikají tak, že se novináři soustředí na určité instituce, místa a časové momenty, o kterých ze zkušenosti vědí, že se v nich s vysokou pravděpodobností mohou vyskytnout důležité události (Trampota, 2006). Gatekeeperi tedy nerozhodují jen na základě svých subjektivních představ, ale jsou ovlivňováni řadou dalších faktorů jako například vztahy v mediální organizaci, komunikačními rutinami v organizaci, která má své vlastní priority a která je ovlivňována i zvenčí.

2.4.3 Přístup do zpráv

Do výsledné podoby zpravodajství vstupují kromě jednotlivců pracujících v mediálních organizacích i další aktéři. Tito aktéři představují pro novináře zdroje informací, které využívají při konstrukci zpráv. Stejně jako je selektivní povaha výběru událostí do zpráv, která byla již zmíněna, tak je selektivní i volba aktérů (zdrojů), kteří mají možnost vstupovat do zpráv a promlouvat v nich (Trampota, 2006). Problematika přístupu do zpráv spočívá v nerovnoměrném zastoupení různých sociálních skupin, jejich možnosti vyjádření a prostoru, který je jim ve zprávách poskytován.

První empirický výzkum, který se věnoval zpravodajským zdrojům, jehož autorem je Leon Sigal, vznikl v roce 1973. V tomto výzkumu Sigal zkoumal informační zdroje deníků *New York Times* a *Washington Post* a dospěl k závěru, že více jak polovinu zdrojů tvoří vládní úředníci. Z tohoto a dalších výzkumů²¹ vyplývá, že tištěné i jiné zpravodajství často klade důraz na oficiální zdroje. Obecně se dá říct, že ve zprávách je poskytován větší prostor lidem veřejně známým (prezidenti, státníci a místní úředníci), osobám s vyšším sociálním statusem či těm, kteří disponují mocí, než ostatním obyčejným lidem. Ti se do zpráv dostávají buď jako protestující, nebo jako oběti (Trampota, 2006). „*Pokrytí událostí*

²⁰ Tuchmanová (1978) je autorkou pojmu zpravodajské sítě, jež představuje metaforu k rybářské síti, zprávy jsou podobně jako ryby odchytávány do sítě (McQuail, 2002).

²¹ K podobným závěrům došly i další studie, např. Brownová a kol. (1987) nebo Berkowitz (1997), který se věnoval zdrojům v televizním zpravodajství (Trampota, 2006).

je většinou vyváženo ve prospěch úřadů, odborníků a zástupců velkých společností.“ (Hagen, 1993: 318 in Trampota, 2006:80). Což potvrzuje i Hartley (1982), který konstatuje, že v každé společnosti jsou lidé jako politici, vědci, úředníci aj., kteří mají privilegovanější přístup než ostatní.

Zdroje informací, které se prosadí do zpráv, nemusí mít rovnocenné postavení,²² protože v médiích jsou některé zdroje prezentovány jako významnější než jiné, což se projevuje ve způsobu zpracování výpovědi zdroje, byť v délce promluvy nebo jejím umístěním (pořadím) ve zprávě (Trampota, 2006). Důležitou roli hrají v prosazení zdrojů do zpráv novináři, kteří jsou zde v roli *gatekeepera*, který rozhoduje o tom, jestli daná promluva bude do obsahu zpráv začleněna (McQuail, 2002). Ve zprávách jsou pak jednotlivé promluvy aktérů nenáhodně seřazeny v určitém pořadí, přičemž ten, kdo promlouvá jako první, má možnost vytvořit interpretační rámec zprávy tím, že zasvěcuje příjemce do události, ostatní mluvčí jsou již součástí vytvořeného rámce. V tištěných médiích je možné posoudit postavení mluvčího na základě toho, zda je jeho výpověď o události uvedena v přímé řeči, převyprávěna nebo stručně shrnuta (Trampota, 2006).

2.4.4 Primární definující

V médiích tedy vystupují různí aktéři, kteří přinášejí definice problémů. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla v médiích tvůrcem definic úzká skupina elit, která měla výsadní postavení veřejně definovat a interpretovat hlavní události (Cottle, 2006). Tím, že mají elitní skupiny privilegovaný a rutinní přístup do zpráv, mohou produkovat různé významy a definice. Tímto přístupem do zpráv se zabývá Stuart Hall et al. (1978) v konceptu primárních definujících. Dle Halla et al. (1978) můžeme u mediovaných událostí rozlišovat primární a sekundární definující, přičemž primární definující nastavují rámec, který vymezuje hranice diskuze o tématu, tedy co je relevantní nebo irelevantní pro dané téma.

Hall et al. (1978) říká, že někteří jedinci, především ti, kteří jsou zastoupeni v mocenských pozicích nebo mají vysoký status, uspějí se svými definicemi spíše než ostatní jedinci z populace, protože jsou považováni za osoby, které mají přístup k přesnějším a odbornějším informacím. Tito jedinci mají značnou důvěryhodnost, a proto mohou vytvářet agendu jako první, jako primární definující. „*Status primárního*

²² V této souvislosti se mluví o tzv. hierarchii přístupu „*hierarchy of access*“ (Eldridge, 1995: 289 in Trampota, 2006: 81).

definujícího oficiálního zdroje je strukturně determinován rutinními praktikami a žurnalistickými hodnotami“ (Davis, 2006: 47). Na jejich výpovědích bývá vystavěn celý obsah zpravodajského příběhu, protože mají možnost primárně definovat celou situaci. Ostatní zdroje mají do zpráv rovněž přístup, ale jejich názory jsou vnímány pouze jako podružné, a tedy méně důležité (Hall, Critcher, Jefferson, Clarke, Roberts, 1978).

Přestože koncept vypadá na první pohled zcela jednoznačně, sporná otázka nastává již v definování toho, kdo je primární a kdo sekundární definující. Problém je také v tom, že Hall et al. (1978) vidí média pouze jako pasivní příjemce informací ze strany zdrojů, se kterými se dál nepracuje. Přitom ale média teprve na základě získaných informací vytvářejí příběhy (Trampota, 2006).

2.5 Environmentální zpravodajství

Výše uvedenou teorii zpravodajství lze ve své podstatě stáhnout na jakékoli obsahy zpráv, které jsou produkovány mediálními organizacemi. Porozumění této obecné rovině je důležité tedy i pro oblast environmentálních témat ve zpravodajství.

Environmentální témata se začala dostávat do povědomí veřejnosti během šedesátých let 20. století (Hansen, 1991). Období šedesátých let je obecně spojeno se změnou vnímání přírody, která byla do té doby brána pouze jako ekonomický zdroj, který je lidem k dispozici a mohou ho více či méně efektivně využívat (Heywood, 2005). Ke změně přispěla i kniha autorky Rachel Carson *Tiché Jaro* (1962), která jako první upozornila na ekologickou krizi.²³ Za vrchol vývoje této pozornosti je považován rok 1970, ve kterém se mimo jiné slavil poprvé Den země, přičemž od této doby se problematika životního prostředí začala řadit mezi sociální problémy. Později v sedmdesátých letech tato pozornost upadala vzhledem k nezájmu publika i médií, která se soustředila na v té době podstatnější témata, která se týkala energetiky, inflace či nezaměstnanosti (Allan, Adam, Carter, 2000). V polovině osmdesátých let nastalo opětovné zvýšení zájmu médií o environmentální témata, zejména o ta, ve kterých hrál důležitou roli lidský faktor. Média proto dávala přednost informacím o přírodních katastrofách (například zemětřesení, hurikány), než o běžných „každodenních“ rizicích (například nakládání s pesticidy v zemědělství). Na začátku devadesátých let se pak zpravodajství zaměřovalo hlavně na téma jaderné energetiky, tento zájem byl vyvolán havárií jaderné elektrárny Černobyl. V následujících letech došlo k další diversifikaci témat, kdy se do popředí dostala témata

²³ Ekologická krize definovaná níže.

týkající se globálního oteplování a změny klimatu (Hansen, 1991; Allan, Adam, Carter, 2000).

Přestože média v současnosti věnují environmentálním problémům více pozornosti, zaměřují se zejména na krátkodobé události (oslavy Dne Země, happeningy) či katastrofy (zemětřesení, hurikány, povodně), protože se dají jednoduše, stručně vysvětlit na rozdíl od dlouhodobějších environmentálních problémů, kterým se věnují spíše náhodně (Hannigan, 2006). Orientace na jednotlivé události umožňuje médiím na jedno hlavní téma (například povodně) nabalovat další témata (osudy zasažených jedinců), na základě kterých jsou zpravodajské příběhy vytvářeny. Důležitou roli při výběru environmentálních témat hraje také možnost vizualizace, tedy zobrazení někdy i velmi abstraktních témat, která pomáhá příjemcům představit si daný problém (Hansen, 1991; Allan, Adam, Carter, 2000).

2.5.1 Riziková společnost

Na konci posledního desetiletí 20. století a v průběhu 21. století pokračovaly obavy veřejnosti o životní prostředí spojené s riziky, která vyrábí vyspělé průmyslové země. Spolu s rostoucími obavami se zvýšila i pozornost médií k těmto tématům, někteří autoři přikládají médiím dokonce klíčovou roli při budování a usměrňování pozornosti k ekologickým problémům (Cottle, 2006). Východiskem této části bude teorie rizikové společnosti Ulricha Becka, který varuje před globálními důsledky rizik.

Ulrich Beck (2004), který je autorem teorie rizikové společnosti, říká, že v moderní společnosti je produkce bohatství doprovázena produkcí rizik. Produkce, definování a rozdělování rizik vytvářených vědou zastiňují ostatní sociální problémy. Dle Becka představují rizika „...potencionálně katastrofické vyrobené nejistoty, které jsou konstruovány prostřednictvím veřejného diskurzu.“ (Cottle, 1998:7). Riziková společnost je společností, ve které visí neustálá hrozba katastrof (Beck, 2004).

Rizika,²⁴ která vznikají v nejpokročilejším stupni vývoje výrobních sil, jsou často nevratná a neviditelná (Beck, 2004). Lidé je nemohou vnímat smyslovými orgány a jsou odkázáni na výsledky expertního měření. Výsledky měření pak potřebují kauzální interpretaci, kterou poskytují vědci, a teprve na základě jejich vysvětlení se rizika objevují. Tím, že se tato rizika vymykají lidskému vnímání, je pro jejich sociální konstrukci kvalifikovaný posudek expertů dokonce nutný, aby je definoval. Věda pro tyto účely

²⁴ Beck (2004) má na mysli zejména škodlivé látky, které se vyskytují ve vzduchu, vodě, potravinách nebo také radioaktivní látky.

používá teorie, experimenty, měřicí přístroje, prostřednictvím kterých se neviditelná rizika stávají viditelnými a jsou interpretována jako ohrožení. Jejich význam a vliv se tedy odvíjí od vědeckého zkoumání, prostřednictvím kterého jsou definovány a konstruovány. Média jsou klíčovým prostředkem k tomu, aby se tyto definice šířily a nabyly společenskopolitické důležitosti, a jsou tedy zásadní v rámci konstrukce sociální reality (Cottle, 1998).

Problém tohoto vědeckého zkoumání vidí Beck (2004) v tom, že v rámci výzkumů jsou užívány zejména kategorie a formulace přírodních věd a chybí jim sociální kulturní a politický rozměr, a tedy hrozí nebezpečí opomenutí člověka v diskuzi o životním prostředí. Za zvláště závažný problém Beck (2004) považuje výzkumy, které se soustřeďují pouze na koncentrace určitých látek, protože nikdy nemohou zjistit celkovou koncentraci látek v člověku. Zde mluví o tzv. sběrných nádobách, kterými jsou lidé, do kterých se tyto různé látky z různých zdrojů dostávají.

Rizika v moderní společnosti nabývají specifických vlastností, protože už neohrožují pouze určité sociální skupiny, jak tomu bylo dříve, ale zasahují i samotné producenty těchto rizik a i ty, kteří z nich mají prospěch (Beck, 2004). Beck (2004) říká, že rizika v soudobé společnosti jsou globalizovaná a jejich důsledky mohou ohrožovat život na celé Zemi. Rizika odpovídají i logice kapitalismu, protože se z nich stává tzv. *big business* neboli nenasycené potřeby, které nelze uspokojit. Různá ohrožení jsou produktem moderní společnosti a na rozdíl od statků, jako je příjem nebo vzdělání, je nelze konzumovat ani jinak využívat (Beck, 2004).

Jaderná energetika je jedním ze zdrojů potenciálního nebezpečí ohrožení životního prostředí znečištěním druhé generace, je tedy pro postižené jedince nevnímání, a proto je zde nutné se spolehnout na výsledky expertního vědění (Beck, 2004). Studie věnující se bezpečnosti jaderných elektráren se omezují pouze na kvantifikovatelná rizika s ohledem na pravděpodobnost nehod. Oproti tomuto přístupu je pro odpůrce spíše důležitější katastrofický potenciál v jaderných elektrárnách. „*I když je pravděpodobnost nehody pokládána za jakkoli nepatrnou, je příliš vysoká tam, kde jediná nehoda znamená zničení.*“ (Beck, 2004: 39). Nadprodukce různých rizik v moderní společnosti je doprovázena snahou obhájit a definovat je tak, aby je společnost jako závažná rizika nechápala. Pokud se někdo stane středem zájmu v souvislosti právě s produkcí určitého rizika, snaží se všemožnými argumenty tuto pozici zvrátit a přenést odpovědnost na jiné příčiny, původce. V tomto procesu hrají klíčovou roli média, prostřednictvím kterých jsou argumenty vyvracející odpovědnost sdělovány společnosti (Beck, 2004).

2.5.2 Katastrofy, krize

Dle Becka (2004) je tedy riziková společnost společností, ve které visí neustálá hrozba katastrof. Hrozba katastrof a rizik je zprostředkována veřejnosti skrze média, do kterých se mají větší šanci dostat témata, které odpovídají určitým zpravodajským hodnotám. Tyto zpravodajské hodnoty často naplňují právě nejrůznější krize či katastrofy, jako jsou změny klimatu, zemětřesení, záplavy nebo také války či humanitární katastrofy. Zatímco pojem krize odkazuje k tomu, že problém je ještě možno řešit, katastrofa odkazuje spíše k řešení následků. V této části budou představeny pojmy krize a katastrofa v souvislosti s životním prostředím.

„Krise představuje situaci, kdy je vážně narušeno fungování určitého systému či jeho části.“ (Linhart, Petrusek, Vodáková, Maříková, 1996: 541). Vzniká důsledkem mnohostranné krize tradiční společnosti, ke které došlo s nástupem průmyslové revoluce prostřednictvím působení různých sociálních procesů, které narušily společenské struktury. Ekologická krize upozorňuje, že již nelze neomezeně drancovat přírodní zdroje a tím řešit problémy moderní společnosti. Místo toho, aby člověk zasahoval neustále do přírody a jejích zdrojů, je nutno se zaměřit na samotnou společnost, aby se z ní stala společnost trvale udržitelná, a tedy přeorientovat se na trvale udržitelný rozvoj, a to nejen lokálně, ale i globálně (Kohák, 2000).

Ekologická krize je jednou z mnoha krizí, kterou svět prochází. Vzhledem k tomu, že žijeme v globalizovaném světě, mají často i krize globální charakter. Cottle (2009) říká, že ke globalizaci světa přispívají výrazně i média, která přinášejí informace z celého světa. Zprostředkovávají realitu, která je nám fyzicky velmi vzdálená, a dokáží ji přiblížit a vizualizovat. Globální krize²⁵ jsou jednou z charakteristik soudobé společnosti. Tím, jak je řada oblastí (politika, ekonomika, znečištění) propojena, se stávají problémy, které mohou vzniknout v různých místech světa, důležité i mimo místa jejich vzniku (Cottle, 2009). V souvislosti s jadernou energetikou se po havárii ve Fukušimě v médiích mluvilo o „jaderné“ krizi, která byla spojena zejména s otázkou bezpečnosti.

²⁵ Cottle (2009) rozlišuje následující: klimatické změny, ekologická rizika (ohrožování ekosystémů); nové formy války, boj proti terorismu; humanitární pomoc, která je poskytována při závažných katastrofách a role NGO při nich; tzv. vojenský humanismus – humanitární intervence prováděné pro ochranu lidských práv; globální hrozby, zbraně hromadného ničení; světová chudoba, nemoci, nerovnosti v distribuci kapitálu a spotřebě; hrozba nových pandemií, nemocí – SARS, AIDS, HNA1, s tím je také spojena problematika rezistence na některé léky (antibiotika); zvyšování počtu populace a problémy spojené s migrací a problematika uprchlíků; zneužívání lidských práv – snaha ochraňovat lidská práva; ekonomické problémy – globálních finančních trhů, světová chudoba.

Charakter katastrofy je poněkud odlišný od charakteru krize. Katastrofu lze obecně definovat jako potencionálně traumatizující událost, která je prožívána kolektivně, má akutní nástup a bývá časově omezena (Houston, Pfefferbaum, Rosenholtz, 2012). Katastrofy často mívají fyzické sociální, sociodemografické socioekonomické a politické důsledky. Lze rozlišit katastrofy přírodního²⁶, technologického²⁷ nebo lidského²⁸ původu. Ulrich Beck zvažuje, že i tzv. přírodní katastrofy, jako jsou například globální změny klimatu, lze v kontextu lidské společnosti pokládat za nepřírozené, protože jsou produktem samotné společnosti, jsou tzv. vyrobenou nejistotou (Cottle, 2009). Obdobně uvažuje i Charels Perrow (1999), který ve spojitosti s technologickými katastrofami užívá termín *normální nehody*, který říká, že technologie²⁹ se staly tak složitými, že katastrofický potenciál je v nich přímo obsažen. Většina těchto vyspělých technologií má specifické vlastnosti (například toxicitu, výbušnost nebo při modifikaci DNA jde o genetickou hrozbu), které přispívají k tomu, že nehody se stávají nevyhnutelnými, a tedy „normálními“ (Perrow, 1999).

Všechny výše zmíněné druhy katastrof působí na prostředí, ve kterém člověk žije, lze je proto také chápat jako ekologické katastrofy. Ekologické katastrofy lze v konečném důsledku popsat jako hrozby, které hrozí ukončením lidské existence, společnosti, jak ji známe v dnešní podobě (Linhart, Petrusek, Vodáková, Maříková, 1996). Tyto katastrofy mohou nabývat různých podob, mohou být jednorázové, ke kterým dochází vlivem extrémního zásahu (požár, různé havárie apod.), nebo mohou vznikat dlouhodobým působením určitého faktoru, který vyčerpává adaptační schopnosti ekosystému, čímž může způsobit jeho zánik. Ekologické katastrofy (krize) působí v různém měřítku, a to v globálním, ve kterém působí na globální ekosystém, a tedy i na lidskou společnost, nebo v lokálním (pouze v určitém místě).

V případě environmentálních témat hraje důležitou roli právě expertní vědění, které primárně definuje téma a někdy bývá i jediným zdrojem informací, zejména u takových událostí, jako jsou havárie v jaderné energetice, jako byla například havárie v Černobylu (1986) anebo havárie ve Fukušimě (2011), která je považována za druhou nejzávažnější jadernou havárii právě po Černobylské události. Jaderné katastrofy se zařazují do skupiny technologických katastrof, přestože v nich může hrát roli i lidský faktor (Houston,

²⁶ Hurikány, tornáda, zemětřesení.

²⁷ Úniky chemických látek nebo havárie v jaderných elektrárnách.

²⁸ Zamýšlené události jako teroristické útoky nebo jiné druhy masového násilí.

²⁹ Perrow (1999) má na mysli zejména jaderné elektrárny, zbraně nebo modifikace DNA.

Pfefferbaum, Rosenholtz, 2012). Havárie ve Fukušimě byla však označována jako přírodní katastrofa, protože byla způsobena zemětřesením a následně vlnou tsunami.

U katastrof se média obecně spoléhají na oficiální zdroje informací, zpravodajství se katastrofám nevěnuje dlouhodobě, přičemž většina zpráv vyjde v prvním měsíci po katastrofě. Média se spíše zaměřují na dramatické popisy událostí, než aby vysvětlovala příčinné souvislosti (tamtéž). Následující část se bude stručně věnovat vzhledu do problematiky jaderné energetiky, zejména s ohledem na havárii ve Fukušimě.

3. Jaderná energetika

3.1 Počátky jaderné energetiky

Pro objev jaderné energie byl klíčový rok 1938, kdy němečtí chemici Otto Hahnem a Fritz Strassmanem provedli první pokus štěpení atomu a zjistili, že štěpením jádra na neutrony se uvolňuje nejen velké množství energie, ale i další neutrony, které by mohly vyvolat soběstačnou řetězovou reakci (www.world-nuclear.org, ©2013). První řízená štěpná reakce byla uskutečněna 2. prosince 1942 v podzemí stadionu Chicagské univerzity v reaktoru³⁰ CP-1, který sestavil se svým týmem italský fyzik Enrico Fermi. Během druhé světové války se výzkum a vývoj orientoval více na výrobu jaderných zbraní. V letech 1942–1945 probíhal americký vojenský výzkum, známý jako projekt Manhattan, který vedl k výrobě první jaderné zbraně (www.ujv.cz, [b.r.]). Výsledkem projektu byl první pokusný jaderný výbuch, který proběhl 16. července 1945 v poušti White Sands nedaleko města Alamogordo. Právě poznatky z projektu Manhattan posloužily k sestrojení atomových bomb, které byly 6. a 9. srpna 1945 svrženy na japonská města Hirošima a Nagasaki (www.world-nuclear.org, ©2013).

3.2 Jaderná energetika po druhé světové válce

V průběhu výzkumu jaderných zbraní během druhé světové války vědci zjistili, že teplo produkované při jaderném štěpení by mohlo být použito pro výrobu dlouhodobých zdrojů energie, tedy pro mírové využití jaderné energie. V prosinci 1953 prezident USA Dwight Eisenhower přednesl na Valném shromáždění OSN svůj projev „Atomy pro mír“, jehož hlavním poselstvím, jak již název napovídá, byla myšlenka mírového využití jaderné energie, která by měla sloužit zejména v zemědělství, v medicíně, k výrobě elektřiny

³⁰ Reaktor je zařízení, ve kterém probíhá kontrolovaná a stabilně udržovaná řetězová jaderná reakce, při které dochází ke štěpení jader (www.ujv.cz, [b.r.]).

a dalším mírovým účelům (www.world-nuclear.org, ©2013). První, kdo se však o této možnosti zmínil, byl v říjnu 1945 prezident Harry Truman, který navrhoval zřízení komise, která by se starala o zabezpečení kontroly nad materiály používanými k rozvoji jaderné energie a k řízení jaderného výzkumu. V červenci 1946 byla založena Komise pro atomovou energii USA,³¹ která se orientovala na vývoj jaderných zbraní a také na vývoj zkušebních jaderných reaktorů. V následujícím roce se výzkum věnoval vývoji reaktorů pro pohon ponorek a letadlových lodí. Pro pohon jaderné ponorky Nautilus byl navržen tlakovodní reaktor³² a spolu s varným reaktorem³³ se staly základem budoucího rozvoje jaderné energetiky v USA (Vaněk, 2008). Vývojem v oblasti jaderné energie pokračoval po druhé světové válce i Sovětský svaz, který v srpnu 1949 uskutečnil první jaderný výbuch a ukončil tak americký jaderný monopol (www.world-nuclear.org, ©2013). O čtyři roky později Sovětský svaz odpálil první vodíkovou bombu, a to jen několik měsíců poté, co byla odpálena Američany. Kromě Sovětského svazu a USA se vývojem jaderné energetiky zabývala Kanada a Velká Británie. V srpnu 1955 se uskutečnila mezinárodní konference o mírovém využívání jaderné energie pod záštitou Organizace spojených národů (OSN), na jejímž základě vznikla Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE, IAEA)³⁴, se sídlem ve Vídni (Vaněk, 2008). Cílem MAAE, která byla založena v roce 1957, je: „...urychlit a rozšířit využití atomové energie pro mír, zdraví a prosperitu celého světa. Pokud to bude v jejích silách, bude zajišťovat, aby pomoc poskytovaná jí samotnou, na její žádost nebo pod jejím dohledem či kontrolou nebyla využívána tak, aby sloužila jakýmkoliv vojenským cílům.“ (www.mzv.cz,[b.r.]).

3.3 Komerční využití jaderné energie

První elektřina byla jaderným štěpením vyrobena v experimentálním reaktoru EBR – 1 v prosinci 1951 ve výzkumné stanici v Idaho v USA (www.world-nuclear.org, ©2013). V roce 1954 byla v bývalém Sovětském svazu ve městě Obninsk spuštěna první

³¹ Anglicky US Atomic Energy Commission (US AEC).

³² Anglicky Pressurized Water Reactor (PWR) je reaktor, který je v současnosti nejpoužívanějším na světě, využívá obyčejnou vodu jako moderátor, tedy látku, která zpomaluje neutrony vzniklé jaderným štěpením, a jako chladiivo, které odvádí teplo z jaderného reaktoru (www.ujv.cz, [b.r.]). Voda z prvního okruhu se ohřívá teplem z jaderné reakce, v parogenerátorech předává teplo vodě z druhého okruhu, kde se vytváří pára, která pohání turbínu a vytváří elektřinu.

³³ Anglicky Boiling Water Reactor (BWR) je druhý nejrozšířenější reaktor používá jako moderátor také vodu, která se mění na páru a přímo pohání turbínu. Tento typ byl i v jaderné elektrárně Fukušima (www.ujv.cz, [b.r.]).

³⁴ Anglicky International Atomic Energy Agency (IAEA), česky Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MEEA).

jaderná elektrárna s výkonem 5 MW. Nicméně za první opravdu komerční jadernou elektrárnu je považována elektrárna v Calder Hall ve Velké Británii spuštěná v srpnu 1956, která současně sloužila i pro výrobu plutonia pro vojenské účely (www.euronuclear.org, ©2013). První elektrárna využívaná pouze pro mírové účely byla jaderná elektrárna Shippingport, která byla spuštěna v roce 1957 v USA (www.atominfo.cz, ©2013). V sedmdesátých letech došlo k rychlému rozvoji využívání jaderné energie pro komerční účely i díky ropným krizím (1973 a 1978), kdy země OPEC záměrně snížily těžbu ropy, aby mohly ovlivňovat její cenu. V této době se dostala jaderné energetika do popředí, a to zejména ve Francii, která se k jaderné energii přiklonila a v průběhu následujících dvaceti let vystavěla padesát šest bloků, které produkují tři čtvrtiny celkové elektrické energie (www.world-nuclear.org, ©2013).

Po období velkého nadšení z možností mírového využití jaderné energie dochází na konci sedmdesátých let ke stagnaci, která přetrvá až do roku 2002, kdy se objevují některé faktory vedoucí k oživení jaderné energetiky. Mezi tyto faktory patří zvýšená poptávka po elektřině, uvažování o otázkách energetické bezpečnosti a také snahy o omezení emisí oxidu uhličitého kvůli obavám z globálního oteplování (www.world-nuclear.org, ©2013). K největšímu rozvoji jaderné energetiky dochází v posledních letech zejména v asijských státech. Čína v letech 2002–2013 dokončila stavbu a zahájila provoz sedmnácti nových jaderných reaktorů a dalších třicet je již ve výstavbě nebo se s ní brzy začne. Čínská vláda plánuje výstavbou navýšit výkon jaderných elektráren do roku 2020 na 58 GW a do roku 2030 až na 150 GW. Indie byla v oblasti jaderné energetiky odkázána na vlastní výzkum, protože nepodepsala Smlouvu o nešíření jaderných zbraní z roku 1970, jejíž podepsání by jí umožnilo přístup k jaderným technologiím jiných zemí, proto také výkon indický jaderných elektráren byl nejnižší na světě. Postupně se její technologie také zlepšily a do roku 2020 plánuje navýšit kapacitu jaderných elektráren až na 14,5 GW. Rusko plánuje navýšit kapacitu jaderných elektráren na 30,5 GW do roku 2020. Mezi další státy, které staví nové jaderné reaktory, patří USA, Brazílie, Argentina nebo Jižní Korea (www.atominfo.cz, ©2013; www.world-nuclear.org, ©2013).

Společně s rozvojem jaderné energetiky se formovala různá protijaderná hnutí. Dlouhou tradici má německé protijaderné hnutí, jehož počátky spadají do období sedmdesátých let 20. století. V Německu se protesty vedly zejména proti výstavbě nových jaderných elektráren a ukládání jaderného odpadu (www.cbss.cz, © 2011). V sedmdesátých letech se vytvořilo protijaderné hnutí také v Rakousku. To bylo tak silné, že zabránilo stavbě druhé jaderné elektrárny, která měla být v té době zahájena. V roce

1978 bylo v Rakousku vyhlášeno referendum o jaderné energetice, ve kterém se však občané vyjádřili proti ní (Calta, 1994). Od té doby platí v Rakousku zákon, který zakazuje využívání jaderné energetiky pro výrobu elektřiny. Protijaderná hnutí existují i v dalších zemích, jako například ve Velké Británii, v Japonsku, v Indii a v USA (www.atominfo.cz, ©2013).

3.4 Jaderné havárie

Historie jaderné energetiky je poznamenána řadou havárií, převážná část havárií se však obešla bez větších následků a nepřesáhla hranice místa vzniku. Většina havárií v jaderných elektrárnách vzniká buď důsledkem technických problémů, nebo selháním lidského faktoru. Na rozsahu a závažnosti havárie závisí následky, které mohou nabývat různých podob od lokálních s minimálními účinky na okolí až po rozsáhlé s dlouhodobým vlivem na lidskou společnost i životní prostředí. V roce 1990 byla pro posuzování poruch a havárií jaderných zařízení zavedena osmistupňová stupnice, mezinárodní stupnice jaderných událostí (INES),³⁵ podle níž se hodnotí závažnost jaderných událostí (www.greenpeace.org, ©2011). Stupnice se skládá ze tří částí, přičemž první část tvoří pouze stupeň 0, který poukazuje na odchylku od normálního stavu, která nemá žádný vliv na bezpečnost uvnitř ani vně elektrárny. Stupně 1–3 značí události, při kterých může dojít k ozáření zaměstnanců, ale které nemají dopady na okolní prostředí ani obyvatelstvo. Stupně 4–7 značí havárie, které v závislosti na rozsahu, mají dopad na okolní prostředí a obyvatele (www.iaea.org, ©2014).

³⁵ Anglicky The International Nuclear Event Scale (INES) byla zavedena agenturou IAEA společně se specializovanou agenturou Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – anglicky Organization for Economic Co-operation and Development), Agenturou pro jadernou energii (NEA – anglicky Nuclear Energy Agency).

Tabulka č. 1 Stupnice INES³⁶

stupeň závažnosti	Rozsah	dopady vně na lidi a životní prostředí	dopady uvnitř zařízení	dopad na bezpečnostní systémy
7 - velmi vážná havárie	rozsáhlý únik do okolí s dlouhodobými účinky v rozsáhlé oblasti	akutní i dlouhodobé zdravotní následky/ dlouhodobé účinky pro životní prostředí/ uplatnění havarijních plánů		
6 - vážná havárie	závažný únik do okolí	ozáření obyvatelstva/ uplatnění opatření na snížení zdravotních následků (havarijní plány)		
5 - havárie s výrazným vlivem na okolí	omezený únik do okolí	ozáření obyvatelstva/ uplatnění opatření na snížení zdravotních následků (havarijní plány)	vážné poškození aktivní zóny/ uvolnění velkého množství radioaktivity ³⁷ uvnitř zařízení	
4 - havárie s nepatrnými následky pro okolí	malý únik do okolí	ozáření obyvatelstva v rámci povolených limitů/ není potřeba zvláštních opatření	významné poškození aktivní zóny reaktoru/ ozáření zaměstnanců s pravděpodobností úmrtí	
3 - vážná nehoda	velmi malý únik do okolí	ozáření obyvatelstva pouze velmi malou dávkou/ nezavádí se zvláštní opatření	velké rozšíření kontaminace/ akutní účinky na zdraví zaměstnanců	porušení bezpečnostních bariér/ téměř havarijní stav
2 – nehoda			kontaminace/ nadměrné ozáření zaměstnance	mohou vést k přehodnocení bezpečnostních opatření
1 - anomálie	Odchylka v rámci povolených limitů			anomálie ve schváleném režimu nepředstavují riziko
0 - odchylka		únik v kontrolovaném pásmu bez následků		

³⁶ Na základě (www.theguardian.com, © 2014; www.iaea.org, ©2014).

³⁷ Radioaktivita, kterou objevil v roce 1896 Henri Becquerel, je přeměna nestabilních nuklidů (atomů) na jiná jádra, při níž vzniká radioaktivní záření (www.ujv.cz, [b.r.]).

Historie havárií v jaderných elektrárnách je datována od roku 1952, kdy došlo k první větší havárii. V kanadském středisku v Chalk River (INES 5) došlo při experimentu k vytažení regulačních tyčí a to společně s chybou operátorů vedlo k popraskání palivových tyčí a k následnému úniku kontaminované vody do prostor budovy a částečně i do okolního prostředí. Další větší havárie se stala v roce 1957 v bývalém Sovětském svazu v Kyshtym (INES 6), při níž vybuchl kontejner s radioaktivním odpadem. Z tohoto roku je známa také havárie ve Windscale (INES 5) ve Velké Británii, při které došlo k požáru v reaktoru a následnému úniku radioaktivních látek do okolí elektrárny. Od roku 1979 jsou známy tři velké havárie jaderných elektráren, bývají řazeny dle rozsahu Černobyl (INES 7), Fukušima (INES 7),³⁸ Three Mile Island (INES 5), kterým bude v další části věnovaná pozornost.

3.4.1 Havárie jaderných elektráren Three Miles Island a Černobyl

Ke stagnaci jaderné energetiky na konci sedmnáctých let přispělo více faktorů, ale nejvýznamnějším faktorem byla do té doby největší havárie v americké jaderné elektrárně Three Mile Island v roce 1979. Havárii způsobila porucha na čerpadle chladicího systému, což způsobilo, že generátor páry přestal chladit primární okruh (www.world-nuclear.org, ©2013). Následkem poruchy a sérií regulačních opatření spuštěných automatickými systémy a personálem došlo k roztavení aktivní zóny. Došlo také k úniku vody do prostoru kontejnmentu³⁹ a částečně i do okolí elektrárny. Z jaderné elektrárny však uniklo pouze nepatrné množství radioaktivních látek, které nezpůsobily žádné závažné problémy (tamtéž).

Za nejhorší havárii je považována havárie, která se stala 26. dubna 1986 v jaderné elektrárně Černobyl, která leží na území dnešní Ukrajiny (tehdejší území Sovětského svazu), kde došlo k výbuchu a požáru, který zničil reaktor, v důsledku čehož bylo uvolněno velké množství radioaktivních látek do okolí (www.world-nuclear.org, ©2013). K havárii došlo během experimentu, který testoval setrvační doběh elektrického generátoru a měl ověřit jeho schopnost napájet čerpadla havarijního chlazení, pokud by došlo k havárii. Havárie byla způsobena souhrou řady okolností, kdy došlo nejen k selhání

³⁸ Hodnocení havárie ve Fukušimě se několikrát změnilo (www.atominfo.cz)

³⁹ Kontejnment je ochranná obálka, která je postavená z oceli a betonu, jejím účelem je ochrana před únikem nebezpečných látek do vnějšího okolí a zároveň představuje mechanickou ochranu před vnějšími vlivy (www.ujv.cz, [b.r.]).

lidského faktoru, ale i nedodržení bezpečnostních předpisů. Následkem pochybení došlo k nekontrolovatelnému růstu výkonu reaktoru, přehřátí paliva, po kterém následovaly dvě exploze a požár, což vedlo k úniku množství radioaktivních látek do životního prostředí. Vysoké dávky záření zasáhly část personálu a havarijních pracovníků, z nichž dvacet osm lidí zemřelo během prvních čtyř měsíců na akutní radiační syndrom.⁴⁰ Celkový počet lidí, kteří mohli nebo mohou v důsledku ozáření zemřít, je odhadován na 4 000 tisíce lidí. V důsledku havárie muselo opustit domov zhruba 350 000 lidí, přičemž 116 000 z nich bylo evakuováno okamžitě po havárii (www.csvts.cz, ©2006). V souvislosti s ozářením je zdokumentována vyšší míra určitých typů rakoviny, zejména zvýšené množství případů rakoviny štítné žlázy u dětí je připisováno černobylské havárii. Popsáno je i zvýšené riziko leukémie zejména u pracovníků likvidujících následky havárie. V některých zkoumaných skupinách se objevuje i mírný nárůst kardiovaskulárních onemocnění. Radioaktivní látky v Evropě zasáhly území o rozloze větší než 200 000 km², zejména Bělorusko, Rusko a Ukrajinu. Dodnes zůstávají některé oblasti kontaminovány (www.world-nuclear.org, ©2013; www.csvts.cz, ©2006). Během května až listopadu 1986 byl kolem poškozeného reaktoru vybudován sarkofág, jehož cílem bylo uzavření poškozeného reaktoru a zamezení dalších úniků radioaktivních látek a snížení míry radiace v elektrárně. Havárií jaderné elektrárny Fukušima se bude podrobně zabývat následující část.

3.4.2 Havárie jaderné elektrárny Fukušima

Přestože předmětem této práce není přímo mediální obraz samotné havárie, je však její pochopení důležité pro analýzu jaderné energetiky, protože období, ke kterému se výzkum vztahuje, je vymezeno rokem před a rokem po havárii jaderné elektrárny Fukušima.

Havárie jaderné elektrárny Fukušima (2011) se považuje za druhou největší po černobylské katastrofě (1986). Havárie jaderné elektrárny Fukušima vznikla následkem poruch zařízení po zemětřesení o síle devět stupňů Richterovy škály a tsunami, které zasáhly Japonsko 11. března 2011 (Perko, Turcanu, Geenen, Mamani, Van Rooy, 2011). Po tsunami, která zasáhla elektrárnu, důsledkem čehož přestaly fungovat chladicí systémy, se záložním generátorům nepodařilo všechny reaktory dostatečně chladit, což zapříčinilo několik výbuchů vodíku (www.world-nuclear.org, ©2013).

⁴⁰ Anglicky Acute radiation syndrome (ARS) je známý jako otrava radiací či nemoc z ozáření, při němž dojde k poškození tkání orgánů, které je způsobené nadměrným vystavením záření (www.ujv.cz, [b.r.]).

Jaderná elektrárna Fukušima s šesti samostatnými reaktory, jejímž provozovatelem je společnost Tokyo Electric Power Company (TEPCO), patřila mezi dvacet nejvýkonnějších elektráren na světě. V době zemětřesení nebylo v reaktoru číslo čtyři palivo a na reaktorech číslo pět a šest probíhala plánovaná údržba. Zbývající reaktory se po zemětřesení automaticky vypnuly, ale výpadek elektrického proudu vedl k přehřátí reaktorů. V dalších dnech došlo v elektrárně k několika vodíkovým explozím, které zničily budovy, ve kterých se nacházely reaktory číslo jedna, tři a čtyři. Exploze zničila kontejnment reaktoru číslo dva a zapříčinila požár u reaktoru číslo čtyři. V následujících měsících pak došlo k úniku radioaktivních látek do ovzduší, vody a půdy (www.world-nuclear.org, ©2013). Na základě měření bylo zjištěno, že se v oblasti severního Japonska třicet až padesát kilometrů od elektrárny vyskytují radioaktivní látky jako cesium a jod. V důsledku toho byly nařízeny kontroly potravin pocházející z této oblasti. Radioaktivní látky byly nalezeny také v moři, kam opakovaně z elektrárny unikaly. Mořská voda byla také užívána k chlazení jaderných reaktorů v elektrárně.

V důsledku této katastrofy došlo k přehodnocení postoje k jaderné energetické v několika zemích. Švýcarsko a Německo oznámily po této havárii ústup od jaderné energie. Havárie také vyvolala v řadě dalších zemí politickou diskuzi o jaderné energetice, o jejích výhodách, nevýhodách a nebezpečích, které mohou být důsledkem jejího využívání (www.atominfo.cz, ©2013). Následuje časová osa události.

Tabulka č. 2 Časová osa událostí⁴¹

datum	vývoj situace
11. března 2011	Postihlo východní pobřeží japonského ostrova Honšú masivní zemětřesení o síle 9,0 stupňů Richterovy škály, po kterém následovalo dalších více než padesáti otřesů, přičemž nejméně sedm dalších otřesů bylo o síle 6,3 stupně. V důsledku tohoto zemětřesení vznikla vlna tsunami, která dosahovala výšky až 15 metrů a zasáhla severovýchodní pobřeží Japonska. V jaderné elektrárně Fukušima Daiichi byl vyhlášen stav nouze poté, co jí po zasažení vlnou tsunami začaly selhávat chladicí systémy. Kolem tří tisíc lidí bylo evakuováno z okruhu deseti kilometrů od elektrárny.
12. března 2011	V jaderné elektrárně Fukušima I byly vyčerpány záložní zdroje. Přes vysoké riziko výbuchu technici z atomové elektrárny upustili kvůli snížení tlaku v reaktoru číslo jedna radioaktivní páru, následně došlo v reaktoru k první explozi. Vně prvního bloku byla zjištěna osmkrát vyšší radiace a uvnitř dokonce tisíckrát vyšší radiace, než povolují limity.

⁴¹ Časová linie byla vytvořena na základě informací z několika zdrojů a to následujících: (Fecht, Sarah, 2012); (Hewage, Tim, 2011); (www.oecd-nea.org, ©2012); (www.greenpeace.org, ©2011)

- 13. března 2011** Japonská agentura jaderné bezpečnosti informovala, že ve Fukušimě I selhal chladicí systém třetího reaktoru. Sto sedmdesát tisíc lidí bylo evakuováno z okruhu dvaceti kilometrů kolem jaderné elektrárny a sto šedesát lidí bylo převezeno do nemocnice z důvodu možného ozáření. Mluvčí vlády oznámil, že sobotní výbuch zničil budovu, ve které se nacházel jaderný reaktor, ten však zůstal nepoškozen. Tajemník vlády Yukio Edano varuje před hrozící explozí třetím reaktoru elektrárny a dále uvádí, že radiace, která unikla do životního prostředí, nepředstavuje žádná rizika. Japonský ministr Naoto Kan uvedl, že se země potýká s nejhorsí katastrofou od dob druhé světové války.
- 14. března 2011** V reaktoru číslo tři došlo k explozi vodíku, při které bylo zraněno šest lidí.
- 15. března 2011** Došlo k nebezpečnému úniku radiace z elektrárny v důsledku třetího výbuchu reaktoru číslo dva. Následkem výbuchu začalo hořet u reaktoru číslo čtyři. Japonský premiér Kan vyzval občany, aby v okruhu třiceti kilometrů od elektrárny nevycházel ven.
- 16. března 2011** Další požár byl objeven v reaktoru číslo čtyři.
- 17. března 2011** Třetí reaktor elektrárny začal být ochlazován mořskou vodou pomocí helikoptér.
- 18. března 2011** Pokračuje se v ochlazování třetího reaktoru. Ochlazování reaktorů se stává prioritou číslo jedna.
- 19. března 2011** Stále pokračuje chlazení reaktorů číslo jedna, dva a tři mořskou vodou. Radioaktivita překračující limitní hodnoty se objevuje v potravinách, v mléku a špenátu.
- 20. března 2011** V reaktorech pět a šest byla stabilizována teplota.
- 21. března 2011** Z reaktoru číslo tři se valil černý kouř, v jehož důsledku byli evakuováni pracovníci elektrárny.
- 22. března 2011** Pracovníci elektrárny stále ochlazují reaktory mořskou vodou. TEPCO oznámila, že vzorky sebrané jižně od elektrárny obsahují sto dvacet šestkrát více radioaktivního jódu, než povolují limity.
- 23. března 2011** Nadlimitní radiace byla nalezena v jedenácti druzích zeleniny. Ve vodě ve vodovodech v Tokiu bylo nalezeno zvýšené množství radioaktivního jódu.
- 24. března 2011** Hladiny vody v reaktoru čtyři byly nebezpečně nízké. Teplota v reaktoru jedna přesahovala jeho konstrukční hodnoty. Dva pracovníci elektrárny byli převezeni do nemocnice z důvodu ozáření, které dostali během pokládání elektrických kabelů v reaktoru tři.

26. března 2011	Japonská vláda doporučila lidem bydlícím v okolí dvaceti až třiceti kilometrů od elektrárny opustit domovy. Společnost TEPCO začala ochlazovat reaktor jedna, ve kterém poté klesla teplota, sladkou vodou místo mořské vody.
28. března 2011	Voda obsahující velké množství radiace uniká z reaktorů číslo dva.
29. března 2011	Hlavní snahou bylo odčerpat radioaktivní vodu z reaktoru.
30. března 2011	Nad elektrárnou se opět objevil dým. Reaktory jsou stále chlazeny, teď již sladkou vodou.
31. března 2011	Japonská jaderná agentura informovala, že mořská voda v blízkosti elektrárny obsahuje čtyřikrát více radiace, než jsou bezpečné hodnoty.
1. dubna 2011	Společnost TEPCO připustila, že se radioaktivní voda dostávala do oceánu skrze prasklinu v údržbové šachtě reaktoru číslo dva.
2. dubna 2011	Společnost TEPCO se rozhodla prasklinu, kterou objevili technici v šachtě, zalít betonem. Nahlásila také nalezení dvou pohřešovaných pracovníků.
3. dubna 2011	Měření ukázalo, že radiace v moři několikanásobně přesáhla limity stanovené pro cesium.
4. dubna 2011	Hodnota radioaktivního jodu v moři překročila stanovené limity několikanásobně.
5. dubna 2011	Společnost TEPCO injektovala tekuté sklo do praskliny v šachtě, aby zabránila unikům radioaktivní vody.
6. dubna 2011	Japonská vláda povolila vypuštění dvanácti tun radioaktivní vody do moře, přičemž nebrala v potaz protesty Ruska, Číny a japonského rybářského průmyslu.
7. dubna 2011	Japonsko zasáhlo další zemětřesení o síle 7,4 stupně Richterovy škály. Na jaderné elektrárně Fukušima však nezanechalo žádné další následky.
11. - 17. dubna 2011	Jedenáctého dubna od zemětřesení a tsunami uplynul přesně měsíc, přičemž na následky této události zemřelo přes třináct tisíc lidí a dalších čtrnáct tisíc nebylo dosud nalezeno. Tento den Japonsko zasáhlo další zemětřesení tentokrát o síle 6,6 Richterovy škály. Japonsko přehodnotilo stupeň katastrofy na sedmý, a tedy nejvyšší stupeň dle mezinárodní stupnice jaderných událostí.
18. - 25. duben 2011	Japonská vláda zvýšila dvacetkrát přípustnou hranici pro množství radiace, které mohou děti bezpečně absorbovat.
26. duben - 2. květen 2011	Vysoký poradce pro jadernou energetiku doporučil premiérovi zrušit zvyšování přípustné hranice radiace, která může být naměřena u dětí.

3. - 9. květen 2011	Společnost TEPCO oznámila, že bude trvat ještě šest až devět měsíců, než se podaří elektrárnu vypnout. Pracovníkům elektrárny se poprvé podařilo vstoupit do reaktoru číslo jedna.
10. května - 17. června 2011	Institut pro jadernou energetiku řekl o situaci, že není nijak alarmující. Zemřel třetí pracovník společnosti TEPCO.
18. května - 17. srpna 2011	Nad jadernou elektrárnou se opět objevil kouř, avšak situace nebyla nijak ze strany společnosti TEPCO vysvětlena. Čtyři pracovníci elektrárny vstoupili poprvé do reaktoru číslo dva. Prezident společnosti TEPCO rezignoval. Společnost připustila, že mohlo do oceánu uniknout dvě stě padesát tun radioaktivní vody z elektrárny. Stroncium z elektrárny bylo objeveno i v oblastech, které se nacházejí šedesát kilometrů od ní.
18. června - 17. srpna 2011	Padesát kilometru od elektrárny v oblasti Tsukidate byla překročena povolená hranice radiace, na to reagovala místní správa nařízením evakuace města. V Tokiu se objevila radiace v čaji. V moři v blízkosti reaktoru číslo jedna bylo objeveno tellurium, společnost TEPCO však popřela, že by docházelo k dalšímu úniku. Japonská vláda a společnost TEPCO oznámily, že byl úspěšně ukončen první krok k zavření elektrárny. Dále byla zastavena zásilka dobytka z oblasti Fukušimy, ta byla později odkoupena japonskou vládou. Japonský ministr zahraničí oznámil, že nelze zaručit bezpečnost potravin vyvezených ze země. V Japonsku se objevila radioaktivní rýže.
17. srpna - 18. září 2011	Vědci z japonského jaderného institutu oznámili, že z elektrárny mohlo uniknout do moře třikrát více radiace, než bylo původně oznámeno společností TEPCO. Šedesát tisíc lidí protestovalo v Tokiu proti jaderné energetice.
19. září - 20. října 2011	Společnost TEPCO připustila prosakování podzemní vody do oblasti kontejnmentu reaktoru. Výsledky testů ukázaly, že mořská voda u pobřeží Fukušimy obsahuje padesát osmkrát více cesia, než tomu bylo před havárií. Objevuje se řada oblastí, ve kterých je naměřena zvýšená radiace.
21. října - 22. listopadu 2011	Pokračuje problém s prosakováním vody u reaktoru. Na dalších pěti farmách byla objevena kontaminovaná rýže.
23. listopadu - 24. prosince 2011	Problémy s potravinami pokračují, objevuje se další kontaminovaná rýže. Společnost TEPCO po protestech federace rybářů odkládá vypuštění radioaktivní vody do moře. Japonský předseda vlády Yoshihiko Noda sdělil, že všechny tři reaktory, které byly zasaženy zemětřesením a vlnou tsunami, jsou ve stabilním stavu. Objevila se informace, že od března uniklo do moře 462 trilionu becquerelů ⁴² radioaktivního stroncia.

⁴² Becquerel (Bq) je označení pro jednotku intenzity záření pocházející z radioaktivního zdroje záření. Jednotka se nazývá podle francouzského fyzika Henry Becquerela, který v roce 1896 radioaktivitu objevil. Lze ji definovat jako aktivitu radioaktivní látky, při níž dojde k rozpadu jednoho atomového jádra za sekundu (www.ujv.cz, [b.r.]).

leden 2012	Vědci uvedli, že bude třeba dekontaminovat kolem jednoho tisíce kilometrů čtverečních v okolí elektrárny Fukušima, což znamená odstranění až 31 milionů kubických metrů půdy včetně kůry ze stromu, větví a spadaného listí. Vědci varovali před ekologickými následky, které tento zásah může mít. V evakuované oblasti zůstalo pouze 11 tisíc lidí ze 78 tisíc. Byl také objeven další unik kontaminované vody u reaktoru číslo dva.
únor 2012	Objevilo se dalších 16 úniků vody z elektrárny, společnost TEPCO oznámila, že míra radiace této vody je nízká. Japonská komise pro jadernou energetiku přiznala, že některé zásadní mechanismy elektrárny byly špatně zkonstruovány, což vedlo k explozi vodíku a následnému uvolňování radioaktivních látek.
březen 2012	Studie meteorologického institutu uvedla, že se z elektrárny Fukušima uvolnilo o 40 tisíc trilionů becquerelů radioaktivního cesia více, než předpokládali.

3.5 Jaderná energie a ČR

Na území České republiky se nachází dvě jaderné elektrárny, které jsou tvořeny šesti jadernými bloky, jež vyrábí jednu třetinu elektrické energie v ČR. Elektrárna Dukovany, která byla spuštěna v roce 1985, a elektrárna Temelín, jejíž výstavba trvala od roku 1987 až do roku 2000, kdy byla stavba dokončena. Ve stejném roce byl spuštěn první blok, který vyrobil 21. prosince první elektřinu. V roce 2003, kdy byl spuštěn druhý blok, se stala jaderná elektrárna Temelín největším energetickým zdrojem české republiky (www.cez.cz, ©2014). V současnosti se uvažuje (a již probíhá jednání) o dostavbě dalších dvou bloků této elektrárny, důležité bude zejména ekonomické hledisko projektu.

Stavbu Temelína provázely různé protesty, které začaly již koncem osmdesátých let. Kritika přicházela zejména z Rakouska a přetrvává v různých podobách prakticky dodnes. Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se otevřel prostor pro reprezentaci protitemelínských názorů. V roce 1989 se uskutečnila v Praze konference Greenpeace, kde byly prezentovány zejména názory proti výstavbě elektrárny. O rok později založil hejtman Horního Rakouska novou protijadernou organizaci, jejíž hlavní argumenty tvrdily, že bude příliš náročné uvést Temelín do stavu, který by odpovídal standardům EU. V devadesátých letech se v ČR řešily zejména ekonomické a technické aspekty stavby a na rakouské straně se formovala protijaderná koalice. Na konci devadesátých let se s blížícím se dokončením Temelína nátlak Horního Rakouska zvyšoval. Rakušané požadovali, aby se Temelín

posuzoval podle německých norem, protože standardy EU se zaměřovaly pouze na radiační ochranu a transport jaderných materiálů. Rakouská vláda chtěla v krajním případě vetovat vstup ČR do EU, pokud by byl Temelín uveden do provozu. V roce 2000 se politická jednání ještě více vyostřila, snaha uklidnit situaci vedla k řadě diskuzí mezi českou a rakouskou stranou, ani jedna strana však nechtěla ustoupit ze svých stanovisek. Rakousko požadovalo okamžité ukončení prací na jaderné elektrárně a ČR trvala na tom, že dle ověření MAAE Temelín splňuje všechny bezpečnostní požadavky, a proto uvede elektrárnu do provozu. K největším protestům došlo v roce 2000, kdy byl spuštěn první blok elektrárny, kdy došlo i k blokádam na hraničních přechodech. Ve stejném roce byl podepsán v Melku protokol, který řešil otázky bezpečnosti Temelína při vzájemné spolupráci (Znoj, 2008). Protokol stanovil způsob informování rakouské strany o událostech v elektrárně, expertní komisi pro řešení sporných otázek a zavázal českou vládu k dodatečnému provedení zhodnocení vlivů elektrárny na životní prostředí. Přes snahu ukotvit Melkský protokol v evropské legislativě zůstal pouze bilaterální dohodou mezi ČR a Rakouskem, protože proti regulaci jaderné energetiky se postavila Velká Británie (www.csvts.cz, ©2006).

Proti jaderné elektrárně Temelín protestovaly i některé organizace v ČR. V červnu 1989 uspořádal Český svaz ochránců přírody (ČSOP) happening, na kterém sbíral podpisy proti výstavbě Temelína (Znoj, 2008). Po roce 1989 vznikla další občanská sdružení jako Děti země, Jihočeské matky, které organizovaly a vedly informační kampaně (Vaněk, 2008). Hnutí Duha či Greenpeace organizovaly blokády příjezdových cest do elektrárny či vyvěšovaly transparenty na chladič věže. V roce 2000 Hnutí Duha přišlo s peticí o vypsání referenda o elektrárně Temelín, pod petici se podepsalo sedmdesát tisíc občanů, avšak návrh na referendum nebyl v parlamentě předložen (Znoj, 2008).

Přes všechny tyto snahy je postoj veřejnosti k využívání jaderné energie v ČR převážně pozitivní, kladný postoj zastávají zhruba dvě třetiny obyvatel (www.stem.cz, ©2014). Největší podporu v ČR zaznamenala jaderná energetika v roce 1994, kdy pro její rozvoj bylo téměř sedmdesát procent obyvatel. Podle aktuálního výzkumu nemá dvacet pět procent žádné obavy z používání jaderné energie a dalších třicet devět procent má pouze malé obavy (www.cvvm.soc.cas.cz, ©2014). U čtyřiceti sedmi procent obyvatel má podporu i dostavba Temelína. Většina obyvatel považuje jadernou energetiku i po havárii ve Fukušimě za bezpečný zdroj energie, který je ke klimatu šetrnější než spalování uhlí (www.greenpeace.org, ©2014). K tomu přispívá i mediální diskurz jaderné energie v České republice. Jeho hlavními tvůrci jsou na jedné straně politici a jaderní vědci, kteří

vyjadřují podporu jaderné energetice, a na druhé straně stojí zejména různí aktivisté, kteří vyjadřují zpravidla opačné názory (Miessler, Kouřil, 2011).

Vaněk (2008) uvádí, že informace o jaderné energetice bývají v médiích často zkreslené, mají negativní charakter a jsou nevyvážené, a pokud se v médiích mluví o radioaktivním odpadu, často jsou vyzdvihovány jeho negativní aspekty, které vyvolávají v lidech strach. Přesto se v mediálním diskurzu v České republice mluví o jaderné energii jako dobrém, ekologickém, levném a bezpečném zdroji energie (Miessler, Kouřil, 2011). Po havárii ve Fukušimě se pak objevovaly zprávy typu: *„Na rozdíl od Japonců můžeme být v klidu,“ shrnul vše podstatné hned v první větě jednoho z prvních článků tohoto typu (Slabina elektráren: blackout, MF Dnes 14. 3. 2011) jeho autor Ondřej Šťastný. Česká televize tuto základní tezi rozvedla ústy redaktorky pořadu Ekonomika ČT24 Michaly Hegertové do takřka kanonické podoby: „O bezpečnosti českých jaderných elektráren Temelín a Dukovany není pochyb. Po dnešním jednání vlády to prohlásil premiér Petr Nečas. Podle předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost Dany Drábové navíc není rozumné přijímat unáhlené závěry. Únik radiace japonské elektrárny Fukušima do ovzduší navíc nemůže Čechy žádným způsobem ohrozit.“* (Miessler, Kouřil, 2011). Jedním z hlavních témat diskuze o jaderné energii po havárii ve Fukušimě bylo, zda se tato havárie může zobecnit na všechny jaderné elektrárny. Zastánci jaderné energie říkají, že nemůže, protože české jaderné elektrárny splňují všechny bezpečnostní testy, zatímco odpůrci argumentují tím, že jaderné elektrárny jsou tak složité technologie, že mohou selhat už z jejich vlastního principu (tamtéž).

Jaderná energie je tedy v České republice dlouhodobě vnímána pozitivně (www.energetika.zeleni.cz, ©2012; www.cz.boell.org, [b.r.]) a také jako důležitý zdroj energie, který je pro zemi nezbytný.⁴³ Následující část se bude věnovat samotnému výzkumu reprezentace jaderné energetiky v médiích před havárií ve Fukušimě a po ní.

⁴³ Na dvoudenním 8. Evropském jaderném fóru (ENEF) v Praze vystoupil ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba, který uvedl, že: „Jaderná energetika je pro Česko v podstatě jedinou možností k přechodu na nízko emisní zdroje, stejně jako zajištění dlouhodobě stabilních dodávek elektřiny pro český průmysl a domácnosti za přijatelnou cenu. Bez dalšího rozvoje jaderné energetiky, tedy dostavby elektrárny v Temelíně, však těchto cílů nelze prakticky dosáhnout. Souvisejícím důležitým prvkem je také zajištění energetické soběstačnosti ČR.“(www.enviweb.cz, ©2012).

EMPIRICKÁ ČÁST

4. Metodologie

4.1 Výzkumný cíl

Cílem této práce byla analýza reprezentace jaderné energetiky v médiích v období rok před havárií ve Fukušimě a rok po ní. Práce vychází z předpokladu, že média jako jedna z forem masové komunikace mohou ovlivňovat veřejné mínění a tím i reprezentaci jaderné energie ve společnosti. Předmětem výzkumu byla mediální reprezentace jaderné energetiky rok před havárií Fukušimě a rok po ní ve dvou českých tištěných denících: MF Dnes a Právo.

4.2 Výzkumná metoda

Jako metoda byla vybrána kvantitativní obsahová analýza,⁴⁴ která je jednou z nejpoužívanějších technik výzkumu mediálních obsahů. Metoda je charakteristická tím, že je standardizovaná, systematická, čímž zajišťuje, že všechny mediální obsahy jsou zkoumány stejným způsobem, a je intersubjektivně ověřitelná, což znamená, že všichni, kteří aplikují stejnou výzkumnou metodu, by měli být schopni dosáhnout stejných výsledků (Reifová, 2004; Scherer in Schultz, 2004).

Kvantitativní obsahová analýza se obecně zabývá tím, čemu se média věnují a jaký prostor dávají různým tématům, v rámci čehož je schopna popsat proměnu mediálních obsahů z hlediska dlouhodobého časového horizontu (Trampota, Vojtěchovská, 2010). Umožňuje taktéž srovnávání různých typů médií a do jisté míry předjímat, jaká témata bude veřejnost považovat za důležitá, čemuž se věnuje teorie agenda setting. Východiskem této teorie je, že tím, jak média vybírají z velkého množství událostí, jednotlivým událostem věnují rozdílnou míru prostoru a v určitých obdobích jsou pozornější k některým tématům, mohou ovlivňovat, že některá témata jsou považována za důležitá a jiná nikoliv. Kromě zkoumání tematické agendy se metoda užívá i pro další mediální obsahy, jakými jsou například přístupy aktérů do mediálních obsahů nebo zkoumání objektivit politických pořadů atd.

Kvantitativní obsahová analýza je také charakteristická tím, že je přenositelná, poskytuje objektivní výsledky, které jsou nezávislé na osobě výzkumníka aplikujícího

⁴⁴ První manuál metody vypracoval Bernard Berelson (1952) v díle *Content analysis in communication research* (Reifová, 2004).

metodu a které mohou být jasně a jednoznačně prezentovány v tabulkách a grafech (Trampota, Vojtěchovská, 2010). Vyznačuje se také vysokou mírou strukturovanosti a s tím spojenou ověřitelností zejména proto, že každý krok metody podléhá jasně formulovaným pravidlům. Metoda je založená na kvantifikaci a využívání statistických procedur, proto ji lze využít při zpracovávání velkého množství textů. Jako základní kroky obsahové analýzy, které se však v praxi prolínají, a proto je nelze zcela oddělit (Scherer in Schultz, 2004), lze definovat následující:

1. formulace výzkumné otázky nebo hypotézy,
2. definice výběrového souboru/populace,
3. výběr patřičného vzorku z populace,
4. výběr a definice jednotky měření,
5. konstrukce kategorií obsahu, které budou analyzovány,
6. vystavení systému kvantifikace,
7. trénink kódovačů a provedení pilotního výzkumu,
8. kódování obsahů,
9. analýza shromážděných dat,
10. definice závěrů (Trampota, Vojtěchovská, 2010).

Na začátku výzkumu tedy stojí jasně stanovený cíl, který je definován prostřednictvím výzkumné otázky nebo hypotézy. Dále je nutné určit výběrový soubor, který je omezen buď časově (určité časové období), z hlediska zvoleného média (například celostátní deníky), nebo může být omezen i žánrově (pouze zpravodajství nebo jen domácí politika). Dalším krokem je výběr a definice jednotky měření. „*Jádrem celé kvantitativní obsahové analýzy je konstrukce obsahových kategorií jednotlivých proměnných, kterých mohou zkoumané jednotky analýzy nabývat.*“ (Trampota, Vojtěchovská, 2010:106). Tyto kategorie se určují buď na základě předběžného prozkoumání vzorku, tzv. *emergent kódování*, nebo se ustanoví ještě před samotným sběrem dat na základě teoretické nebo racionální úvahy, tzv. *a priori kódování* (Trampota, 2006).

Omezení metody vyplývá především z jejího reduktivního charakteru, protože sice poskytuje tvrdá data, ale už nevysvětluje, co znamenají. Výsledky analýzy vyvolávají dojem, že poskytuje objektivní data, přestože jsou výsledkem kategorizačního systému, který vytvořil sám výzkumník. Způsob, jakým jsou proměnné kategorizovány, se pak odráží v konečném výsledku analýzy. Obsahová analýza tedy redukuje zkoumaný obsah na počítatelné jevy, které tím, jak jsou zařazeny do vytvořených kategorií, ztrácí unikátní vlastnosti (Trampota, Vojtěchovská, 2010)

V práci byla jako hlavní výzkumná metoda zvolena kvantitativní obsahová analýza, která umožnila zkoumat velké množství dat. Dále byla použita také kvalitativní metoda v podobě kvalitativního přístupu při výzkumu zarámování tématu, která pomohla k lepší interpretaci získaných dat.

4.3 Výzkumné téma

4.3.1 Operacionalizace výzkumného tématu

Tématem výzkumu byla reprezentace jaderné energetiky v médiích rok před a rok po havárii v jaderné elektrárně Fukušima.

1. Vzhledem k tomu, že nejde zkoumat veškerá média, bylo nutné stanovit, která média budou zkoumána. V případě tohoto výzkumu to byla česká tištěná média, konkrétně celostátní deníky MF Dnes a Právo.
2. Musí se stanovit období, ve kterém bude dané téma sledováno. V tomto výzkumu bylo stanoveno období rok před havárií v jaderné elektrárně Fukušima a rok po ní.
3. Stanovení kategorií, podle nichž se bude reprezentace jaderné energetiky v médiích rok před a rok po havárii v jaderné elektrárně Fukušima posuzovat. Kritéria byla stanovena v části týkající se operacionalizace výzkumných otázek a hypotéz.

4.4 Charakteristika analyzovaných deníků

Jak je již zmíněno výše, je nutné definovat část médií, ve kterých bude daná problematika zkoumána. Jako zdroj dat pro potřeby této diplomové práce byla vybrána česká tištěná média, a to konkrétně dva deníky MF Dnes a Právo. V projektu diplomové práce bylo původně zvažováno zahrnutí několika nejčtenějších českých celostátních deníků, mezi které patří deník Blesk, MF Dnes, Lidové noviny a Právo (www.mediaguru.cz, ©2013). Deník Blesk byl z výzkumného vzorku vyřazen nejen pro svůj bulvární charakter, ale také proto, že na základě vlastního výzkumu bylo zjištěno, že se události věnoval spíše krátkodobě, a to zejména v období, které bylo spjata nejbližší s havárií ve Fukušimě. Deník Lidové noviny byl vyřazen z důvodu podobného obsahu s deníkem MF Dnes, což je zapříčiněno pravděpodobně tím, že oba deníky vydává stejné mediální skupina MAFRA (www.mafra.cz, ©2014). Mezi další neméně podstatné důvody redukování výzkumného vzorku patří celkové množství článků obsažených v těchto

denících týkajících se tématu a také omezené časové možnosti, které by byly nutné k jejich zpracování.

4.4.1 MF Dnes

Deník Mladá fronta Dnes, který začal vycházet 1. září 1990, vznikl přerodem dříve vydávaného deníku Mladá fronta, který byl vydáván ústředním výborem Socialistického svazu mládeže (Vildová, 2005). Dlouhodobě patří mezi jeden z nejprodávanějších českých seriózních deníků. Mladá fronta Dnes vznikla v roce 1990 díky skupině redaktorů, kteří založili společnost M a F a.s., která se později v roce 1991 spojila s francouzskou firmou Socpresse, čímž vznikla firma MaFra a.s. Ta byla od roku 1995 vlastněna německou společností Rheinisch – Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft, mbH až do roku 2013, kdy byla koupena firmou Agrofert (<http://data.idnes.cz>, ©2014).

Deník MF Dnes je rozdělen do několika sešitů: v prvním je zahrnuto domácí zpravodajství, politika, zprávy ze zahraničí, komentáře a publicistika, ve druhém kultura a ekonomika, ve třetím regionální zpravodajství a rubrika společnost, ve čtvrtém sport, pátý sešit je vyhrazen pro přílohy. Deník každý den vydává specializované přílohy: v pondělí magazín ONA DNES, rozšířená příloha SPORT a příloha BYZNYS SPECIÁL; v úterý přílohu PENÍZE; ve středu magazín DOMA DNES; ve čtvrtek magazín DNES + TV a přílohu zaměstnání; v pátek přílohu ZDRAVÍ, TEST, AUTO a Servis; víkendové vydání je rozšířené o rozhovory s některými politickými či obchodními osobnostmi (www.mafra.cz, ©2014).

Deník MF Dnes je vůbec nejčtenějším českým seriózním deníkem. Čtenáři deníku patří do různých věkových kategorií, zhruba stejný podíl čtenářů má hned ve třech kategoriích 30–39 let, 40–49 let a 50–59 let. Podle vzdělání patří k největší čtenářské obci lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a za nimi následují vysokoškolsky vzdělaní lidé (<http://data.idnes.cz>, ©2014).

4.4.2 Právo

Deník Právo vznikl přerodem dříve vydávaného deníku Rudé právo, který byl vydáván přímo Komunistickou stranou Československa. Po sametové revoluci převzal funkci šéfredaktora Zdeněk Porybný, který spolu s dalšími redaktory založil akciovou společnost Borgis a.s., která začala od 1. ledna 1991 vydávat vlastní Rudé právo

s podtitulem levicový list (cs.wikipedia.org, [b.r.]). Později v roce 1995 byl deník přejmenován z Rudého práva na Právo. Zdeněk Porybný, který je od roku 1990 ve funkci šéfredaktora, je také většinovým vlastníkem deníku.

Deník Právo se podobně jako MF Dnes zaměřuje na seriózní zpravodajství, a to z domova, zahraničí, ekonomiky, zdravotnictví, školství nebo sportu. V deníku Právo kromě stálých rubrik vychází každý den jiná příloha. V pondělí obsahuje přílohy SportExtra, Koktejl, Firma, PC - TV - FOTO; v úterý Styl pro ženy, Nemovitosti; ve středu Dům & Bydlení, Profese; ve čtvrtek Café, Salon, Věda a technika; v pátek Víkend, Na cestách, Auta, Studium, Zajímavosti ze společnosti; v sobotu Magazín Právo + TV a Rodinné finance.

Deník Právo je druhým nejčtenějším seriózním českým deníkem. Jeho čtenáři se řadí spíše do starší cílové skupiny, přičemž téměř polovina čtenářů je věku 45 – 65 let. Čtenáři deníku Právo mají všeobecně vyšší vzdělání, přičemž více než polovina čtenářů má středoškolské vzdělání s maturitou nebo i vysokoškolské vzdělání (www.pravo.cz, ©2013).

4.5 Výzkumné otázky a hypotézy reprezentace jaderné energetiky

Hlavní výzkumné otázky:

1. Jak se vyvíjela pozornost médií vůči jaderné energetice ve sledovaném období?
2. Jaké mechanismy konstrukce zpráv byly při zobrazování jaderné energetiky použity?
3. Jaký je výsledný obraz jaderné energetiky ve sledovaném období? K jakým změnám došlo v průběhu sledovaného období.

V následující části jsou definovány hlavní výzkumné otázky a prostřednictvím rozpracování na vedlejší výzkumné otázky a hypotézy se snaží na hlavní výzkumné otázky odpovědět.

Mediální pozornost a nastolování témat

Jak se vyvíjela pozornost médií vůči jaderné energetice ve sledovaném období?

Mezníkem ve sledovaném období byla havárie ve Fukušimě, otázka se vztahuje k tomu, jak se tato havárie odrazila v množství článků vydaných během sledovaného období. Porovnání pozornosti vůči tématu jaderné energetiky rok před a rok po havárii.

Hypotéza č. 1: Počet článků, jejich rozsah a důležitost postupně klesaly.

Jakých témat se články, které se věnovaly jaderné energetice, týkaly?

Po havárii ve Fukušimě bylo jedním z hlavních témat diskuze, zda se tato havárie může zobecnit na všechny jaderné elektrárny. Zastánci jaderné energie říkají, že nemůže, protože české jaderné elektrárny splňují všechny bezpečnostní testy, zatímco odpůrci argumentují tím, že jaderné elektrárny jsou tak složité technologie, že mohou selhat už z jejich vlastního principu (Miessler, Kouřil, 2011). V českých médiích se pak téma bezpečnosti vztahuje především na jadernou elektrárnu Temelín. Z toho vychází další hypotézy:

Hypotéza č. 2: Za celé zkoumané období bylo téma jaderná elektrárna Temelín častější než jakékoli jiné.

Hypotéza č. 3: Po havárii ve Fukušimě se témata v průběhu času změnila, a to od zobrazování následků katastrofy k bezpečnostním opatřením.

Hypotéza č. 4: Za celé sledované období se téma změnilo od jaderné elektrárny Temelín k bezpečnosti jaderných elektráren.

Konstrukce zpráv

Jaké mechanismy konstrukce zpráv při zobrazování jaderné energetiky byly ve sledovaném období použity?

Jak byla v průběhu sledovaného období jaderná energetika rámována?

Rámce, které se nejčastěji objevují v článcích o jaderné energetice, definují některá slova. Jaderná energie je **bezpečná**, rizika z ní plynoucí jsou pod kontrolou, je **potřebná**, hlavně pro pokrytí současných i budoucích energetických potřeb společnosti a představuje možnosti pro další **pokrok** (Thriandafyllidou, 1995). Gamson, Modigliani (1989) definují rámce „pokrok“, kam spadá technologický pokrok a ekonomický růst. Další rámce, které identifikují, jsou energetická nezávislost, odpovědnost veřejnosti, opuštění jádra a další. Výše uvedené rámce a rámce zjištěné vlastním výzkumem byly ve výzkumném vzorku zaznamenány. Otázka a hypotéza se vztahují ke kvalitativnímu přístupu k rámování témat.

Hypotéza č. 5: Rámec „jaderná energie je bezpečná“ byl častější než jakýkoliv jiný.

Hypotéza č. 6: Ve sledovaných denících převládal pozitivní pohled na jadernou energii (například bezpečná, potřebná, ekologická) nad pohledem negativním (například nebezpečná, nepotřebná, finančně náročná)

Které osoby byly nejčastěji citovány?

Otázka vychází z toho, že zpravodajství často klade důraz na oficiální zdroje, proto poskytuje více prostoru lidem veřejně známým (prezidenti, státníci a místní úředníci) než ostatním obyčejným lidem (Trampota, 2006).

Hypotéza č. 7: Nejcitovanějšími aktéry byli politici a vědci, byli citováni častěji než jiné osoby.

Hypotéza č. 8: Nejcitovanější aktéri podporovali rozvoj jaderné energetiky.

Kdo byli primárními definujícími témat?

S ohledem na teorii Ulricha Becka o rizikové společnosti, který zdůrazňuje význam expertního vědění při konstrukci rizik, lze definovat primární definující témat o jaderné energetice a to jsou zejména vědci. Jsou to osoby, které mají přístup k přesnějším a odbornějším informacím než ostatní osoby. Další skupinou, která rozhoduje o otázkách jaderné energetiky, jsou pak politici. Z toho je také odvozena další hypotéza:

Hypotéza č. 9: Primárními definujícími byli spíše politici a vědci než jiné osoby.

Hypotéza č. 10: Ve zkoumaných denících byly pohledy osob odmítajících jadernou energii méně časté, než pohledy příznivců.

Kdo byl tiskem označován za viníka havárie?

Předpokladem pro otázku bylo, že média se snažila definovat viníka havárie v jaderné elektrárně Fukušima.

Hypotéza č. 11: Za viníka havárie byla označena firma provozující elektrárnu, ne japonská vláda.

4.5.1 Operacionalizace hypotéz

Hypotéza č. 1: Počet článků, jejich rozsah a důležitost postupně klesaly.

Na základě kódovací knihy byly charakterizovány základní proměnné souboru. Zaznamenáván byl počet článků, který vyšel v období rok před havárií a rok po havárii ve Fukušimě v obou denících. Rozsah článků je udán v počtech slov a byl měřen dle průměrného počtu slov článků za jeden měsíc. Důležitost článků byla posuzována na základně strany, na které byl článek v deníku uveden.

Hypotéza č. 2: Za celé zkoumané období bylo téma jaderná elektrárna Temelín častější než jakékoli jiné.

Témata použitá v hypotéze byla určena na základě vlastního výzkumu a pomocí výzkumu, který se zabýval havárií ve Fukušimě (Perko, Turcanu, Geenen, Mamani, Van Rooy, 2011). Autoři ve výzkumu rozlišovali následující témata: technické aspekty, řešení krizí, dotčené obyvatele, mezinárodní reakce, bezpečnost, budoucnost jaderné energie, spotřeba energie, vina, ekonomické dopady, podpora jaderné energie, dostavba Temelína, jaderný odpad, protesty proti jádru, energetická bezpečnost (zajištění dostatku energie země) a ostatní. Vzhledem k tomu, že v článcích mohlo být obsaženo více témat, byla kódována až tři témata. Na základě výše uvedeného byly určeny následující kategorie:

Technické aspekty: technické aspekty reaktorů, nové typy reaktorů, jiné technické informace.

Havárie: řešení havárií, dopady (na obyvatele, kontaminace prostředí, půdy, potravin), průběh.

Jaderný odpad: ukládání jaderného odpadu, využití odpadu, jiné.

Bezpečnost: bezpečnost jaderných elektráren, energetická bezpečnost, testy v jaderných elektrárnách, jaderné zbrojení, jiné.

Protesty proti jádru: protesty proti jaderné energetice obecně, proti ukládání jaderného odpadu, proti Temelínu, jiné.

Energie: definování jaderné energie jako energie budoucnosti, spotřeba energie, produkce energie, energetická soběstačnost, jiné.

Ekonomické aspekty: náklady, zisky, uzavírání obchodů, jiné.

Temelín: obecně o Temelínu, Temelín rozšíření.

Dukovany: obecně Dukovany, rozšíření Dukovan.

Jiné téma.

Hypotéza č. 3: Po havárii ve Fukušimě se témata v průběhu času změnila, a to od zobrazování následků katastrofy k bezpečnostním opatřením.

Hypotéza vychází z časové osy, která byla v práci popsána, předpokladem bylo, že média se po havárii zaměřovala pouze na její následky, což se v roce po havárii odrazilo ve zvýšené pozornosti k bezpečnosti jaderné energetiky. Témata, podle kterých bude tato hypotéza posuzována, jsou definována u předchozí hypotézy.

Hypotéza č. 4: Za celé sledované období se téma změnilo od jaderné elektrárny Temelín k bezpečnosti jaderných elektráren.

Kategorie témat jsou definovány u hypotézy č. 3.

Konstrukce zpráv

Hypotéza č. 5: Rámec „jaderná energie je bezpečná“ byl častější než jakýkoliv jiný.

Rámce byly určeny na základě výzkumů (Thriandafyllidou, 1995; Gamson, Modigliani, 1989) a na základě vlastního výzkumu. U každého článku bylo možné kódovat až tři rámce.

Pozitivní rámce:

Jaderná energie – bezpečná: rizika z ní plynoucí jsou pod kontrolou

Jaderná energie – potřebná: pro pokrytí současných, ale i budoucích energetických potřeb

Jaderná energie – důležitá pro rozvoj: technologický pokrok a ekonomický růst

Jaderná energie – pro energetickou nezávislost: jen jaderná energie umožňuje nezávislost země při výrobě energie

Jaderná energie – ekologická: dlouhodobě udržitelná a čistá, která neznečišťuje životní prostředí

Jaderná energie – nutná: bez jaderné energie se společnost neobejde, není na výběr jiná možnost

Negativní rámce:

Jaderná energie – opuštění jádra: rozhodnutí dalšího nevyužívání jaderné energie a odstoupení od ní

Jaderná energie – finančně náročná: stavba a provoz jaderných elektráren je ekonomicky nevýhodná

Jaderná energie – riziková, nebezpečná: rizika a nebezpečí z ní plynoucí jsou větší než užitek

Jaderná energie – nepotřebná: výroba energie z jiných zdrojů je efektivnější

Jaderná energie – znečišťující: těžba uranové rudy znečišťuje ve velké míře životní prostředí

Jaderná energie – dočasná technologie: jedná se pouze o přechodnou technologii, než bude vymyšlena nějaká lepší

Jaderná energie – složitá technologie: složitá technologie, která obsahuje katastrofický potenciál

Jaderná energie – katastrofa, krize: kritická událost s následky ohrožující životní prostředí i společnost

Jaderná energie – obávaná: vyvolávající strach

Nelze určit – u zpráv, které byly čistě informativního charakteru

Hypotéza č. 6: Ve sledovaných denících převládal pozitivní pohled na jadernou energii (například bezpečná, potřebná, ekologická) nad pohledem negativním (například nebezpečná, nepotřebná, finančně náročná)

Hypotéza č. 7: Nejcitovanějšími aktéry byli politici a vědci, byli citováni častěji než jiné osoby.

V rámci této hypotézy byli zaznamenáváni aktéři, kteří v příspěvku promlouvali. Vzhledem k tomu, že v jednom příspěvku může promlouvat několik osob, byly zaznamenávány až tři osoby. Kódovány byly osoby, jejichž výrok byl uveden ve formě přímé řeči nebo parafráze výroku (...uvedl, že...). Na základě vlastního výzkumu byly rozlišeny následující kategorie aktérů.

Politici aktéři: výroky osob z řad představitelů parlamentních stran, členů vlády, prezidenta, premiéra a ministrů

Aktéři z řad expertů: výroky osoby označované jako expert, vědec, odborník v oblasti jaderné energetiky.

Aktéři z řad členů aktivistů: výroky osoby označované jako člen neziskových organizací, aktivista a ekolog.

Aktéři z řad občanů: výroky osob označovaných jako občani, místní obyvatelé.

Aktéři z místní samosprávy: výroky osob označovaných jako místní úředníci, zastupitelé, starostové.

Aktéři z řad zástupců společnosti ČEZ: výroky osob související s provozem jaderných elektráren v ČR, mluvčí, ředitel.

Jiné osoby.

Není.

Hypotéza č. 8: Nejcitovanější aktéři podporovali rozvoj jaderné energetiky.

Aktéři byli definováni v předchozí hypotéze, proměnná byla kódována na základě toho, zda se v daném článku aktér vyjadřoval pro rozvoj jaderné energetiky či nikoliv.

Hypotéza č. 9: Primárními definujícími byli spíše politici a vědci než jiné osoby.

Při kódování této hypotézy bylo důležité, zda osoba, která dostává prostor ve zprávě, je primární definující. Pokud příspěvek obsahoval více mluvčích, byli rozlišováni na základě následujícího pravidla. Primární definující je ten, který promlouvá jako první, nastoluje situaci a zároveň udává hranice, které rámuji danou problematiku. Jako primární definující byla zaznamenána ta osoba, která byla v článku uvedena jako první, a jejíž výrok byl ve formě přímé řeči.

Hypotéza č. 10: Ve zkoumaných denících byly pohledy osob odmítajících jadernou energii méně časté, než pohledy příznivců.

Předpokladem hypotézy byla domněnka, že osoby, které se vyjádří pro rozvoj kladně, jsou příznivci jaderné energie, a naopak. Hypotéza byla posuzována na základě kategorie, která byla v kódovací knize označena názory pro rozvoj. Osoby, které se vyjádřily pro rozvoj, a tudíž kladně, byly označeny jako příznivci. Osoby, které se vyjádřily proti rozvoji, a tudíž záporně, byly označeny jako odpůrci.

Hypotéza č. 11: Za viníka havárie byla označena firma provozující elektrárnu, ne japonská vláda.

Předpokladem hypotézy bylo, že média se pro lepší porozumění budou snažit označit někoho jako viníka havárie ve Fukušimě. V kódovací knize budou zaznamenány osoby, které budou označeny slovem „viník“. Kódovány budou osoby ze společnosti TEPCO, která je provozovatel jaderné elektrárny Fukušima, a japonská vláda.

4.6 Výzkumný vzorek

U obsahové analýzy dochází k výběru vzorku pomocí víceúrovňové konstrukce (Vojtěchovská, Trampota, 2010). Nejprve se stanoví zdroj obsahů a typy médií, která budou zkoumána. Na druhé úrovni se pak stanoví výběr dat, pokud se zabýváme výzkumem určitého tématu, je vhodné zvolit účelový vzorek. Základním souborem výzkumu byly všechny články, které byly vydány ve vybraných českých celostátních denících MF Dnes a Právo v letech 2010, 2011, 2012, které odpovídají časovému rozmezí rok před havárií a rok po havárii v jaderné elektrárně Fukušima. Za základní jednotkou výzkumu, na jejímž základě byly zkoumány stanovené proměnné, byl určen novinový článek. Články byly vyhledávány pomocí databáze Anopress. Pro vyhledávání článků, které se vztahují k tématu jaderné energetiky, byly použity jako klíčové pojmy jaderná energetika a jaderná elektrárna, a proto, aby byly vyhledány všechny varianty výrazů, bylo užito zkrácených variant jader* energ* a jader* elek*. Ze souboru článků odpovídajících klíčovým výrazům byly vyloučeny články, které obsahovaly klíčová slova, ale jejich hlavní téma se nevztahovalo k jaderné energetice.⁴⁵ Pro zpracování dat bylo využito programu MS Excel 2010.

⁴⁵ Jednalo se o články, kde se slovní spojení jaderná energetika či elektrárna objevilo, ale hlavní téma bylo jiné jako například upřesnění místa (malá obec leží dvacet kilometrů od jaderné elektrárny), tipy na výlety (kolem jaderné elektrárny vede cyklostezka), pozvánky na výstavy, besedy, sportovní články (sportovní stadion stojí v blízkosti jaderné elektrárny) jiné aktivity (dobrovolníci z jaderné elektrárny sbírali odpad), informativní články (ceny plynu stoupají kvůli odstavení jaderných elektráren) apod.

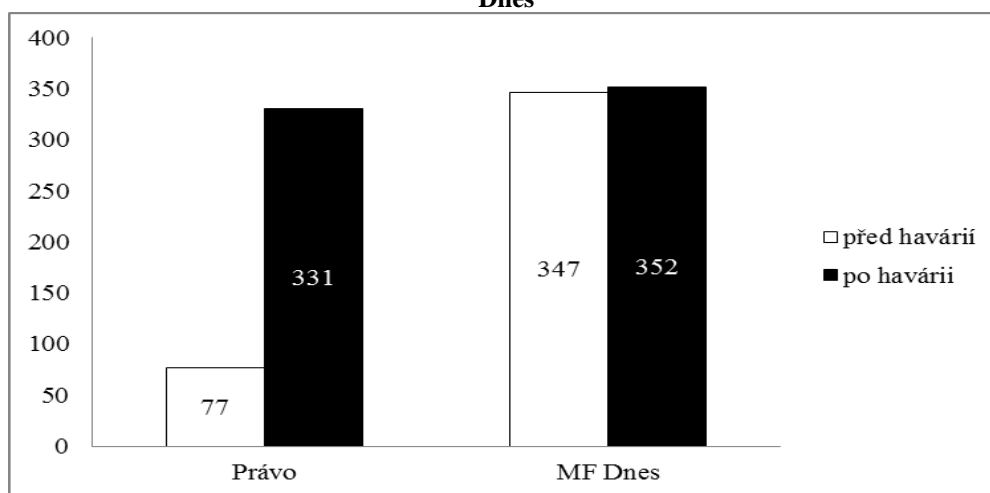
ANALÝZA

5. Analýza výzkumného vzorku

5.1 Charakteristika výzkumného vzorku

V této části jsou ještě před vlastní analýzou dat představeny základní charakteristiky výzkumného vzorku. Celkový soubor výzkumu byl tvořen všemi články, ve kterých se objevovalo jedno z klíčových slov. Celkový výzkumný vzorek obsahoval celkem 1 107 článků, které se během sledovaného období objevily v jednom z vybraných deníků (MF Dnes, Právo). Rok před havárií ve Fukušimě bylo celkem vydáno v obou denících 424 článků (38%), rok po havárii bylo vydáno 683 článků (62%).

Graf č. 1 Četnost článků v celkovém výzkumném vzorku před a po havárii v denících Právo a MF Dnes

Celkový výzkumný vzorek byl pro upřesnění reprezentace jaderné energetiky dále analyzován a byly z něj vybrány pouze články, jejichž hlavním tématem byla jaderná energetika – tento soubor dat je v práci nazýván jako výzkumný vzorek. Články, jejichž hlavním tématem nebyla jaderná energetika, nebyly dále analyzovány. **Výzkumný vzorek** reprezentace jaderné energetiky nakonec obsahoval 634 článků, z toho 174 článků (23 %) před havárií a 460 článků (73 %) po havárii v obou denících.

Před havárií se články vyskytovaly nejčastěji v regionálním zpravodajství, v této rubrice se objevila polovina všech vydaných článků, přičemž nejvíce jich bylo vydáno v regionech, kde jsou umístěny české jaderné elektrárny. Podrobněji ukazuje zastoupení jednotlivých rubrik před havárií ve Fukušimě tabulka č. 3. Po havárii byla nejčastěji zastoupena rubrika ze zahraničí (tabulka č. 4) a hned za ní se zařadilo regionální zpravodajství. Rozdíly lze vidět i mezi zkoumanými deníky. Zatímco v deníku Právo byla

více než polovina článků v rubrice ze zahraničí, v deníku MF Dnes byla nejčastěji zastoupena rubrika regionální zpravodajství.

Tabulka č. 3 Relativní četnost rubrik před havárií ve Fukušimě

Rubrika	Relativní četnost
Titulní strana	2%
Z domova	17%
Ze zahraničí, ze světa	14%
Ekonomika, Trh a ekonomika	8%
Publicistika a komentáře, názory	5%
Rozhovor	1%
Regionální zpravodajství	53%
Sport	0%
Příloha	1%
Jiné téma	1%

Tabulka č. 4 Relativní četnost rubrik po havárii ve Fukušimě v denících Právo a MF Dnes

Rubrika	MF Dnes	Právo
Titulní strana	6%	6%
Z domova	3%	15%
Ze zahraničí, ze světa	26%	55%
Ekonomika, Trh a ekonomika	10%	9%
Publicistika a komentáře, názory	10%	4%
Rozhovor	0%	0%
Regionální zpravodajství	31%	10%
Sport	0%	0%
Příloha	3%	1%
Jiná rubrika	11%	0%

5.2 Analýza výzkumného vzorku a interpretace dat

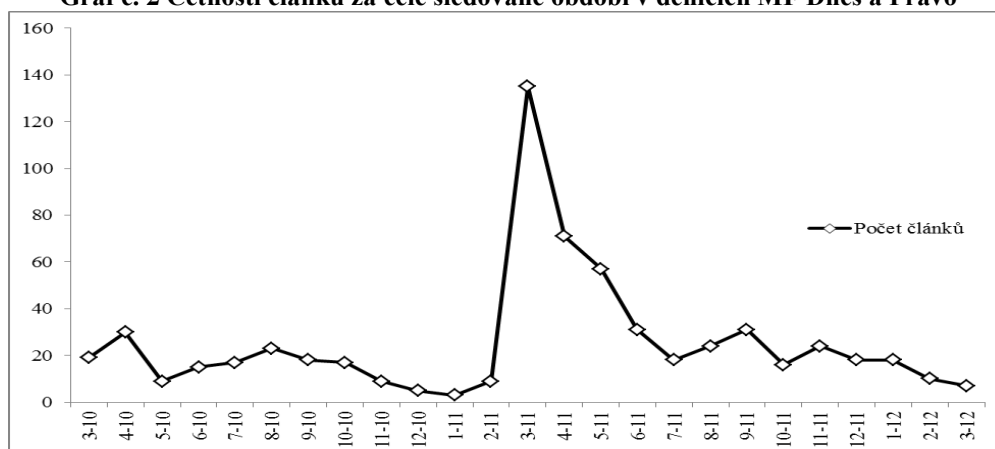
5.2.1 Mediální pozornost a nastolování témat

Hypotéza č. 1: Počet článků, jejich rozsah a důležitost postupně klesaly.

Za sledované období se počet článků v jednotlivých měsících v obou denících pohyboval průměrně kolem dvaceti pěti článků. Po havárii v jaderné elektrárně Fukušima v březnu 2011 došlo k výraznému nárůstu článků. V březnu 2011 bylo v absolutních číslech vydáno 135 článků, které se týkaly jaderné energetiky. Trend, který zachycuje graf č. 2, ukazuje, že se téma jaderné energetiky po několika měsících po havárii ustálilo na podobných hodnotách, na kterých bylo před havárií. Hypotézu nelze potvrdit, protože počet článků za celé sledované období neklesal a to zejména s ohledem na událost, ke které

v tomto období došlo, a to se odrazilo ve zvýšeném zájmu médií o téma jaderné energetiky.

Graf č. 2 Četnosti článků za celé sledované období v denících MF Dnes a Právo

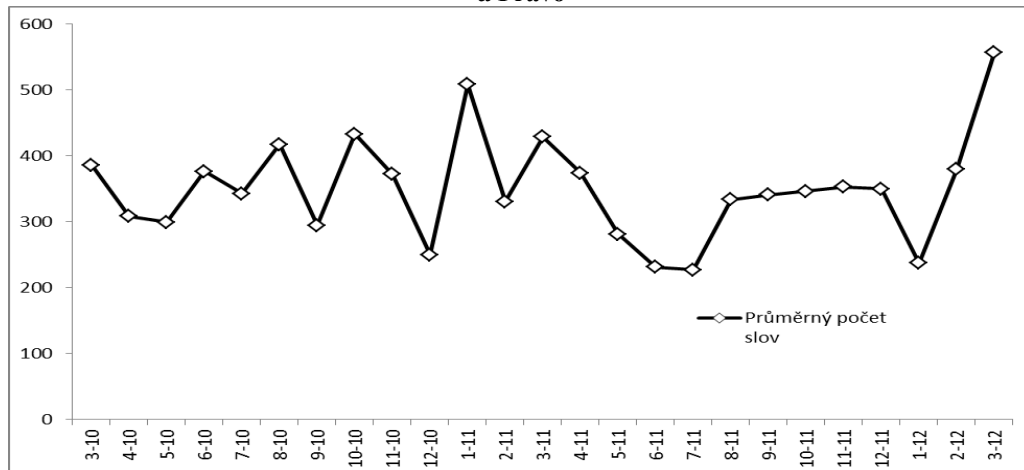
Kategorii počtu článků bylo možné rozdělit také podle deníku a podle období. V tabulce č. 5 jsou zaznamenány absolutní a relativní četnosti počtu článků vztahující se k tématu jaderné energetiky. Na základě těchto dat lze říct, že deník Právo se věnoval tématu jaderné energetiky v období před havárií pouze minimálně, v deníku bylo zaznamenáno pouze šest procent článků za celé sledované období. Zatímco v deníku MF Dnes vyšlo dvacet jedna procent článků, které se ve zkoumaném období tématem zabývaly. Data ukazují, že v období po havárii se oba deníky tématu věnovaly podobně.

Tabulka č. 5 Absolutní a relativní četnosti počtu článků s tématem jaderné energetiky

	před havárií		po havárii	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Právo	38	6%	242	38%
MF Dnes	136	21%	218	34%

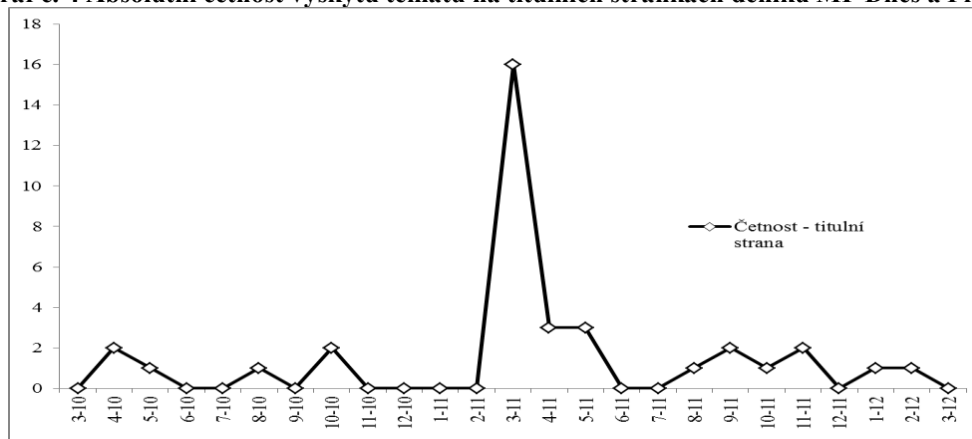
Hypotéza č. 1, která předpokládala, že klesne rozsah článků, se nepotvrdila. Z grafu č. 3 je vidět, že rozsah článků během období značně kolísá. Havárie ve Fukušimě se výrazně na rozsahu článků neprojevila. Po havárii spíše následoval pokles rozsahu článků, i když počet článků se celkově zvýšil. Graf č. 3 ukazuje, že na začátku roku 2012 dochází ke zvětšení rozsahu článků, avšak tento výkyv je způsobený tím, že v daném období vyšlo malé množství článků, které byly poměrně rozsáhlé.

Graf č. 3 Průměrný počet slov v článku v daném měsíci za celé sledované období v denících MF Dnes a Právo

Hypotéza č. 1 se také věnovala důležitosti tématu, u kterého byla zaznamenávána četnost tématu na titulní straně. Původním předpokladem u této hypotézy bylo, že bude posouzena na základě strany, na které byl článek umístěn. Vzhledem k tomu, že MF Dnes a Právo má odlišné číslování stran, bylo od tohoto záměru upuštěno. Zatímco MF Dnes je rozdělena do několika sešitů, kdy každý sešit je zvlášť číslován od jedničky, takže se v jednom vydání deníků může objevit stejné číslo strany vícekrát, tak deník Právo čísluje svá vydání postupně od jedničky, takže každá strana má unikátní číslo. Důležitost tématu byla poměřena na základě výskytu článku na první, titulní straně, který je zobrazen v grafu č. 4. Graf ukazuje, že se téma na titulní straně příliš často neobjevovalo. Největší počet byl zaznamenán v březnu 2011 po havárii ve Fukušimě, kdy se v absolutních číslech téma v obou denících objevilo šestnáctkrát. V následujících dvou měsících se objevilo ještě šestkrát a poté se stejně jako před havárií objevovalo minimálně. Na titulní straně se objevilo pouze necelých pět procent ze všech analyzovaných článků.

Graf č. 4 Absolutní četnost výskytu tématu na titulních stránkách deníků MF Dnes a Právo

Na základě naměřených hodnot u proměnných (počet článků, rozsah, důležitost) hypotézy č. 1 lze říci, že havárie ve Fukušimě představovala největší odchylku v celém období. V tomto období došlo ke zvýšení četnosti jak počtu článků, tak zvýšení důležitosti tématu jaderné energetiky. Trend ukazuje, že zájem médií o jadernou energetiku bez několika měsíců, kdy bylo aktuální téma havárie ve Fukušimě, spíše stagnuje, protože počet článků, rozsah a jejich důležitost sice kolísá, ale bez významnějších výkyvů.

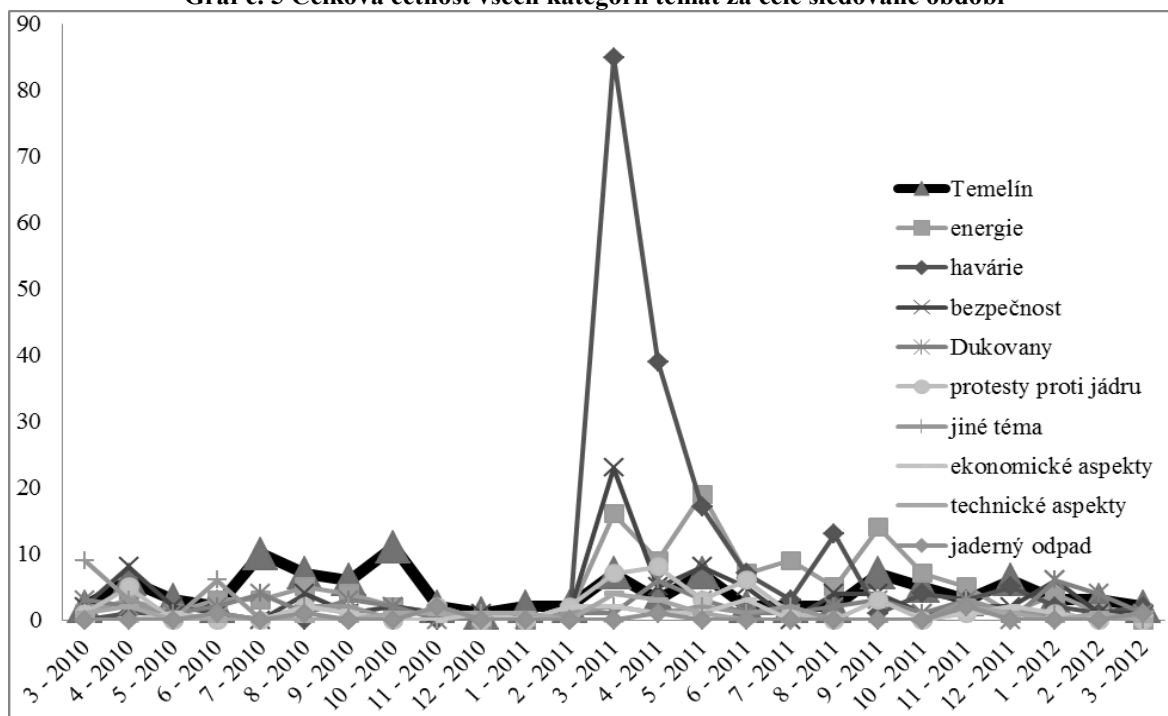
Lze říci, že přestože téma jaderné energetiky bylo ve sledovaném období zastoupeno celkem velkým množstvím článků, větší mediální pozornost získalo téma až po havárii ve Fukušimě, čemuž odpovídá i počet analyzovaných článků v období před a po havárii. Jaderná havárie ve Fukušimě získala na pozornosti médií tím, že odpovídala velkému množství zpravodajských hodnot, protože se jednalo o náhlou, neočekávanou, rozsáhlou a v čase se vyvíjející událost, které přitáhla pozornost k tématu jaderné energetiky. Z hlediska teorie agenda setting (viz. kapitola 2.2.1) nelze říci, že by však média téma jaderné energetiky zařazovala jako velmi důležité, protože na titulní straně se objevilo pouze v necelých pěti procentech analyzovaných článků. Zajímavým ukazatelem, čímž se tato práce nezabývala, by byl poměr článků o jaderné energetice k celkovému počtu článků zveřejněných na titulních stranách. Výskyt tématu by však dle výše uvedeného byl pravděpodobně marginální.

Hypotéza č. 2: Za celé zkoumané období bylo téma jaderná elektrárna Temelín častější než jakékoli jiné.

Hypotéza předpokládala, že i přes havárii ve Fukušimě bude v českých médiích nejčastějším tématem jaderná elektrárna Temelín. Tato hypotéza se nepotvrdila, protože relativní četnost výskytu článků, které se věnovaly tématu jaderné elektrárny Temelín, tvořila šestnáct procent z výzkumného vzorku. Druhá česká jaderná elektrárna, která byla

kódována zvláště, měla relativní četnost osm procent. Avšak i kdyby byly tyto dvě kategorie sloučeny do jedné např. jaderné elektrárny v ČR, jejich relativní četnost by nepřesahovala četnost nejvíce zastoupeného tématu a to jaderné havárie, která dosáhla relativní četnosti dvacet sedm procent z celkového počtu článků. Jak je vidět z grafu č. 5, přestože se média havárii ve Fukušimě věnovala nejvíce jen tři měsíce z celého sledovaného období, převyšovala tato kategorie všechna ostatní témata.

Graf č. 5 Celková četnost všech kategorií témat za celé sledované období

Zastoupení jednotlivých témat v období rok před havárií a rok po havárii jsou podrobně zobrazeny v tabulce č.6. Z ní je také patrné, že v období před havárií byla nejčastějším tématem jaderná elektrárna Temelín s třicetijedna procenty. V analyzovaných článcích bylo téma rozvoje jaderné energie v ČR v tomto období vůbec nejčastějším. Kromě dostavby jaderné elektrárny Temelín, se také mluvilo o rozšíření jaderné elektrárny Dukovany v třinácti procentech článků a také o plánech na výstavbu nové jaderné elektrárny v Blahutovicích.⁴⁶ Téma bezpečnosti bylo v období před i po havárii zastoupeno ve výzkumném vzorku stejně, i přestože byl po havárii předpokládán nárůst tohoto tématu. Z rozdílu mezi období před a po havárii ve Fukušimě je patrné, že před Fukušimou téma havárie nebylo příliš časté. V této kategorii se v období před havárií vyskytovaly pouze články, které připomínaly výročí nehody v jaderné elektrárně Černobyl. V roce, kdy došlo

⁴⁶ Zahrnuto v kategorii jiné téma, protože tímto tématem se média zabývala pouze několik dní v minimálním počtu článků.

k havárii ve Fukušimě, uplynulo dvacet pět let od katastrofy v Černobylu. Článků, které o Černobylu psaly však nebylo mnoho, protože hlavním tématem byla japonská nehoda, v člancích pak byly obě nehody často porovnávány.

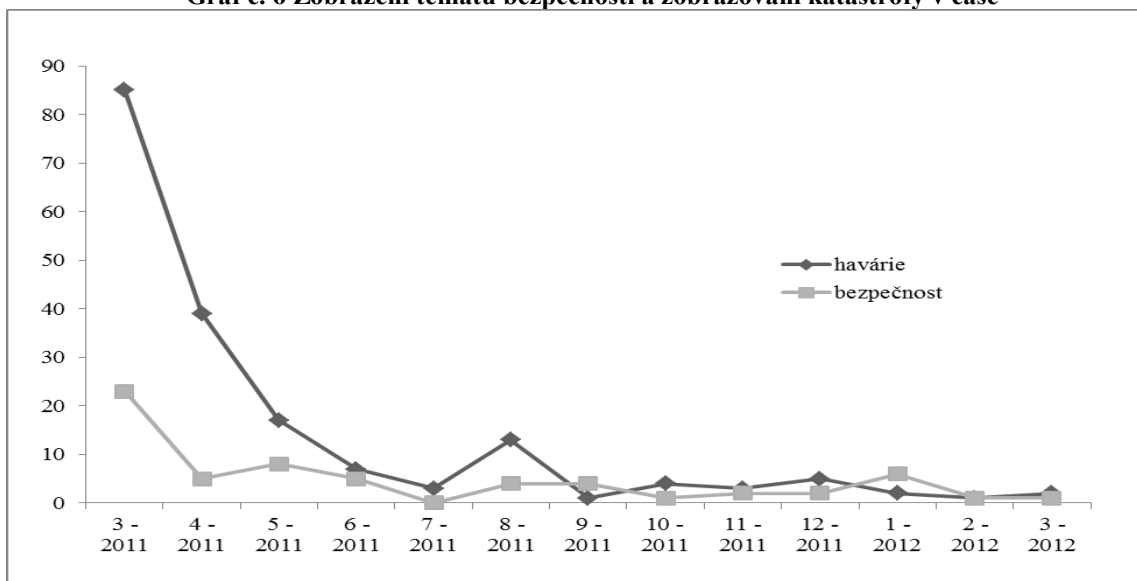
Tabulka č. 6 Relativní četnost zastoupení jednotlivých témat za období před havárií a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima

	témata	
	před havárií	po havárii
technické aspekty	4%	2%
Havárie	0%	37%
jaderný odpad	2%	1%
Bezpečnost	13%	12%
protesty proti jádru	7%	6%
Energie	14%	20%
ekonomické aspekty	5%	2%
Temelín	31%	10%
Dukovany	11%	6%
jiné téma	14%	3%

Hypotéza č. 3: Po havárii ve Fukušimě se témata v průběhu času změnila, a to od zobrazování následků katastrofy k bezpečnostním opatřením.

Předpokladem této hypotézy bylo, že po období, kdy se média budou věnovat následkům katastrofy, se zvýší jejich zájem o otázky bezpečnosti. Průběh obou témat v čase je zaznamenán v grafu č. 6, ze kterého vyplývá, že téma bezpečnosti kopírovalo téma havárie v jaderné elektrárně Fukušima, i když počet článků, které se věnovaly bezpečnosti, byl výrazně menší. Média se tedy tématu bezpečnosti věnovala už od počátku havárie a v průběhu času se jejich počet již výrazně nezvyšoval. Lze tedy říct, že hypotéza se nepotvrdila, protože k navýšení článků o bezpečnosti nedošlo.

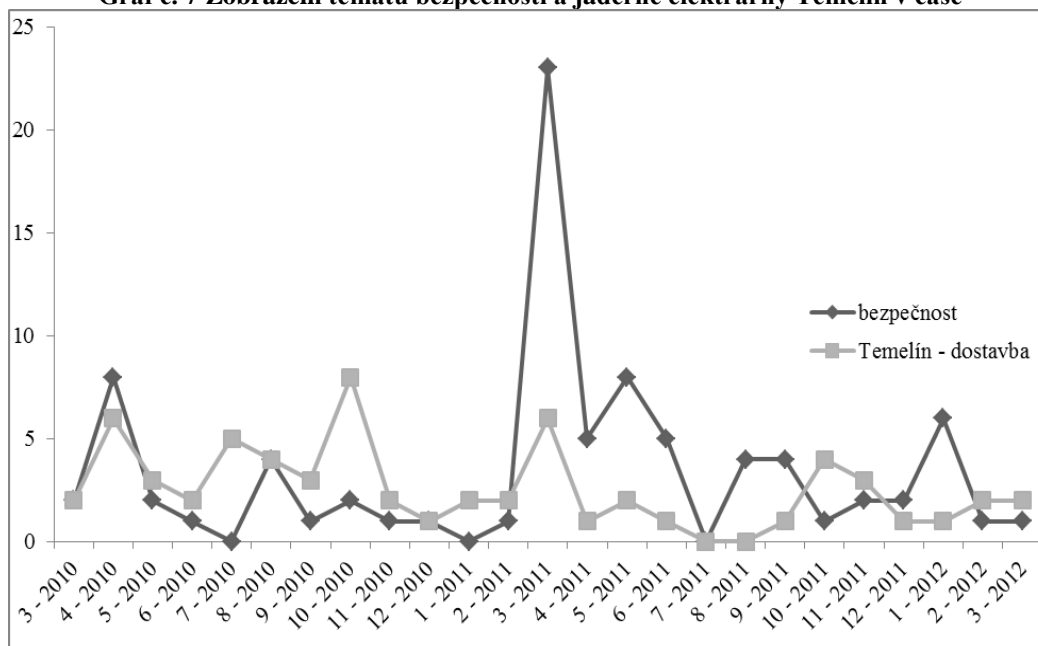
Graf č. 6 Zobrazení tématu bezpečnosti a zobrazování katastrofy v čase

Hypotéza č. 4: Za celé sledované období se téma změnilo od jaderné elektrárny Temelín k bezpečnosti jaderných elektráren.

Hypotéza popisuje vztah mezi kategorií bezpečnost a kategorií jaderná elektrárna Temelín. Z grafu č. 7 je patrné, že v roce 2010 téma týkající se jaderné elektrárny Temelín převažovalo nad tématem bezpečnosti. Po havárii, kdy došlo k výraznému zvýšení kategorie bezpečnosti, následuje mírná tendence převahy tématu bezpečnosti. Dle tabulky č. 6 je zřejmé, že před havárií ve Fukušimě byla relativní četnost tématu Temelín třicet jedna procent, relativní četnost tématu bezpečnosti byla třináct procent. V roce po havárii byl rozdíl mezi tématy minimální, jaderná elektrárna Temelín byla uvedena v deseti procentech článků a téma bezpečnost obsahovalo dvanáct procent článků. Vzhledem k pouze mírnému, dvouprocentnímu, převýšení tématu bezpečnosti nad tématem jaderné elektrárny Temelín v průběhu daného období, nelze hypotézu zcela jistě potvrdit.

Graf č. 7 Zobrazení tématu bezpečnosti a jaderné elektrárny Temelín v čase

5.5.2 Konstrukce zpráv o jaderné energetice

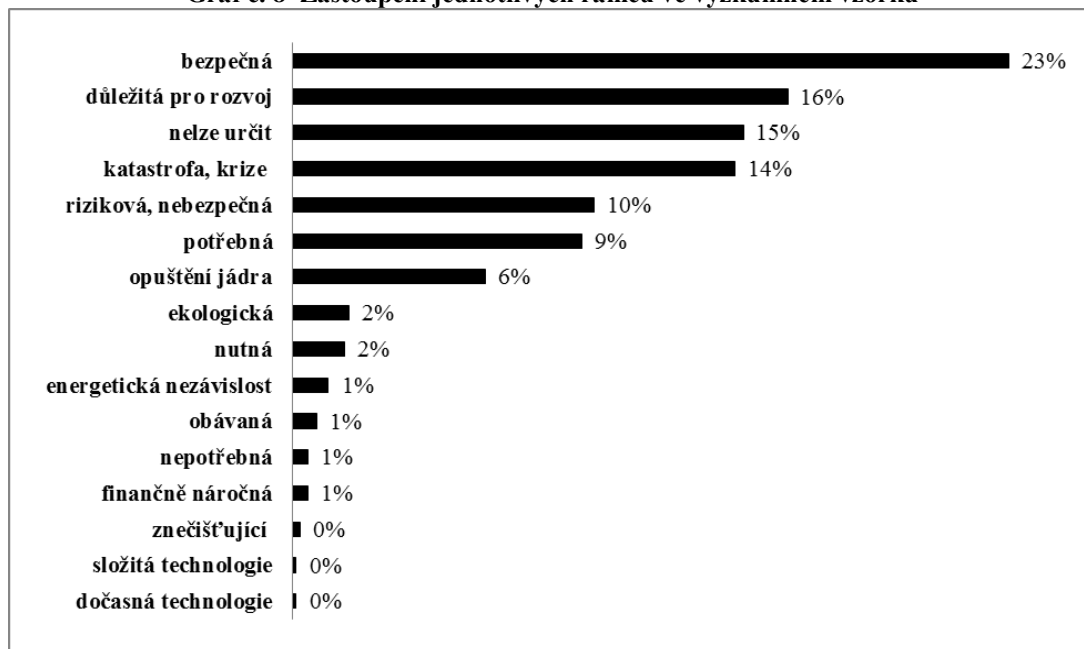
Hypotéza č. 5: Rámec „jaderná energie je bezpečná“ byl častější než jakýkoliv jiný.

Hypotéza byla výzkumem potvrzena, protože v celém období výzkumu se jednalo o nejčastější rámec jaderné energetiky. Výsledky odpovídají teorii rámování, která říká, že média přinášejí určitý způsob interpretace reality, kdy jsou některé informace vyzdvihovány a jiné vynechávány. Při rámování jsou důležití i aktéři, ti kteří mají větší šanci přístupu do médií, mohou častěji prosazovat i vlastní zarámování témat (Trampota, 2006). Nejcitovanějšími aktéry byli politici, kteří také byli nejvíce pro rozvoj jaderné energetiky, což se pravděpodobně projevilo i na zastoupení jednotlivých rámců. Nejčastější rámec, který označuje jadernou energii jako „bezpečnou“, se v celém sledovaném období objevil ve třidvaceti procentech článků. Druhým nejčastějším rámcem s šestnácti procenty je rámec „důležitá pro rozvoj“ a třetím, pomineme-li kategorii „nelze určit“ je rámec „katastrofa, krize“.

Před havárií byl nejčastějším rámcem „důležitá pro rozvoj“, „bezpečná“ a „potřebná“. Po havárii byl nejčastějším rámcem „katastrofa, krize“, který se v období před havárií vůbec v médiích nevyskytoval. Tento rámec byl v médiích často prezentován nejen v souvislosti s havárií jaderné elektrárny Fukušima, ale zahrnoval i zemětřesení a vlnu tsunami, která Japonsko postihla. Články o Fukušimě se nejprve objevovaly v kontextu této události, než se z nich stalo samostatné téma. Následoval rámec

„bezpečná“, který poukazoval na to, že všechna rizika jsou pod kontrolou. Třetím nejčastějším rámcem pak byl rámec „důležitá pro rozvoj“.

Graf č. 8 Zastoupení jednotlivých rámců ve výzkumném vzorku

Hypotéza č. 6: Ve sledovaných denících převládá pozitivní pohled na jadernou energii (například bezpečná, potřebná, ekologická) nad pohledem negativním (například nebezpečná, nepotřebná, finančně náročná)

Hypotéza byla hodnocena na základě rámců uvedených v operacionalizaci, které byly rozděleny na skupinu pozitivních a skupinu negativních rámců. Z grafu č. 8 lze vyčíst, že na prvních dvou místech se umístily pozitivní rámce, které říkají, že jaderná energetika je bezpečná a důležitá pro rozvoj. Pomineme-li kategorii „nelze určit“, tak se na třetím a čtvrtém místě umístily rámce negativní „katastrofa, krize“ a „riziková a nebezpečná“. Při prostém součtu rámců zjistíme, že pozitivní pohled na jadernou energii převládá v přibližně padesáti procentech případů. Negativní pohled na jadernou energii je obsažen ve více než třiceti procentech článků. Na základě výše uvedeného je možno hypotézu přijmout. Je nutné si však uvědomit, že hypotéza zjednodušuje zkoumanou realitu pouze na dva rámce. Její charakter je tedy značně redukující, přičemž také záleží na vlastním posouzení, jak příjemce zprávu interpretuje.

Hypotéza č. 7: Nejcitovanějšími aktéry byli politici a vědci, byli citováni častěji než jiné osoby.

Hypotéza byla výzkumem potvrzena. V celém zkoumaném období byla nejpočetnější skupinou aktérů kategorie politiků s třiceti čtyřmi procenty, která byla následována aktéry z řad expertů s devatenácti procenty a zástupci společnosti ČEZ s šestnácti procenty. Výsledky odpovídají předpokladu vycházejícímu z teoretické části, že tištěná média dávají větší prostor oficiálním zdrojům. Větší prostor tedy dostávají veřejně známé osoby (politici, prezidenti, premiéři, ministři), odborníci, zástupci velkých společností a osoby s vyšším sociálním statutem, kteří disponují mocí, než jiné osoby (Trampota, 2006). Politici, odborníci a zástupci společnosti ČEZ tvoří v tomto výzkumu nadpoloviční většinu všech citovaných aktérů.

Z tabulky č. 7 je zřejmé, že dominantní skupinu aktérů, tvořili politici. Vysoká citovanost politiků souvisí pravděpodobně s tím, že nejčastějšími tématy ve sledovaném období byla dostavba Temelína a havárie ve Fukušimě. Dostavba Temelína je politické téma, protože společnost ČEZ je polostátní firma a také protože ČEZ požaduje po české vládě, aby garantovala výkupní ceny elektřiny z budoucích nových bloků jaderné elektrárny. K havárii jaderné elektrárny Fukušima se rovněž nejvíce vyjadřovali politici a to zejména s ohledem na okolnosti, které v Evropě po havárii nastaly, kdy některé země ohlásily, že s jadernou energetikou končí. Čeští politici vyjadřovali nejen přetrvávající podporu jaderné energii, ale také podporu dalšímu rozvoji jaderných elektráren.

Tabulka č. 7 Relativní četnost aktérů ve zprávách o jaderné energetice

aktéři	relativní četnost
politici	35%
vědci, experti	19%
aktivisté	7%
občané	5%
místní úředníci	5%
zástupci ČEZ	16%
jiné osoby	13%

Složení aktérů v období před a po havárii se oproti výsledkům za celé období v některých kategoriích liší, podrobněji v tabulce č. 8. Před havárií ve Fukušimě byla nejvyšší relativní četnost dvacet osm procent zaznamenána u skupiny zástupců společnosti ČEZ. Důvody tendence lze odvodit od hlavního tématu v tomto období. Vzhledem k tomu, že v roce 2010, který předcházel havárii ve Fukušimě, bylo nejčastější téma Temelín a jeho dostavba, a také se ve zpravodajství objevovaly články o dostavbě elektrárny Dukovany, je

nárůst počtu aktérů z této kategorie celkem srozumitelný. Společnost ČEZ je provozovatelem obou českých jaderných elektráren, a proto se její zástupci vyjadřovali k tématu velmi často. Období před havárií je zajímavé i z hlediska rozložení četností v ostatních kategoriích. Relativní četnosti u skupin „*expertů*“, „*aktivistů*“, „*občanů*“ i „*místních úředníků*“ jsou vcelku vyrovnané. Vyrovnanost u kategorie občanů a místních úředníků, kteří měli deset respektive osm procent, je patrně důsledkem nejen nejčastějšího tématu, ale také umístěním článků v denících, které se objevovaly zejména v rubrice regionální zpravodajství. Ve zpravodajství se našel prostor i pro aktivisty, pro které bylo téma dalšího rozšíření jaderných elektráren zdrojem zvýšené aktivity v oblasti protijaderných protestů. Přes vše, co bylo uvedeno, však nadpoloviční většina citovaných aktérů pocházela z oficiálních zdrojů.

Tabulka č. 8 Relativní četnost aktérů před a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima
relativní četnost

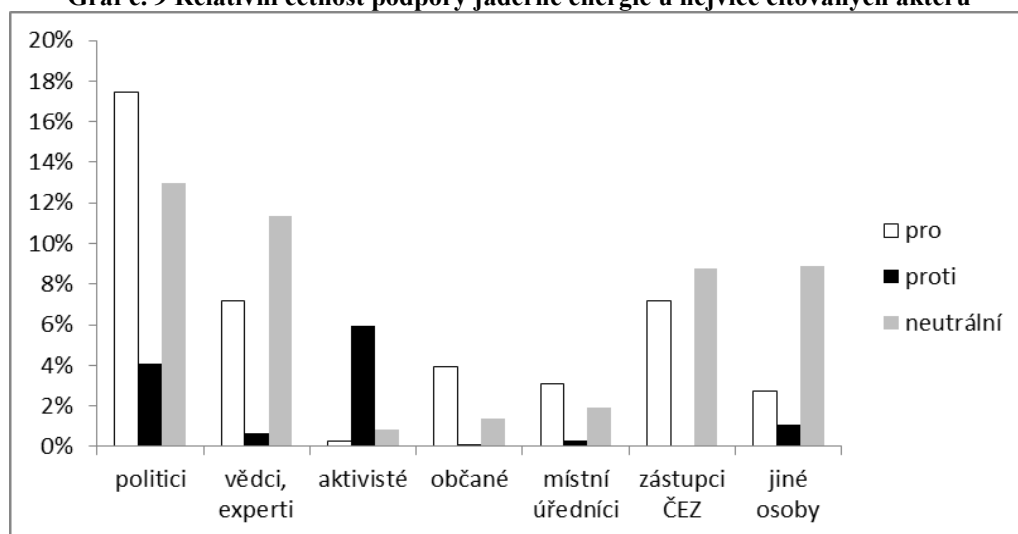
aktéři	před havárií	po havárii
politici	26%	38%
vědci, experti	10%	23%
aktivisté	9%	6%
občané	10%	4%
místní úředníci	8%	4%
zástupci ČEZ	28%	12%
jiné osoby	10%	14%

Rozložení aktérů po jaderné havárii pak odpovídá relativní četnosti celého výzkumného vzorku. Nejpočetnější skupinou aktérů jsou politici s třiceti osmi procenty, které následují vědci s dvaceti třemi procenty. Nejméně jsou zastoupeni občané se čtyřmi procenty, místní úředníci také se čtyřmi procenty a aktivisté s šesti procenty.

Hypotéza č. 8: Nejcitovanější aktéři podporovali rozvoj jaderné energetiky.

Hypotézu lze v této podobě potvrdit. Mezi nejvíce citovanými aktéry (politici, vědci a zástupci společnosti ČEZ) převládá podpora rozvoje jaderné energetiky. Je však nutné říci, že u více jak poloviny aktérů nebylo možné názor na rozvoj jaderné energetiky identifikovat, proto platnost této hypotézy může být značně nejistá. Výrazněji než ostatní jsou proti dalšímu rozvoji jaderné energetiky aktéři ze skupiny aktivistů. Naproti tomu mezi zástupci společnosti ČEZ nebyl zaznamenán ani jeden názor vyjadřující se proti jaderné energetice. U skupin místních úředníků a občanů byl postoj k rozvoji jaderné energetiky více pozitivní a neutrální než negativní.

Graf č. 9 Relativní četnost podpory jaderné energie u nejvíce citovaných aktérů

Hypotéza č. 9: Primárními definujícími byli spíše politici a vědci než jiné osoby.

Hypotéza se potvrdila, protože nejvyšší počet primárních definujících se ve výzkumném vzorku se vyskytoval v kategorii „politici“ a „experti“. Celkem tyto dvě skupiny tvořily nadpoloviční většinu všech primárních definujících. Výsledky odpovídají předpokladu z teoretické části, že některé skupiny osob mají do zpravodajství privilegovaný přístup, a tak mohou vymezovat hranice, ve kterých je o tématech uvažováno (Hall, Critcher, Jefferson, Clarke, Roberts, 1978).

V tabulce č. 9 je podrobně zaznamenána relativní četnost jednotlivých skupin primárních definujících. Nejvíce jsou zastoupeni „politici“ s třiceti pěti procenty, následují je vědci s jednadvaceti procenty. Nejméně se ve výzkumném vzorku objevují občané a místní úředníci s třemi procenty a aktivisté se sedmi procenty. Primární definující z řad občanů a úředníků se vyskytují zejména v regionálním zpravodajství.

Tabulka č. 9 Relativní četnost primárních definujících za celé zkoumané období

	primární definující celkem
politici	35%
vědci, experti	21%
aktivisté	7%
občané	3%
místní úředníci	3%
zástupci ČEZ	11%
jiné osoby	8%
není	12%

Pro detailnější analýzu byla vytvořena ještě tabulka č. 10, která zobrazuje rozložení primárních definujících v období rok před a rok po havárii. Před havárií k nejčastějším primárním definujícím s dvaceti dvěma procenty patřili politici, kteří byli následováni zástupci společnosti ČEZ s dvaceti jedna procenty. Zajímavá je také skupina „vědci“, která byla před havárií zastoupena osmi procenty a po havárii jednadvaceti procenty. Tato skupina nabyla na důležitosti po havárii ve Fukušimě, pokud se přesuneme do roviny úvah, tak zejména proto, že se nejen vyjadřovala k samotné havárii a bezpečnosti jaderných elektráren, ale také interpretovala výsledky naměřených hodnot radioaktivity v okolí jaderné elektrárny Fukušima. Roli vědců při interpretaci výsledků měření zdůrazňuje Beck (2004), který říká, že na základě vědeckého zkoumání jsou rizika konstruována. Vědci definují to, co je bezpečné a to, co není.

Tabulka č. 10 Relativní četnost primárních definujících před a po havárii ve Fukušimě

	primární definující	
	před havárií	po havárii
politici	22%	40%
vědci, experti	8%	21%
aktivisté	7%	6%
občané	4%	3%
místní úředníci	5%	3%
zástupci ČEZ	21%	12%
jiné osoby	6%	9%
není	26%	6%

Po havárii patřila k nejvíce zastoupené opět skupina „politici“ se čtyřiceti procenty. Naopak mezi nejméně zastoupené skupiny patřili skupiny „občané“ se třemi procenty, „místní úředníci“ také se třemi procenty a „aktivisté“ s šesti procenty. Rozdíl v období před havárií a po havárii je u těchto skupin pouze minimální.

Hypotéza č. 10: Ve zkoumaných denících byly pohledy osob odmítajících jadernou energii méně časté, než pohledy příznivců.

Hypotéza byla potvrzena, protože ve výzkumném vzorku byl názor osob, které odmítají jadernou energii minimální. Z celkového počtu analyzovaných dat, byly pouze ve dvanácti procentech případů uvedeny názory, které odmítaly rozvoj jaderné energie. Pohledy příznivců jaderné energie byly rozpoznány ve čtyřiceti dvou procentech případů. Ve čtyřiceti šesti procentech výzkumného vzorku nebyl vyjádřen, nebo nebyl rozpoznatelný žádný názor na jadernou energetiku. Přestože díky velkému počtu zařazení

v kategorii „neutrální“ je výzkumný vzorek zkreslen, lze říct, že ve zkoumaném vzorku dostávali větší prostor příznivci jaderné energie. Rozdíl mezi kategoriemi „pro“ a „proti“ je totiž tak významný, že by měl reflektovat tendence, které se ve zkoumaných médiích objevují.

Tabulka č. 11 Relativní četnost názorů na jadernou energii za celé sledované období

	pro	proti	neutrální
politici	17%	4%	13%
vědci, experti	7%	1%	11%
aktivisté	0%	6%	1%
občané	4%	0%	1%
místní úředníci	3%	0%	2%
zástupci ČEZ	7%	0%	9%
jiné osoby	3%	1%	9%
celkem	42%	12%	46%

V tabulce č. 11 lze rozpoznat tendence v jednotlivých skupinách aktérů. Nejvíce příznivců jaderné energie bylo zaznamenáno ve skupině „politiků“, a to sedmnáct procent. Politici byli v denících také nejčastěji citovanými aktéry, proto i když velká část jejich postojů k tématu byla neutrální, vycházejí dle dat jako největší příznivci. Následují je „vědci“ se sedmi procenty a „zástupci společnosti ČEZ“ taktéž se sedmi procenty. Jako největší odpůrci se šesti procenty vychází skupina „aktivisti“, jejichž zastoupení nebylo ve výzkumném vzorku příliš vysoké.

Hypotéza č. 11: Za viníka havárie byla označena firma provozující elektrárnu, ne japonská vláda.

Hypotéza nebyla potvrzena ani vyvrácena pro nedostatek informací ve výzkumném vzorku. Ve zkoumaných denících se sice tendence označování viníka objevovaly, ale neodpovídaly operacionalizaci hypotéz. Lze pouze říct, že vina nebo dle deníků spíše kritika, byla přisuzována jak společnosti provozující elektrárnu, tak japonské vládě.

Odpovědi na hlavní otázky, které se týkaly mediální pozornosti a konstrukce, představuje analýza u jednotlivých hypotéz. Poslední výzkumná otázka se vztahovala ke změnám, ke kterým došlo v průběhu sledovaného období, ve výsledné reprezentaci jaderné energetiky. Výzkum lze rozdělit na dvě období, první období představuje rok před jadernou havárií ve Fukušimě a druhé období je rok po havárii.

Období před havárií je charakteristické tím, že hlavním tématem v tisku bylo rozšíření kapacit jaderných elektráren v ČR. Nejčastějšími tématy byly jaderné elektrárny Temelín a Dukovany, což se projevilo tím, že nejvíc zpráv se objevilo v rubrikách z regionálního zpravodajství a to zejména z oblastí, ve kterých jsou tyto elektrárny situovány. Počet článků vydávaných v tomto období kolísal, na začátku období byl vyšší, následně klesl, poté mírně stoupl a těsně před havárií dosáhl minimálních hodnot. Zajímavé je také rozložení článků v jednotlivých denících v období před havárií, deník MF Dnes vydal více článků, a to skoro osmdesát procent, zbývajících dvacet procent vydal deník Právo, který se tématu příliš nevěnoval. Média tématu nepřikládala velkou důležitost, protože se na titulní straně objevilo pouze čtyřikrát. Nejčastějšími aktéry, kteří ve zprávách vystupovali, byli politici a zástupci společnosti ČEZ to zejména souvisí s v tomto období aktuálním tématem rozšíření jaderných elektráren v Čechách. V médiích byl dán prostor i jinak menšinově zastoupeným skupinám jako jsou občané, aktivisté či místní úředníci, kteří vyjadřovali své názory na dostavbu jaderných elektráren. Mezi aktéry, kteří vstupovali do zpráv, byli zejména příznivci rozvoje jaderné energetiky. Primárními definujícími témat byli zejména politici a zástupci společnosti ČEZ. Jaderná energetika byla prezentována pozitivně, nejčastěji byla rámována jako potřebná, bezpečná energie, která je důležitá pro budoucí rozvoj. Toto období předěluje událost, ke které došlo v březnu 2011, kdy v Japonsku došlo k zemětřesení a následné vlně tsunami, která zasáhla i jadernou elektrárnu Fukušima.

Období po havárii je charakteristické tím, že se média tématu jaderné energie začala věnovat víc než v předchozím období. Rozdíl je možné sledovat v počtu článků, které byly po havárii vydány a které tvoří přes sedmdesát procent všech analyzovaných článků. Nárůst pozornosti médií k tomuto tématu byl výrazný zejména několik měsíců po havárii, poté se ustálil. Téma jaderné havárie splňovalo hned několik zpravodajských hodnot, protože se jednalo o nečekanou událost, která byla náhlá, jednoznačná, vyvíjející se v čase, a měla vztah k elitním národům. Hlavním tématem zpravodajství byla především samotná havárie společně s jejím řešením, dopady a také obavami z potencionálního nebezpečí. Další témata, kterým se média věnovala, byla bezpečnost jaderné energetiky a také její budoucnost. Články se na rozdíl od předchozího období objevovaly nejvíce v rubrice ze světa, méně pak už z domova či regionálního zpravodajství, jejich rozsah se však výrazně nezvětšil. Jaderné energetice a zejména havárii zkoumané deníky přikládaly větší důležitost, protože se vícekrát objevila na titulní stránce, avšak pouze několik měsíců po havárii. Největší prostor v médiích dostávali politici a po nich vědci. Politici se

v návaznosti na předešlé období vyjadřovali ve prospěch jaderné energie a podporovali její další rozvoj. Obhajování rozvoje je v kontextu událostí, kdy některé evropské země přehodnotily svůj postoj k jaderné energetice, důležité. Primárními definujícími byli také nejčastěji politici, je tedy možné říct, že téma jaderné energetiky je zejména politickým tématem. Druhou nejčastější skupinou byli experti, kteří v souvislosti s havárií, prezentovali odborná stanoviska o tom, jaké hodnoty radioaktivity jsou obvyklé a jaké nebezpečí hrozí či nehrozí. Přestože se nejčastěji použitý rámec jaderné energetiky v médiích změnil na „katastrofu, krizi“, rámce „bezpečná“ a „důležitá pro rozvoj“ přetrvaly.

Vývoj reprezentace jaderné energetiky ve sledovaném období tedy nejvíce poznamenala havárie ve Fukušimě. Z tématu, které na počátku období naplňovalo rubriky zejména regionálního zpravodajství, se stalo téma, které zaplňovalo rubriky ze zahraničí. Z tématu lokálního se stalo dočasně téma globálního charakteru. Reprezentace jaderné energetiky se však příliš nezměnila, zdůrazňována byla především její bezpečnost a důležitost pro další rozvoj. Nejčastěji citovanými osobami a primárními definujícími zůstali politici a vědci společně se zástupci společnosti ČEZ. Názory a postoje k jaderné energetice zůstali pozitivní, stejně tak podpora dalšímu rozvoji.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce byla analýza reprezentace jaderné energetiky v českých tištěných denících MF Dnes a Právo v období rok před a rok po havárii v jaderné elektrárně Fukušima. Výzkumnou metodou byla kvantitativní obsahová analýza, prostřednictvím které bylo analyzováno 634 článků. Prostřednictvím získaných dat byly zodpovězeny hlavní výzkumné otázky:

1. Jak se vyvíjela pozornost médií vůči jaderné energetice ve sledovaném období?
2. Jaké mechanismy konstrukce zpráv při zobrazování jaderné energetiky byly použity?
3. Jaký je výsledný obraz jaderné energetiky ve sledovaném období? K jakým změnám došlo v průběhu sledovaného období.

Zvolená výzkumná metoda umožnila prozkoumat a zpracovat velké množství dat, což je považováno za její zásadní výhodu. Obsahová analýza má však i své nevýhody a to zejména v tom, že její charakter je značně reduktivní a zkoumané jevy pouze kategorizuje na počítatelné proměnné. Proto byly ve zkoumaných datech pomocí kvalitativního přístupu

hledány i rámce, které umožňovaly lepší interpretaci dat. Vlastní výzkum vzhledem k tomu, že se vztahuje pouze na krátké období, může vykazovat jisté nedostatky, protože je úzce spjat s jednou událostí.

Výzkum se nejprve věnoval pozornosti médií k tématu jaderné energetiky. Prosazováním témat do veřejného diskurzu se zabývá teorie agenda setting, která vychází z přesvědčení, že jako důležitější témata jsou brána ta, která jsou médií označována jako hlavní. Nadpisy těchto témat jsou výraznější, objevují se na titulní straně a je jim věnována větší pozornost. Výsledky výzkumu ukázaly, že přestože je téma jaderné energetiky ve sledovaném období zastoupeno poměrně velkým množstvím článků, větší pozornost téma získalo až po havárii ve Fukušimě, kdy došlo ke zvýšení počtu článků i jejich důležitosti. Nelze říci, že by však média téma jaderné energetiky zařazovala jako velmi důležité, protože na titulní straně se objevilo pouze necelých pět procent ze všech analyzovaných článků, většina v období po havárii ve Fukušimě. Trend ukazuje, že zájem médií o téma jaderné energetiky bez několika měsíců, kdy bylo aktuální téma havárie ve Fukušimě, spíše stagnuje. Nejčastějším tématem, které ve sledovaném období zastínilo všechny ostatní témata, byla jaderná havárie ve Fukušimě. Událost se dostala do zpravodajství, protože naplňovala řadu zpravodajských hodnot. Téma rozšíření českých jaderných elektráren, které bylo nejčastější v období před havárií, bylo přesunuto do pozadí. Výrazněji se do zpráv neprosadilo ani téma bezpečnosti, u kterého byl předpokládán po havárii ve Fukušimě nárůst.

Kromě toho se výzkum věnoval mechanismům konstrukcí zpráv při zobrazování jaderné energetiky. Zprávy, které jsou příjemcům předávány, podléhají selekčním postupům. Vybírány jsou nejen samotné události, ale také aktéři, informace a místa, která jsou do zpráv zahrnuta. Reprezentace jaderné energetiky reflektuje tyto specifické zpravodajské postupy, které jsou používány při konstrukci zpráv o jaderné energetice. Zprávy o jaderné energetice spoléhají na oficiální zdroje, k tématům se vyjadřují hlavně politici, odborníci a zástupci institucí. Zdroje, které se ve zpravodajství prosadí, však nemusí mít rovnocenné postavení. Důležitou roli hraje způsob zpracování výpovědi, délka promluvy nebo pořadí, ve kterém jsou ve zprávě umístěny. Primární definující zprávy promlouvají první a určují hranice tématu. Ve zprávách o jaderné energetice jsou primární definující zejména politici a vědci, protože se u nich předpokládá, že mají přístup k přesnějším a odbornějším informacím. S ohledem na teorie Ulricha Becka byl předpokládán větší důraz na expertní vědění, z výzkumu však vyplývá, že jaderná energetika v médiích je spíše politickým tématem. Nejčastěji totiž byli citováni politici,

a to v celém sledovaném období. Politici byli i nejčastějšími primárními definujícími. Vědci byli více citováni po havárii ve Fukušimě než před ní. Po havárii byli druhou nejčastěji citovanou skupinou. Mezi nejméně citované osoby patřili občané, aktivisté a místní úředníci.

Mezi aktéry bylo více příznivců než osob odmítajících jadernou energetiku. Osoby odmítající rozvoj jaderné energetiky byly zejména ze skupiny aktivistů. Ti v tisku příliš prostoru nedostali a patřili v celém sledovaném období k osobám, které byly citovány velmi málo. Nerovnoměrné zastoupení skupin aktérů má vliv i na výslednou reprezentaci. Celkový obraz jaderné energetiky vyznívá pozitivně, přičemž je jaderná energetika považována za bezpečnou a důležitou energii.

Reprezentace jaderné energetiky je za sledované období nejvíce poznamenána havárií v jaderné elektrárně Fukušima, která znamenala velký nárůst pozornosti k tématu jaderné energetiky. Odraz této havárie se projevuje v přesunu článků z regionálního zpravodajství do zpráv ze zahraničí a z domova, změnily se i rámce, prostřednictvím kterých bylo téma vymežováno. Přestože se po havárii objevovaly určité pochybnosti, reprezentace jaderné energetiky se ve sledovaném období příliš nezměnila, zdůrazňována byla především její bezpečnost a důležitost pro další rozvoj. Nejčastěji citovanými osobami a primárními definujícími zůstali politici a vědci společně se zástupci společnosti ČEZ. Názory a postoje k jaderné energetice zůstaly pozitivní, stejně tak podpora dalšímu rozvoji, což v Česku kopíruje i dlouhodobý trend vnímání jaderné energetiky.

Výzkum zachycuje reprezentaci jaderné energetiky pouze v krátkém období kolem havárie ve Fukušimě, proto nelze závěry generalizovat. Zajímavým tématem pro další výzkum by byla možnost zkoumat jadernou energetiku včetně havárie ve Fukušimě v delším časovém období, ve kterém by mohl být lépe zachycen trend toho, jak havárie reprezentaci změnila.

LITERATURA

1. ALLAN, Stuart; ADAM, Barbara; CARTER, Cynthia. 2000. *Environmental risks and the media*. London: Routledge.
2. BECK, Ulrich. 2004. *Riziková společnost: Na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství.
3. BERGER, Peter L.; LUCKMANN, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
4. BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal.
5. COHEN, Stanley. 2002. *Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers*. London: Routledge.
6. COTTLE, Simon. 1998. *Ulrich Beck, 'Risk Society' and the media. A catastrophic view?* European Journal of Communication 13 (1): 5 – 32.
7. COTTLE, Simon. 2006. *Mediatized conflict: Developments in media and conflict studies*. Berkshire: Open University Press.
8. COTTLE, Simon. 2009. *Global crisis reporting: Journalism in the global age*. Berkshire: Open University Press.
9. DAVIS, Aeron. 2000. *Public relations, news Production and changing patterns of source access in the british national media*. Media, Culture and Society 22: 39 – 59.
10. DEFLEUR, Melvin; BALLOVÁ – ROKEACHOVÁ, Sandra J. 1996. *Teorie masové komunikace*. Praha: Vydavatelství Karolinum.
11. DOWNS, Anthony. 1991. *Up and down with ecology: the issue-attention cycle*. The Public Interest 28: 32 – 50.
12. ENTMAN, Robert M. 1993. *Framing: toward clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication 43 (4): 51 – 58.
13. FOWLER, Roger. 1991. *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. London, New York: Routledge.
14. GALTUNG, Johan; RUGE, Mari H. 1965. *The structure of foreign News: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four norwegian newspapers*. Journal of Peace Research 2 (1): 64 – 91.
15. GAMSON William A.; MODIGLIANI Andre. 1989. *Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach*. American Journal of Sociology 95 (1): 1 – 37.

16. GOODE, Erich; BEN-YEHUDA, Nachman. 2009. *Moral panics: The social construction of deviance*. Chichester: Wiley-Blackwell.
17. HALL, Stuart; CRITCHER Chas.; JEFFERSON, Tony; CLARKE, John; ROBERTS, Brian. 1978. *Policing the crisis: Mugging the state, and law and order*. London: Macmillan.
18. HANNIGAN, John. 2006. *Environmental sociology*. London, New York: Routledge.
19. HANSEN, Anders. 1991. *The media and the social construction of environment*. *Media, Culture and Society* 13: 443 – 458.
20. HARTLEY, John. 1982. *Understanding News*. London: Routledge.
21. HEYWOOD, Andrew. 2005. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
22. HOUSTON Brian J.; PRERREBAUM Betty; ROSENHOLTZ Cathy E. 2012. *Disaster news: Framing and frame changing in coverage of major U.S. natural disasters 2000-2010*. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 89 (4): 606 – 623.
23. JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál.
24. KALVAS, František. 2009. *Nastolování agendy: Role masové a interpersonální komunikace, osobní zkušenosti a genderu*. Plzeň: Západočeská univerzita.
25. KOHÁK, Erazim. 2000. *Zelená svatozář*. Praha: Slon.
26. LINHART, Jiří; PETRUSEK, Miloslav; VODÁKOVÁ, Alena; MAŘÍKOVÁ, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
27. MCCOMBS, Maxwell E. 2004. *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Cambridge: Polity Press.
28. MCQUAIL, Dennis. 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
29. MCNAIR, Brian. 2004. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál.
30. PERROW, Charles. 1999. *Normal accidents: Living with high risk technologies*. Princeton: Princeton University Press.
31. PERKO, Tanja; TURCANU, Catrinel; GEENEN, Dries; MAMANI, Nadia.; VAN ROOY, Lorenz. 2011. *Media content analysis of the Fukushima accident in two Belgian newspapers*. Belgium: SCK•CEN.
32. REIFOVÁ, Irena. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

33. SHOEMAKER, Pamela J.; REESE, Stephen D. 1996. *Mediating the message: Theories of influences on mass media content*. New York: Longman.
34. SCHULZ, Winfried. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
35. THOMPSON, John B. 1995. *The media and modernity*. Cambridge: Polity Press.
36. TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
37. TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
38. THRIANDAFYLLIDOU, Anna. 1995. *The Chernobyl Accident in the Italian Press: A 'Media Story-Line'*. *Discourse Society* 6:517 – 536.
39. VANĚK, Václav. *Bez jádra to nepůjde*. 2008. ČEZ.
40. VOLEK, Jaromír. 2000. *Konstrukce morální paniky a sociální exkluze*. Brno: Fakulta sociálních studií.

Elektronické články:

41. CALTA, Paxus. [online]. 1994. [cit. 2014-06-14]. *Temelín a konec jaderného věku*. Dostupné z: www.sedmagerace.cz/text/detail/temelin-a-konec-jaderneho-veku
42. FECHT, Sarah. *1 Year Later: A Fukushima Nuclear Disaster Timeline*. [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.scientificamerican.com/article/one-year-later-fukushima-nuclear-disaster/>
43. HEWAGE, Tim. *Japan Timeline: How The Disaster Unfolded*. [online]. 2011 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://news.sky.com/story/842814/japan-timeline-how-the-disaster-unfolded>
44. MIESSLER, Jan; KOUŘIL, Vít. *Temelín, protože Fukušima*. [online]. 2011 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: www.sedmagerace.cz/download-text/temelin-protoze-fukusima
45. VILDOVÁ, Matra. *O privatizaci deníku Mladá fronta*. [online]. 2005. [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/23779.html>
46. ZNOJ, Milan. *Temelín v česko-rakouských vztazích*. [online]. 2008 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=085&clanek=050816>

Elektronické zdroje:

www.atominfo.cz

47. *Sodíkové reaktory III: Rychlé reaktory chlazené sodíkem VS tlakovodní reaktory.* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://atominfo.cz/2013/05/sodikove-reaktory-iii-rychle-reaktory-chlazene-sodikem-vs-tlakovodni-reaktory/>
48. *Švýcarské „ne“ jaderné energii nemusí být definitivní.* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://atominfo.cz/2011/10/svycarske-%E2%80%9Ene%E2%80%9C-jaderne-energii-nemusi-byt-definitivni/>

www.cbss.cz

49. *Sekuritizace jaderné bezpečnosti v SRN.* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.cbss.cz/expertni-komentar/sekuritizace-jaderne-bezpecnosti-v-srn/>

www.cez.cz

50. *ČEZ dnes odeslal předběžné hodnocení nabídek na Temelín 3,4.* [online]. [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin/aktuality/27.html>
51. *Historie a současnost Elektrárny Temelín.* [online]. [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/jaderna-energetika/jaderne-elektrarny-cez/ete/historie-a-soucasnost.html>
52. *Postoj veřejnosti k jaderné energetice.* [online]. [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin/postoj-ceske-verejnosti-k-jaderne-energetice.html>

www.cvvm.soc.cas.cz

53. *Veřejnost o energetice – květen 2014.* [online]. [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7248/f3/oe140609.pdf

www.csvts.cz

54. *Dědictví Černobylu: zdravotní, ekologické a sociálně-ekonomické dopady a doporučení vládám Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny.* [online]. [cit. 2014-05-02]. Dostupné z: <http://www.csvts.cz/cns/news06/temcase.pdf>

www.cz.boell.org

55. *„Jaderná energie je bezpečnější než kouření“.* [online]. [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.cz.boell.org/web/50-970.html>

www.data.idnes.cz

56. *MFD brožura* [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/mafra_all/A090720_BOP_A031215_MF1_MFDBROZ_URA.PDF
57. *Výzkum sledovanosti médií.* [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/mafra_all/A140516_TVE_MFD13-1441.PDF

energetika.zeleni.cz

58. *Pohled na jadernou energetiku v ČR.* [online]. [cit. 2013-06-05]. Dostupné z: <http://energetika.zeleni.cz/1923/clanek/pohled-na-jadernou-energetiku-v-cr/>

www.enviweb.cz

59. *ČR bude nadále podporovat rozvoj jaderné energetiky, zdůraznil na závěr Evropského jaderného fóra ministr průmyslu a obchodu Kuba.* [online]. [cit. 2013-06-05]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/clanek/atom/95971/cr-bude-nadale-podporovat-rozvoj-jaderne-energetiky-zduraznil-na-zaver-evropskeho-jaderneho-fora-ministr-prumyslu-a-obchodu-kuba>

www.euronuclear.org

60. *Nuclear power plants, world-wide.* [online]. [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.euronuclear.org/info/encyclopedia/n/nuclear-power-plant-world-wide.htm>

www.greenpeace.org

61. *Česko na jaderné křižovatce.* [online]. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: http://www.greenpeace.org/czech/cz/Kampan/klima_a_energetika/jaderna-energetika/jadro-a-cr/
62. *Fukushima nuclear disaster.* [online]. [cit. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/nuclear/safety/accidents/Fukushima-nuclear-disaster/Timeline/>
63. *Jaderné havárie.* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: http://www.greenpeace.org/czech/cz/Kampan/klima_a_energetika/jaderna-energetika/jaderne-havarie/

www.guardian.co.uk

64. *Nuclear power plant accidents: listed and ranked since 1952.* [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/news/datablog/2011/mar/14/nuclear-power-plant-accidents-list-rank>

www.iaea.org

65. *INES – The international nuclear and radiological event scale.* [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/ines.pdf>

www.mafra.cz

66. *O společnosti.* [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

67. *Produkty a služby mladá fronta dnes*. [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_produkty-a-sluzby_mlada-fronta-dnes.htm
- www.mediaguru.cz
68. *Prodané náklady a čtenost deníků*. [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2013/02/prodane-naklady-deniku/#.U4zG5SjQf19>
- www.mzv.cz
69. *MAAE – Mezinárodní agentura pro atomovou energii*. [online]. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/ostatni_mezi_narodni_organizace/mezinarodni_agentura_pro_atomovou/index.html
- www.oecd-nea.org
70. *Timeline for the Fukushima Daiichi nuclear power plant accident*. [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.oecd-nea.org/press/2011/NEWS-04.html>
- www.pravo.cz
71. *Profil čtenáře*. [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://www.pravo.cz/soubory/profil-ctenare.pdf>
- www.stem.cz
72. *Pro rozvoj jaderné energetiky u nás i pro dostavbu temelínské elektrárny jsou dvě třetiny lidí*. [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/clanek/1525>
- www.ujv.cz
73. *Jádropedia*. [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://www.ujv.cz/cz/pro-verejnost/slovník-pojmu>
- www.cs.wikipedia.org
74. *Právo (deník)*. [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_%28den%C3%ADk%29#cite_note-konecRP-4
- www.world-nuclear.org
75. *Chernobyl Accident 1986*. [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Safety-and-Security/Safety-of-Plants/Chernobyl-Accident/#.Ubp17JZEba8>
76. *Fukushima Accident*. [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Safety-and-Security/Safety-of-Plants/Fukushima-Accident/>

77. *Nuclear Power in China*. [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/China--Nuclear-Power/>
78. *Nuclear Power in Czech Republic*. [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/Czech-Republic/>
79. *Nuclear Power in France*. [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/France/>
80. *Nuclear Power in India*. [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/India/>
81. *Nuclear Power in the World Today*. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Current-and-Future-Generation/Nuclear-Power-in-the-World-Today/>
82. *Outline History of Nuclear Energy*. [online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://world-nuclear.org/info/Current-and-Future-Generation/Outline-History-of-Nuclear-Energy/>
83. *Three Mile Island Accident*. [online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/info/Safety-and-Security/Safety-of-Plants/Three-Mile-Island-accident/>

PŘÍLOHY

Seznam tabulek a grafů

Graf č. 1 Četnost článků v celkovém výzkumném vzorku před a po havárii v denících Právo a MF Dnes	48
Graf č. 2 Četnosti článků za celé sledované období v denících MF Dnes a Právo	50
Graf č. 3 Průměrný počet slov v článku v daném měsíci za celé sledované období v denících MF Dnes a Právo.....	51
Graf č. 4 Absolutní četnost výskytu tématu na titulních stránkách deníků MF Dnes a Právo	52
Graf č. 5 Celková četnost všech kategorií témat za celé sledované období	53
Graf č. 6 Zobrazení tématu bezpečnosti a zobrazování katastrofy v čase.....	55
Graf č. 7 Zobrazení tématu bezpečnosti a jaderné elektrárny Temelín v čase	56
Graf č. 8 Zastoupení jednotlivých rámců ve výzkumném vzorku	57
Graf č. 9 Relativní četnost podpory jaderné energie u nejvíce citovaných aktérů	60
Tabulka č. 1 Stupnice INES.....	26
Tabulka č. 2 Časová osa události	29
Tabulka č. 3 Relativní četnost rubrik před havárií ve Fukušimě.....	49
Tabulka č. 4 Relativní četnost rubrik po havárii ve Fukušimě v denících Právo a MF Dnes	49
Tabulka č. 5 Absolutní a relativní četnosti počtu článků s tématem jaderné energetiky	50
Tabulka č. 6 Relativní četnost zastoupení jednotlivých témat za období před havárií a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima.....	54
Tabulka č. 7 Relativní četnost aktérů ve zprávách o jaderné energetice.....	58
Tabulka č. 8 Relativní četnost aktérů před a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima	59
Tabulka č. 9 Relativní četnost primárních definujících za celé zkoumané období	60
Tabulka č. 10 Relativní četnost primárních definujících před a po havárii ve Fukušimě	61
Tabulka č. 11 Relativní četnost názorů na jadernou energii za celé sledované období.....	62

Kódovací kniha

proměnná	kód	
1 pořadové číslo	1 - Pořadové číslo kódované ... jednotky	
2 datum	Vypsané datum vydání ... článku	
3 název článku vypsany název článku	
4 deník	1 MF Dnes 2 Právo	
5 rubrika	1 Titulní strana 2 Z domova 3 Ze zahraničí, ze světa Ekonomika, Trh a 4 ekonomika Publicistika a komentáře, 5 názory 6 Rozhovor 7 Regionální zpravodajství 8 Sport 9 Příloha 10 Jiná rubrika	
6 strana	... vypsát číslo strany	
7 hlavní téma	1 jaderná energetika 0 jiné téma	
8 téma článku	1 technické aspekty 2 havárie 3 jaderný odpad 4 bezpečnost	1 technické aspekty reaktorů 2 nové typy reaktorů 3 jiné technické záležitosti 1 řešení havárií 2 dopady (následky) 3 viník havárie 4 Černobyl 5 Fukušima 1 ukládání odpadu 2 využití odpadu 3 jiné bezpečnost jaderných 1 elektráren 2 energetická bezpečnost 3 testy jaderných reaktorů

		4	jaderné zbrojení
		5	jiné téma
	5	proti jádru	1 proti Temelínu
			2 proti jádru obecně proti ukládání jaderného
			3 odpadu
			4 jiné jaderná energie pro budoucí
	6	energie	1 rozvoj
			2 spotřeba energie
			3 produkce energie
			4 energetická soběstačnost
			5 jiné téma
	7	ekonomické aspekty	1 náklady
			2 zisky
			3 obchody
			4 jiné téma
	8	Temelín	1 Temelín obecně
			2 Temelín rozšíření
	9	Dukovany	1 Dukovany obecně
			2 Dukovany rozšíření
	10	jiné téma	...
9	pro jádro/ proti	1	ano
		2	ne
		3	není vyjádřeno
10	zdroje	1	politici
		2	vědci, experti
		3	ekologové
		4	občané
		5	místní úředníci
		6	zástupci společnosti ČEZ
		7	jiné osoby
		99	není
11	primární definující	1	politici
		2	vědci, experti
		3	ekologové
		4	občané
		5	místní úředníci
		6	zástupci společnosti ČEZ
		7	jiné osoby
		99	není
12	rámce	1	pozitivní rámce

- 1 potřebná
- 2 bezpečná
- 3 důležitá pro rozvoj
- 4 pro energetickou nezávislost
- 5 ekologická
- 6 nutná

2 negativní rámce

- 1 opuštění jádra
- 2 finančně náročná
- 3 riziková, nebezpečná
- 4 nepotřebná
- 5 znečišťující
- 6 dočasná technologie
- 7 složitá technologie
- 8 katastrofa, krize
- 9 obávaná

99 nelze určit

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Lucie Podzemná, Bc.
2. Osobní číslo (UČO): 41133974
3. Rok imatrikulace na FHS (IZV) UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2010
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK rozhodné pro datum obhajoby DP: 24. 09. 2010
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:

Genderové stereotypy na trhu práce: Ženy v typicky mužském zaměstnání – Ženy v armádě, ZČU, Sociologie, 2010

6. Předběžný název DP:
Reprezentace jaderné energetiky v médiích v období před a po havárii ve Fukušimě
Representation of nuclear energy in media in the period before and after the accident in Fukushima
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):

Média jsou hlavním zprostředkovatelem i tvůrcem naší každodenní reality, mimo jiné nám také přinášejí informace z oblasti životního prostředí. Řada informací o životním prostředí je závislá na expertním vědění. Ulrich Beck, který přišel s konceptem rizikové společnosti, říká, že rizika se v současné době stávají neviditelnými. Lidé je nemohou vnímat smyslovými orgány a jsou odkázáni na výsledky expertního měření. Mezi tato neviditelná rizika patří nejruznější toxiny, které se vyskytují v ovzduší, vodě, půdě či potravinách, ale také radioaktivita. Označuje je jako znečištění druhé generace, jejichž význam a vliv se odvíjí od vědeckého zkoumání, jehož prostřednictvím jsou konstruovány. Jaderná energetika je jedním ze zdrojů potenciálního nebezpečí ohrožení životního prostředí znečištěním druhé generace, a proto je zde nutné se spolehnout na výsledky expertního vědění. V případě environmentálních událostí je expertní vědění někdy i jediným zdrojem informací, zejména u takových událostí jsou havárie v jaderné energetice. Jako byla například havárie v Černobylu (1986) anebo letošní havárie ve Fukušimě (2011), která je považována za druhou nejzávažnější jadernou havárii právě po Černobylské události.

8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Předmět zkoumání: Jak média informovali o jaderné energetice před a po havárii v jaderné elektrárně Fukušima.

Tato práce se bude věnovat reprezentaci jaderné energetiky v médiích po a před havárií v jaderné elektrárně Fukušima s využitím níže uvedených konceptů, které představují pouze základní kostru problému. Mezi těmito koncepty bude riziková společnost, agenda setting, konstruování reality, stereotypy a zobrazování katastrof v médiích.

Výzkumný vzorek: Nejčtenější deníky: MF Dnes, Právo, (Lidové noviny)

9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

Jaký způsobem byla prezentována jaderná energetika v médiích po havárii ve Fukušimě?

Jak se vyvíjela pozornost vůči tomuto tématu?

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Jako hlavní metoda sběru dat bude v práci použita kvantitativní obsahová analýza, která umožňuje zkoumat mediální sdělení v tištěné. Obsahová analýza umožňuje kvantifikaci obsahů mediálních sdělení a to skrze systematický a ověřitelný přístup. Doplňkově bude zvolena kvalitativní metoda a to rámování (framing), která umožňuje popisované události zasadit do interpretačních schémat/významů.

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. *praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi* atd.):

Cíl práce uskutečnění výzkumu – Jak média informovali o jaderné energetice v médiích po havárii ve Fukušimě.

12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Aktuální téma - rozšíření znalosti.

13. Jaké bude (bude-li) jejich *teoretické* zobecnění a přínos:

14. Struktura DP (*předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol*):

I. Teoretická část - kontext

1. Úvod

2. Média – koncepty a teorie (agenda setting, konstrukce soc. reality, framing)

3. Zpravodajství (zpravodajské hodnoty, gatekeeping, přístup do zpráv)

4. Jaderná energetika – (uvedení do tématu, popis samotné události)

II. Výzkumná část

4. Metoda (obsahová analýza – postup)
5. Výzkum (výzkumný, cíl, hypotézy, výzkumný vzorek)
6. analýza (provedení výzkumu, ověření hypotéz)
7. Závěr

15. Předběžná bibliografie k tématu:

Beck, U. 2004. *Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Berger, P. L.; Luckmann, T. 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Cottle, S. 2006. *Mediatized Conflict. Developments in Media and Conflict Studies*. Berkshire: Open University Press.

Cottle, S. 2009. *Global Crisis Reporting. Journalism in the Global Age*. Berkshire: Open University Press.

Gamson W. A.; Modigliani A. 1989. *Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach*. American Journal of Sociology 95 (1): 1-37.

Jiráček, J.; Köpplová, B. 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál.

McQuail, D. 2007. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.

McCombs, M. E. 2009. *Agenda setting. Nastolování agendy – masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.

Schulz, W. et al. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.

Trampota, T. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.

Trampota, T.; Vojtěchovská M. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.

16. Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. et. Mgr. Arnošt Novák

17. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):⁴⁷

Význam médií v dnešní společnosti roste, v některých případech bývají jediným zdrojem informací, proto je důležité se jimi zabývat.

Jinonice, 29. 11. 2011

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

⁴⁷ nepovinné